

STENIUKSENTIE 14

RAKENNUSHISTORIALLINEN SELVITYS (SUPPEA)

ARKKITEHTITOIMISTO LEHTO PELTONEN VALKAMA OY

31.03.2016

Sisällys

Taitto: Arkkitehtitoimisto Lehto Peltonen Valkama Oy/Karoliina Peräinen	
Kuvat, ellei toisin mainita: Arkkitehtitoimisto Lehto Peltonen Valkama Oy	
Muiden kuvälähteiden lyhenteet:	
Helsingin kaupunginmuseon arkisto HKMA	
Helsingin kaupunginarkisto HKA	
Helsingin kaupungin rakennusviraston arkisto HKRA	
Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto HRVA	
Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, tilakeskuksen arkisto HTA	
Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto KSV	
<i>Kannen taustakuva teoksesta Roos, John E. 1950. Haagan kauppalan historia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapaino.</i>	
Perustiedot	5
Rakennusluvat	5
Tontti Haagan kauppalassa	7
Pikku Huopalahdesta Haagan kauppalaan	7
Pikku Huopalahden kylä	7
Rannikorata, Huopalahden asema ja Haagan huvilayhdyskunnan synty	9
Haagan taajaväkinen yhdyskunta Helsingin pitäjän autonomisena osana	9
Munkkiniemi- Haaga suunnitelma	10
Haagan kauppala	10
Helsingin 29. kaupunginosa	11
Haagan kansakoulu	13
Kansakoulu	13
Koulurakentamisen suunnittelua ja rakennuksen luonnoksia 1920-luvulla	13
Jussi Paatela ja Toivo Paatela, kansakoulusuunnitelmia 1925-27	16
Haagan kansakoulun alkuperäiset suunnitelmat vuonna 1927	19
Haagan Kansakoulun laajennus vuonna 1948	25
Helsingin pelastuskoulun käyttöön vuonna 2006	29
Nykytila ja säilyneisyys	31
Ulkopuoli	31
Piha	41
Sisäpuoli	43
Kellarikerros	43
1. kerros.	44
2. kerros	46
3. kerros	48
Yhteenvedo	53
Viitteet	62
Lähteet ja kirjallisuus	62
Arkistot	62
Painetut lähteet ja kirjallisuus	62
Painamattomat lähteet ja internet	62

Perustiedot

Osoite: Steniuksentie 14

Rakennustunnus: 091-029-0088-0003

Omistaja: Helsingin kaupunki

Arvioitu valmistumisaika: 1928, laajennus 1948

Suunnittelija, alkuperäiset suunnitelmat ja rakentaminen 1928: Arkkitehti Jussi Paatela ja arkkitehti

Toivo Paatela. Lisärakennus ja muutos 1947: Kaupunginarkkitehti Hilding Ekelund

Rakennuksen kerrosala: 1685kem2

Käyttötarkoitus: Alkuperäinen käyttötarkoitus kansakoulu, vuodesta 2006 Pelastuslaitoksen käytössä

Kaavatilanne: Asemakaava nro 3261, vahvistettu 9.8.1952

Suojelutilanne: Rakennusta ei ole suojeltu asemakaavassa. ”Haagan rakennukset ja arvotus” - raportissa vuodelta 1998 luokiteltu arvokkaimman arkkitehtuurin luokkaan.

Selvityksen tarkoitus: Suppea rakennushistoriallinen selvitys kaavamuutosta sekä tontin kehittämistä ja tulevaa käyttöä varten.

Selvityksen tilaaja: Helsingin kiinteistöviraston tilakeskus

Selvityksen ohjausryhmä: Anne Mäkinen, Helsingin kaupungin museo, Päivi Etelämäki, Helsingin kiinteistöviraston tilakeskus, Nina Välkepinta-Lehtinen, Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto.

Selvityksen tekijä: Karoliina Perriäinen /Arkkitehtitoimisto LPV Oy

Rakennusluvut

Ha-102-48-B. 1948 Piirustukset allekirjoittanut Arkkitehti Hilding Ekelund /Helsingin kaupungin rakennustoimisto. Talonrakennusosasto. Lisärakennuksen rakentaminen P. L. 4§B luokkaan luettavan koulurakennuksen laajentaminen.

Ha-785-49, vahvistettu 3.09.1949 §8. Hakija Helsingin kaupunki/Apulais-arkkitehti Pehr-Edwin af Enehelm. Rakennuksen sisustusjärjestelymuutoksia. Kellarin sisustusmuutokset.

Ha-1619-C-62, vahvistettu 20.10.1962 §71. HKR/Arkkitehtiosasto/Arkkitehti Ingrid Hansson. Kansakoulurakennuksen muuttaminen öljylämmitteiseksi. Järjestelyjä polttoaineväestössä lisäkattilan asennusta varten sekä lämpöjohdon vetäminen viereiselle tontille suunniteltuun lastentarharakennukseen.

Ha-2025-C-62, vahvistettu 26.01.1963 §76. HKR/Talonrakennusosasto/Rakennusmestari Kalle Toivainen. Sadekatos.

Ha-1803-C-63, vahvistettu 23.11.1963 §51. Sadekatoksen paikkaa koskeva muutoshakemus.

29-2529-C-71 vahvistettu 4.1.1972 §10. Pysyvän luvan hakeminen 21.1.1963 tilapäisen rakennusluvan §76 saaneelle sadekatokselle.

29-1010-C-90 vahvistettu 11.05.1990 §1383. Arkkitehti Leena Yli-Lonttinen, Arkkitehtitoimisto Railo ja Yli-Lonttinen. Materiaalivarastojen muuttaminen teknisen käsityön tiloiksi, opettajainhuoneen muuttaminen sosiaalityöksi sekä käytävän muuttaminen opetusvälinevarastoksi.

29-3298-C-90 vahvistettu 13.11.1990 §411. Arkkitehti Leena Yli-Lonttinen, Arkkitehtitoimisto Railo ja Yli-Lonttinen. Poistumistien rakentaminen 3. kerroksen juhlasalista sekä hätäpoistumistien rakentaminen 3. kerroksen luokista. Poistumistieporras A loppukatselmuksen mukaan toteutettu. Luvassa olleet Hätäpoistumistie B sekä uusi ovi C jääneet toteuttamatta.

29-3955-C-96 vahvistettu 18.02.1997 §96. Arkkitehti Leena Yli-Lonttinen, Arkkitehtitoimisto Leena Yli-Lonttinen Ky. 1. kerroksen asunnon muuttaminen opetustilaksi ja toimistoksi.

29-5424-99-C vahvistettu 08.02.2001 §79. Esa Paaso, arkkitehti SAFA, Arkkitehtitoimisto Esa Paaso Finnigroup Architects & Consultants. Jätekatos ja sisäisiä aitoja.

29-749-01-C vahvistettu 10.04.2001 §340. Arkkitehti Leena Yli-Lonttinen, Arkkitehtitoimisto Leena Yli-Lonttinen. Vesikatot uusiminen. Vesikate uusittiin ja osa yläpohjasta lisälämmönieristettiin.

29-2294-06-D vahvistettu 25.07.2006. HKR / Arkkitehtiosasto / Arkkitehti S. Liljebäck. Lakkautettavan kansakoulun muuttaminen Pelastuslaitoksen käyttöön. Vähäisiä huonejärjestelymuutoksia. Ilmanvaihdon parantaminen sisäisiin järjestelyihin. Pääportaan osastoiminen omaksi paloalueekseen parantamalla vanhojen puupalo-ovien ominaisuuksia, yhden palo-oven lisääminen vanhan mallin mukaisena.

29-2083-08-C vahvistettu 24.06.2008 §705. Mainoslupa. Koulurakennuksen itäjulkisivuun asennetaan opastevaakuna, itärajan verkkoaitaan opaste.

29-377-08-D vahvistettu 23.12.2008 §233 Varastotilan muutos wc-tiloiksi rakennuksen 2. kerroksessa.

HKA Ilmakuva 1943

Viereinen sivu: HKA Opaskartta 1909.

Tontti Haagan kauppalassa

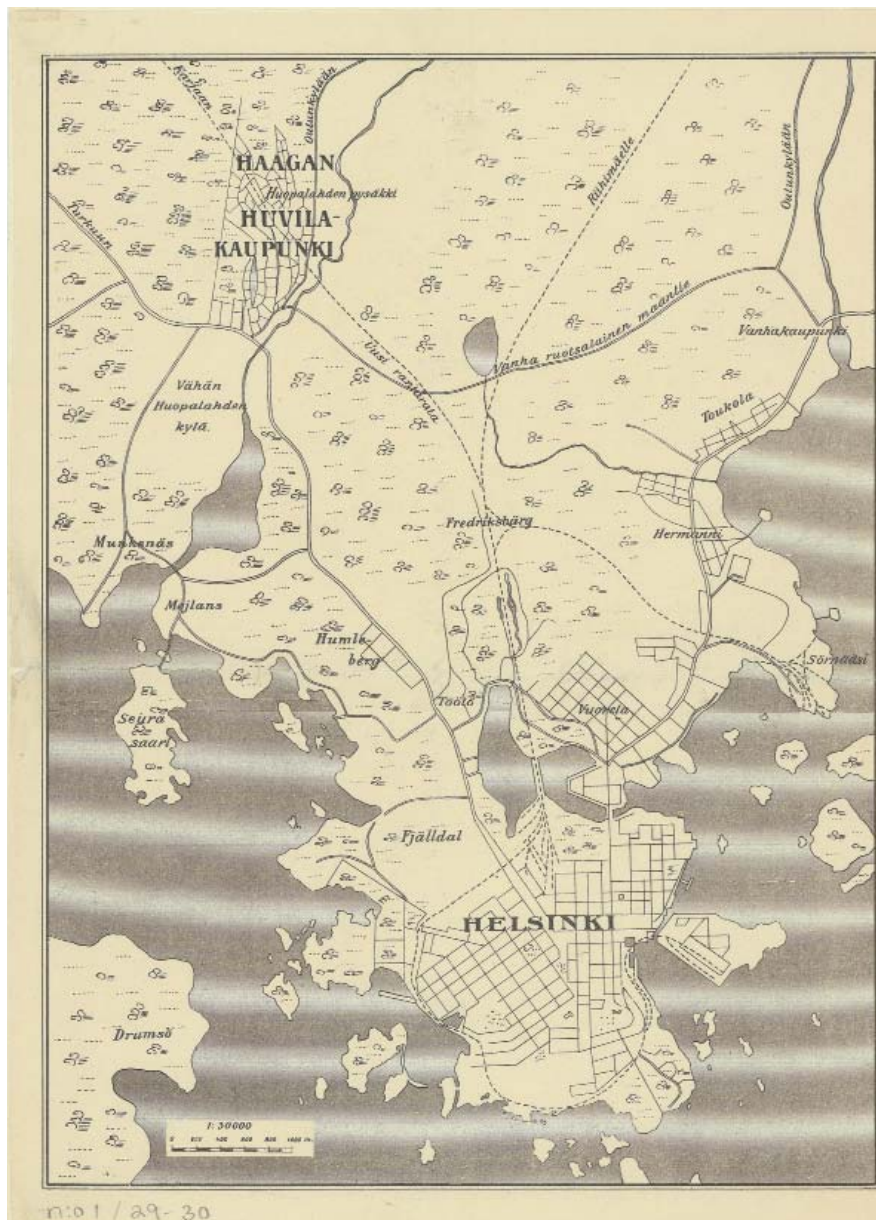
Pikku Huopalahdesta Haagan kauppalaan

Etelä-Haagan nykyinen kaupunginosa sijaitsee Pikkuhuopalahden pohjukassa, Mätäjoen länsipuolella, historiallisen Turku-Viipuri-tien varrella. Historiallisesti Pikkuhuopalahden kylästä käytettiin asiakirjoissa nimityksiä Hoplax, Hapalax, Håpelax ja Håplax ennen kuin kylän nimeksi vakiintui Lill Hoplax ja toisen, nykyisen Espoon puolella sijainneen rantakylän nimeksi Stor Hoplax. Ruotsin kuningas Maunu Eerikinpoika oli lahjoittanut Vantaanjoen ympäristöineen virolaisen Padisten Luostarin nautittavaksi 1351. Vantaanjoen on lähteissä esitetty virranneen Mätäjoen uomassa tuolloin. Luostari harjoitti joessa etenkin lohenpyyntiä. Luostarin munkit, tai heidän asiamiehensä, mahdollisesti asettuivat alueelle myös maata viljelmään, tähän viittaa vanha paikannimistö, kuten Munkkiniemi. Ajaututtuaan ristiriitoihin paikallisten asukkaiden kanssa munkit myivät kalastusoikeutensa Turun piispalle, jonka hallinnan korvasi kruunu Kustaa Vaasan kirkollisten tilusten ja oikeuksien peruutuksen jälkeen.¹

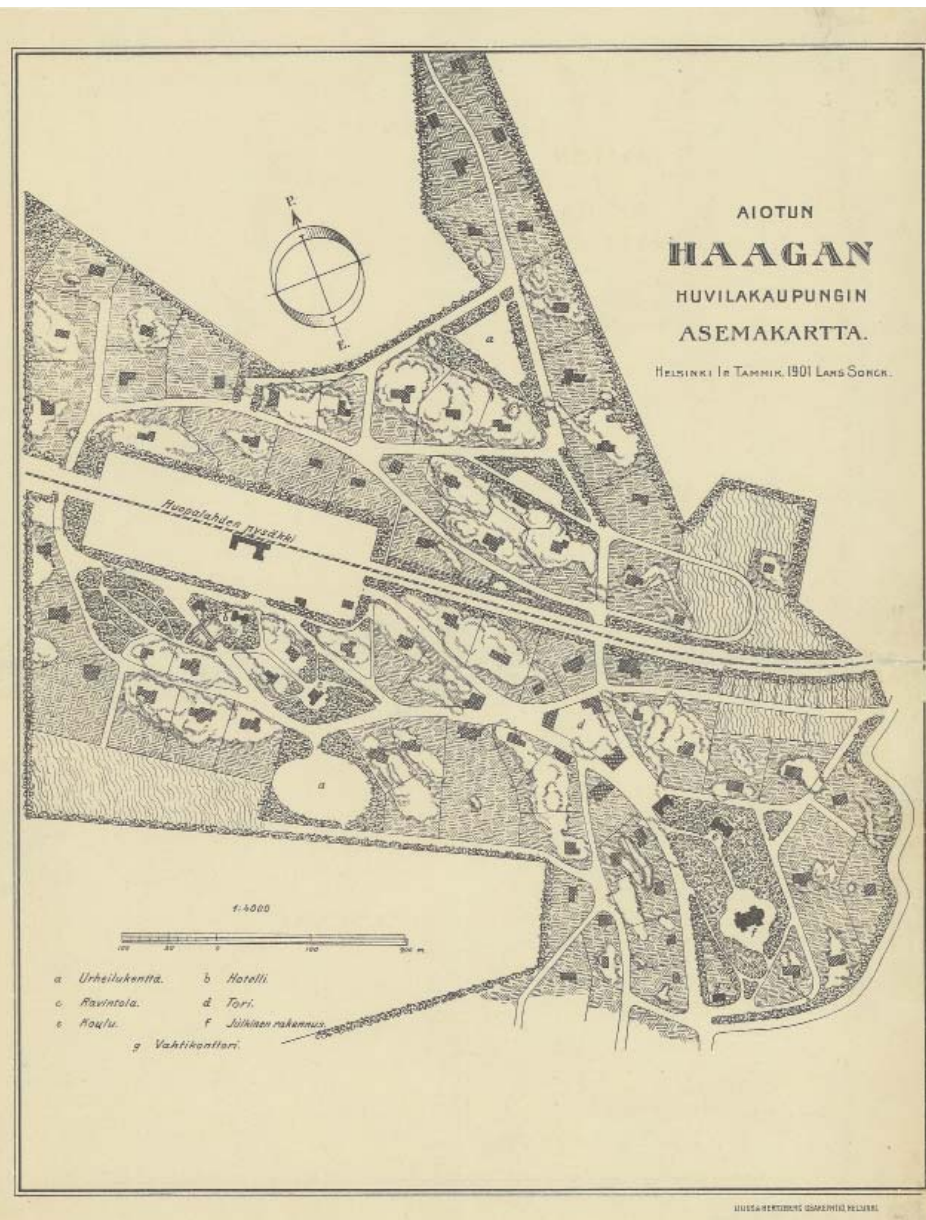
Pikku Huopalahden kylä

Ensimmäisissä maakirjoissa vuodelta 1540 Pikku Huopalahden kylässä mainitaan kuusi kokoveroa ja kymmenen nimeltä mainittua talonpoikaa. Asuinrakennukset keskittyivät Turku-Viipuri-tienvarteen. Vuoden 1562 suurimman talon omistajana mainittiin Helsingin kartanoläänin entinen vouti Antti Laurinpoika (Anders Larsson) Korp, Huopalahden herra. Kylän talo Korpas oli ilmeisesti nimetty hänen mukaansa. 1600-luvulla kolme autoitunutta taloa yhdistettiin ja annettiin Yrjänä Boijelle, Gennäsinn herralle. Kaksi muuta tilaa toimi ratsutiloina ja yksi jäi autioksi. Boijen hallintakauden jälkeen kaikki kylän talot tulivat Munkkiniemen kartanon Gert Skytten hallintaan, tämän perillisiltä kruunulle ja sittemmin perustetun Helsingin kaupungin ikuisen hallintaan. Kylän taloja olivat 1700-luvun alussa perintötilat Korpas ja Backas sekä kruunun hallinnassa kruununtilat Grejus ja Böle ja ulkopalsta Kristers.³

HKA Aiotun Haagan huvilakaupungin asemakaavakartta. Helsinki 1.p tammikuuna 1901. Lars Sock.

Viereinen sivu: HKA Munkkiniemen ja Haagan asemakaava. Eliel Saarinen 1915.

Rannikorata, Huopalahden asema ja Haagan huvilayhdyskunnan synty

Pikku Huopalahden kylälle avautui uusia mahdollisuuksia, kun rannikoratasuunnitelmaa Turun ja Helsingin välillä ryhdyttiin toteuttamaan ja rakentamaan 1880-90-luvuilla ja yksi asemista rakennettiin Huopalahteen. Huopalahdessa oli 1880-luvulla neljän talonpoikaistalon ohella muutamia Helsingistä länteen johtavan maantien varteen rakennettuja asuintaloja sekä neljä torppaa. Helsinki kasvoi kuitenkin nopeasti 1800-luvun lopussa ja kasvu synnytti suunnitelmia kaupungin ulkopuolelle sijoitettavista asuinalueista. Ajan kaupunkisuunnittelullisten ihanteiden mukaisesti ratojen varteen perustettiin huvilayhdyskuntia esikaupunkialueiksi terveelliseksi mielletyille paikoille. Tällaisia olivat kuivat, aurinkoiset rinteet, jollaiselle myös Haagan huvilayhdyskunta sijoittui.⁴

Puutarhuri Márten Gabriel Stenius oli osallinen rautatiehankkeen suunnittelussa, samoin kuin radan varteen sijoitettavien alueiden kehittämisessäkin. Hän osti Backaksen tilan vuonna 1886 toteuttaakseen tilan maille yhdessä liikekumppaniensa Herman Renlundin, Julius Tallbergin ja Leopold Lerchen kanssa omistamansa, omaa nimeään kantavan yrityksen toimesta huvilayhdyskunnan. Lars Sonck laati tätä tarkoitusta varten Haagan huvilayhdyskunnan asemakaavan vuonna 1901. Aseman eteläpuoliset korttelit kaavaehdotuksessa hahmottelivat nykyisinkin näkyvää rakennetta. Toisaalta kaavaehdotuksessa näkyvät katulinjaukset olivat voineet syntyä jo ennen Sonckin asemakaavaehdotuksen laatimista. Asemakaava osoittautui pian kuitenkin epätarkoituksenmukaiseksi.⁵

Haagan taajaväkinen yhdyskunta Helsingin pitäjän autonomisena osana

Haagan huvila-alueesta tuli virallinen taajaväkinen yhdyskunta Huopalahden kunnassa vuonna 1906. Se perustettiin Korpas- ja Backas-nimisten perintötalojen maille. Ensimmäiset huvilat oli rakennettu vuokramaalle, mutta vuodesta 1906 alkaen lohkottiin ja myytiin M. G. Stenius-yhtiön omistuksessa olleita vuokratontteja joko huviloiden omistajille lunastettavaksi itselleen tai rakennusmaaksi. Haagan naapureiksi jäivät Helsinkiin liitetyt Meilahden, Bölen ja Greijuksen tilat. 1910-luvun alussa ryhdyttiin myös puuhamaan laajempaa Munkkiniemen-Haagan huvilayhdyskuntaa, johon liitettäisiin koko Pikku Huopalahden kylä (mm. Pasilan huvilayhdyskuntaa lukuun ottamatta) sekä koko Munkkiniemen säteriratsutila. Tämä suunnitelma ei molempien alueiden asukkaiden vastustuksen vuoksi toteutunut. Rakennustoiminta ja palstoittaminen Haagassa oli 1910-luvun alkupuoliskolla johtanut kahden keskittymän syntyyn, toinen varakkaamman väen Huopalahden aseman ympäristöön ja toinen asutuskeskus pääasiassa työläisten ja vanhempien kyläläisten muodostamana vanhan Turun valtamaantien varteen. Lars Sonckin laatiman asemakaavaehdotuksen kariuduttua laadittiin Haagan yhdyskuntaa varten rakennusjärjestys samoihin aikoihin tekeillä olevan Eliel Saarisen Munkkiniemi-Haaga-suunnitelman kanssa. Haagan rakennusjärjestys oli Saarisen suunnitelmaa yksityiskohtaisempi ja se tuli tulevia talonrakentajia sitovaksi, vaikka vahvistettiin virallisesti vasta lokakuun 7.

päivänä vuonna 1918. Rakennusjärjestyksen noudattamista valvoi rakennuslautakunta ja sen rinnalle asetettu rakennustarkastaja.⁶ Huvilayhdyskunnan liikenneyhteyksien parantamiseksi M. G. Stenius osakeyhtiö vedätti alueelle myös raitiotielinjan. Anomus raitiotietä varten tehtiin vuonna 1910 ja liikenne aloitettiin joulukuussa 1914. Vuonna 1927 Stenius myi raitiotieyhtiönsä Helsingille, joka jatkoi liikennöintiä Haagaan kunnes se loppui vuonna 1954.⁷

Munkkiniemi-Haaga-suunnitelma

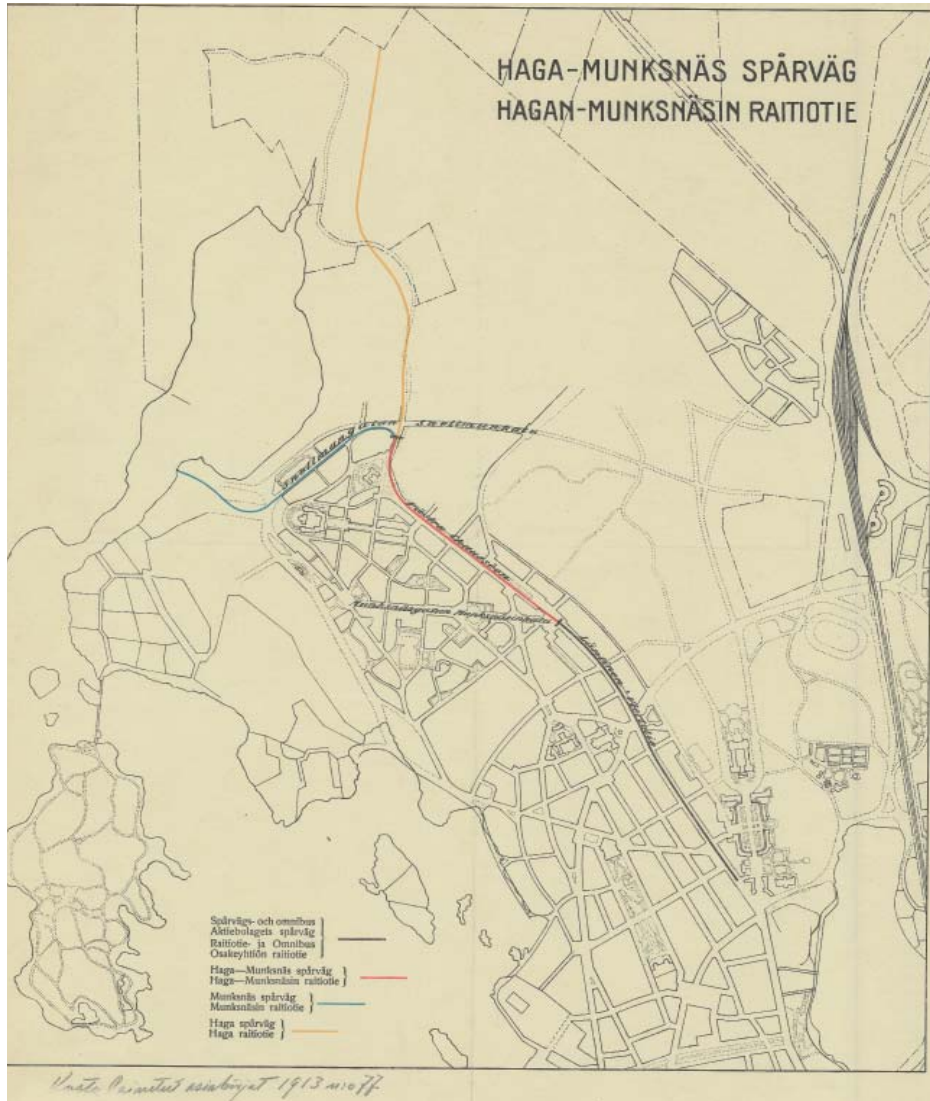
M. G. Stenius Oy tilasi Eliel Saariselta suunnitelman aikakauden kaupunkisuunnittelullisia ihanteita toteuttavaa huvilavaltaista puutarhaesikaupunkia varten. Saarisen Munkkiniemi–Haaga-suunnitelma valmistui vuonna 1915. Suunnitelma perustui aiempaan suurempaan Suur-Helsinkiä käsittelevään luonnokseen. Suunnitelma oli asemakaavallinen kokonaisratkaisu, jossa liikenne, julkiset palvelut, asuinrakennukset ja puistot saivat muotonsa. Runkona toimivat puistokatuja muodostamat akselit sekä solmukohtiin muodostuvat aukiot.⁸

Suunnitelmasta on toteutui vain pieniä osia, ja niistäkin valtaosa koskee katuverkkoa. Vanhan Munkkiniemen katuverkko on pääosin tämän suunnitelman mukainen, ja paikoitellen Etelä-Haagassakin kadut on rakennettu sen mukaisille paikoille. Kaupunkirakenne itsessään jäi toteutumatta. Haagan kansakoulun Steniuksentie noudattelee Munkkiniemi-Haagan tielinjauksia, tosin tämä linjaus perustuu jo aiemmin muotoutuneeseen, olemassa olleeseen Haagan huvilalueen ja Pikku Huopalahden kylän tielinjaukseen.⁹

Haagan kauppala

Munkkiniemi-Haagan suunnitelma on osa Stenius-yhtiöiden pyrkimyksistä kehittää Helsingin esikaupungiksi itsenäinen ja omaleimainen puutarhakaupunkiyhdyskunta. Haagan kauppalan perustaminen vuonna 1923 edustaa näiden pyrkimysten onnistumista. Haaga toimi kauppalana 23 vuotta kunnes se vuonna 1946 Helsingin laajetessa liitettiin alueliitoksena pääkaupunkiin. Asukkaita kauppalassa oli sen perustamisen aikaan vuonna 1923 2786, Haagan kansakoulun valmistuessa vuonna 1928 2451 ja kun kauppala liitettiin Helsinkiin vuonna 1946 3317 asukasta.¹⁰

Ehdotuksen kauppalan perustamisesta teki ensimmäiseksi taajaväkisen yhdyskunnan ensimmäisen kunnankokouksen puheenjohtaja, Stenius-yhtiöiden johtaja Sigurd Stenius vuonna 1909. Hanketta varten perustettiin komitea jota johti lakitieteen kandidaatti Herman Lihr. Komitea keräsi aineistoa useamman vuoden ja 1916 sen mietintö valmistui. Yhdyskunnan valtuusto hyväksyi ajatuksen vuonna 1917, mutta sisällissota viivästytti hankkeen toteuttamista, samoin tuolloisen sisäasiainministerin Heikki Ritavuoren kannatus Haagan Helsinkiin liittämisen puolesta. Kun hallitus vuonna 1922 vaihtui uusi sisäministeri Heimo Helminen ratkaisi hankkeen Haagan kauppala ajaneen komitean eduksi ja kauppalan perustamista seuraavan vuoden alusta

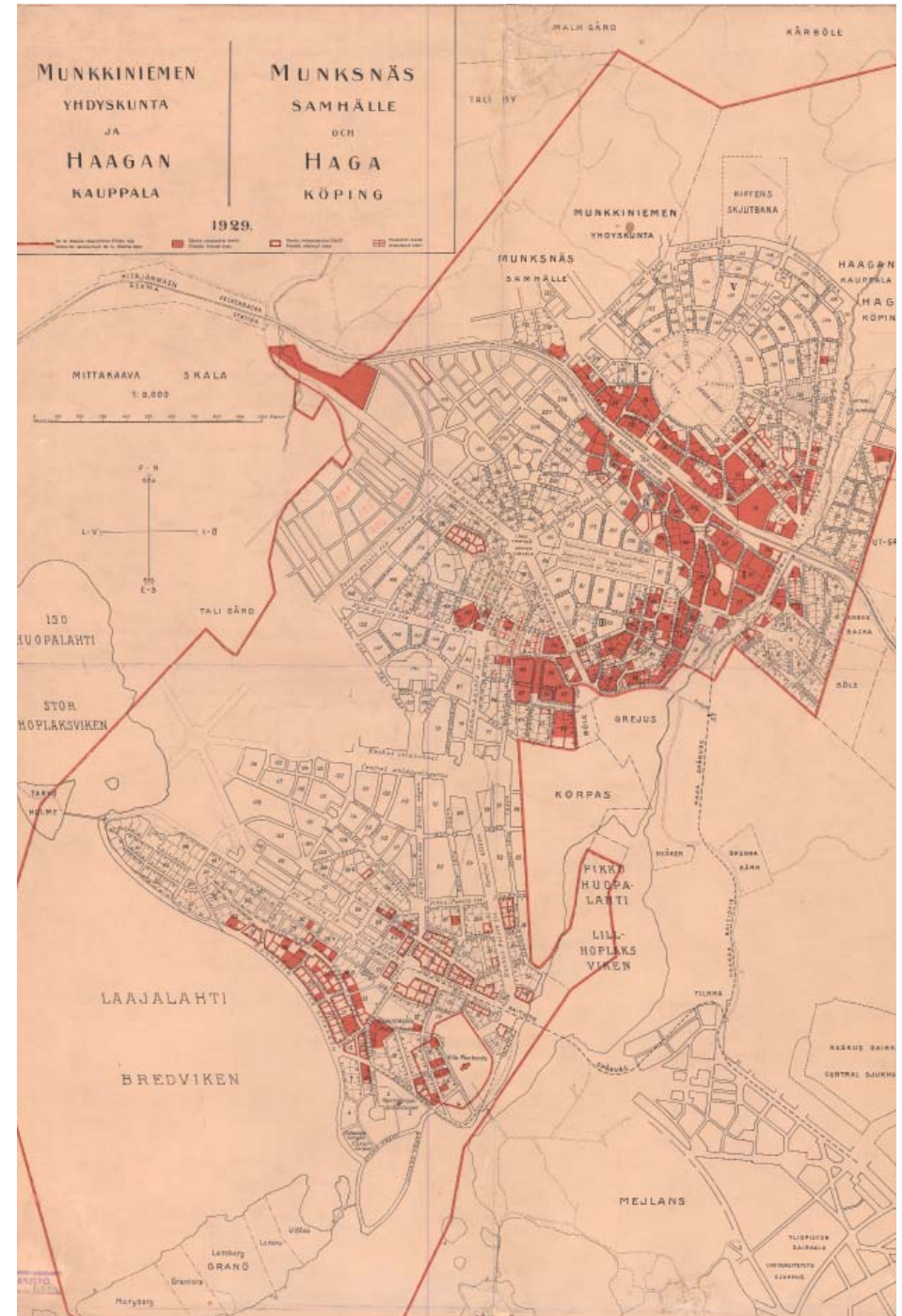

HKA Hagan-Muksnäs raitiotie 1913.

koskeva asetus sai tasavallan presidentin vahvistuksen 8.4.1922. Perustetun kauppalan pinta-ala oli maanmittaushallituksen tietojen mukaan 378 ha, suurin pituus pohjois-etelä-suunnassa oli noin neljä kilometriä ja suurin leveys noin 1,5 km. Kauppalan rajanaapureita olivat Helsingin kaupunki, Huopalahden maalaiskunta ja siihen kuulunut Munkkiniemen taajaväkinen yhdyskunta, Helsingin maalaiskunta ja Oulunkylän maalaiskunta.

Helsingin 29. kaupunginosa

Helsingin kaupunginosa Haaga kaavoitettiin ja rakentui miltei kokonaan uudestaan. Huvilakaupunki hävitettiin 1970-lukuun mennessä ja jäljellä on vain joitain tielinjauksia sekä yksittäisiä rakennuksia. Haagan kansakoulu on eräs näistä, samoin viereiset tielinjaukset ja tontti joilla se sijaitsee. Muita jäljelle jääneitä rakennuksia ovat Huopalahden asema, Haagan kirkko, Väinö Vähäkallion suunnittelema Osuusliike Elannon rakennus Kauppalantie 2:ssa vuodelta 1927, vanhoista huviloista Villa Furuhall Tunnelitie 13:ta vuodelta 1906 ja uudempi Steniuksentie 13 1930-luvulta, kerrostalot Isonnevantie 5, Haagan leipä Oy:n rakennus vuodelta 1929 Ristolantie 7, Vihdintie 7 sekä 14 muuta, ennen vuotta 1945 rakennettua rakennusta.¹¹

HKA. Munkkiniemen yhdyskunta ja Haagan kauppa. 1929.

Haagan kansakoulu

Kansakoulu

Koulurakennuksilla oli erityinen asema yhteisössään. Koulut toimivat paitsi lasten ja nuorten oppimisen tiloina niin myös kokoontumis- ja harrastuspaikkoina kaikille yhteisönsä jäsenille. Koulurakennuksilla oli myös yhteisön identiteettiä muokkaava ja vahvistava vaikutus. Arkkitehtuurinsa osalta niissä ilmenivät uudet tyyli- ja muototoukset nopeasti, mikä teki niistä uusien vaikutteiden levittäjiä.¹² Historiallisesti rakennustyyppien hierarkiaa koskeva ajattelu vaikutti suunnitteluun. Yhteisöllisen merkittävyytensä vuoksi katsottiin, että koulujen tuli erottua sekä tärkeiksi rakennuksiksi että toisaalta ilmentää eri koulutustasojen keskinäistä hierarkiaa. Erityisesti kaupunkien oppikouluilta oli 1800-luvun puolella odotettu jopa monumentaalista ilmettä. Kansakouluille oli puolestaan ryhdytty suunnittelemaan ja toteuttamaan omia rakennuksiaan 1870-luvulta alkaen. Kansakoulun rakennustyyppi oli tuolloin puurakenteinen ja nikkarityylinen. Maalaiskuntien kansakouluja varten laadittiin mallipiirustuksia. Kaupunkien kansakoulurakennukset sen sijaan sijoittuivat arkkitehtoniselta näyttävyydeltään oppikoulurakennusten ja maalaiskuntien kansakoulurakennusten välille. Kaupungit toteuttivat suunnitelmiaan itsenäisesti, yhtenäistä maankattavaa kaupunkikansakoulujen mallistoa ei käytetty. Valvontaa kuitenkin suoritettiin myös yksityisten kansakoulujen osalta, joille kaupunkien jakaman lainansaannin ehtona saattoi esimerkiksi olla suunnitelmien hyväksyttäminen kaupungilla.¹³

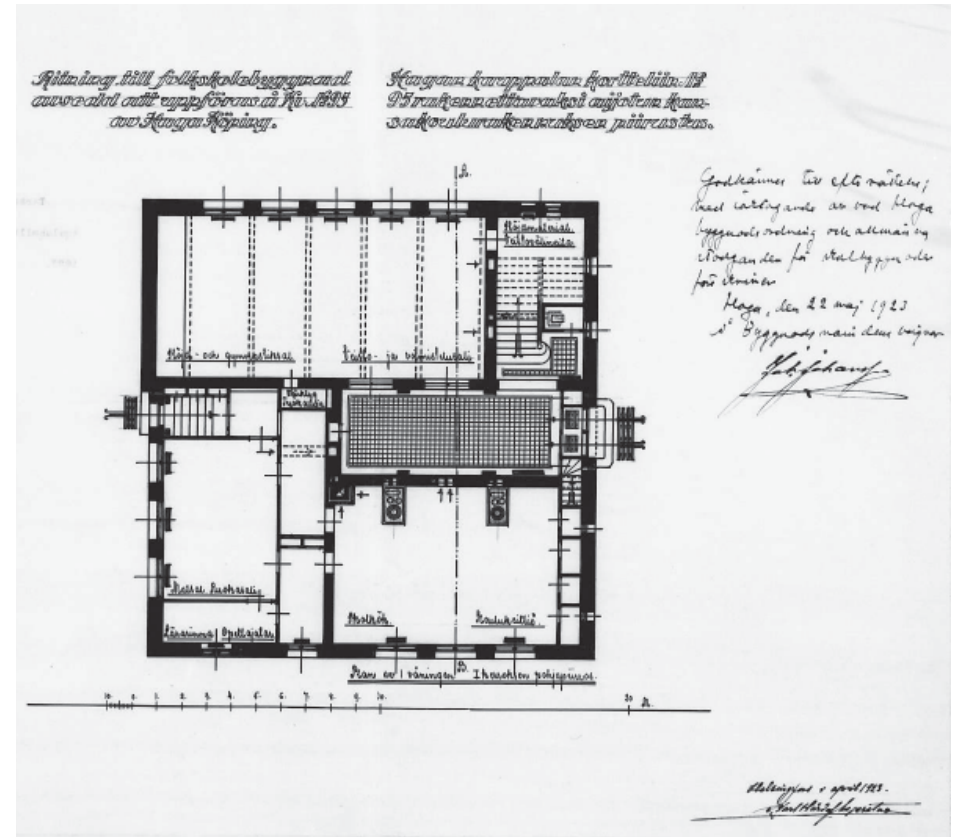
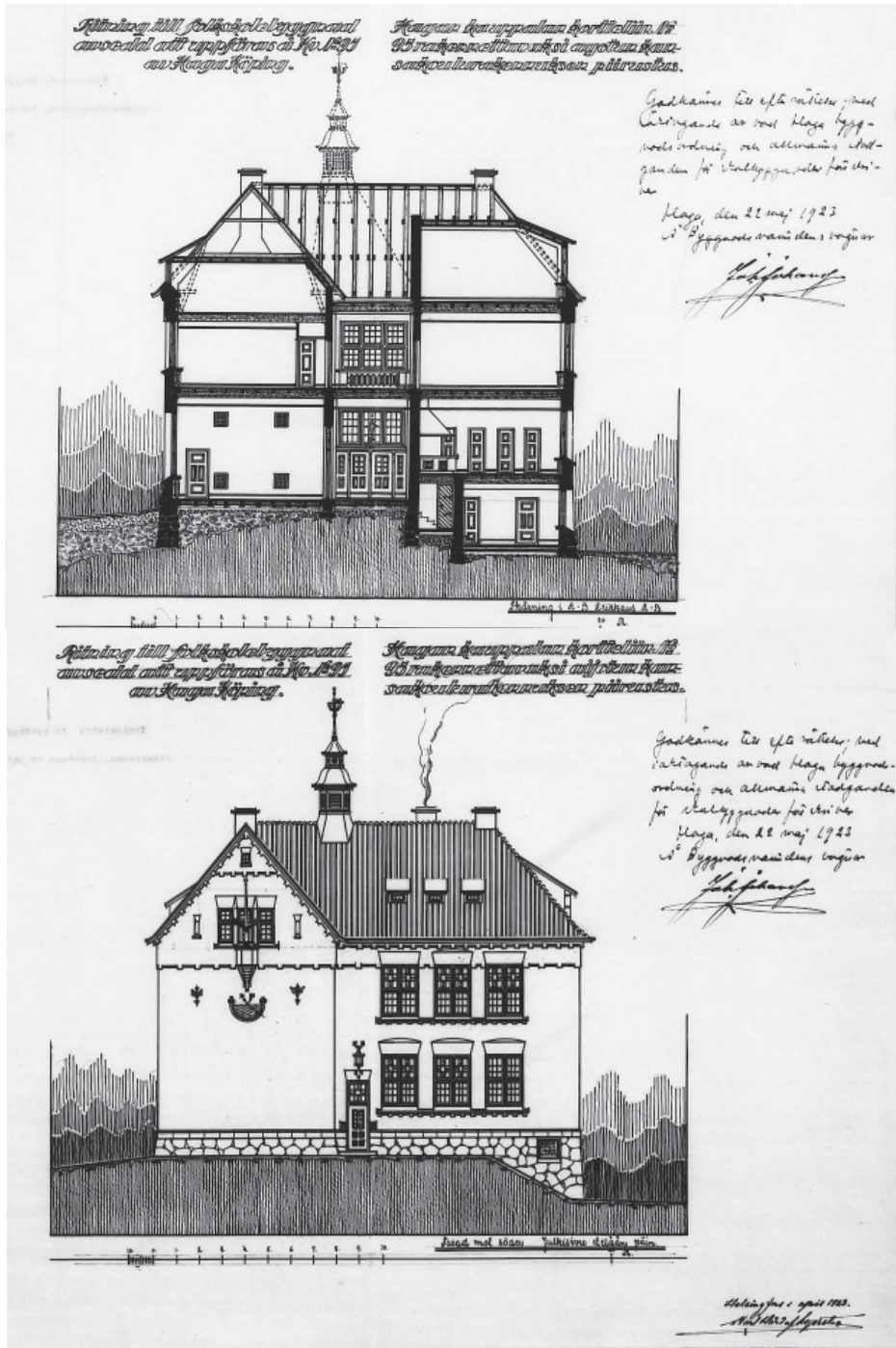
Haagassa oli aluksi vankka ruotsinkielinen enemmistö. Tämän vuoksi myös koulu järjestyi ensin ruotsinkielisille. Pikku Huopalahden alueella Munkkiniemen ruotsalainen kansakoulu oli aloittanut toimintansa 1897, mutta se oli kahden kilometrin päässä Haagan huvilayhdyskunnan alueesta. Syksyllä 1906 Haagaan perustettiin Helsingin ylläpitämä ruotsinkielinen alakansakoulu sekä yksityinen suomalainen kansakoulu, joka toimi tuolloin vuokratiloissa. Ruotsinkieliset huvilasukkaat ryhtyivät myös toimiin ruotsinkielisen kansakouluopetuksen järjestämiseksi ja syksyllä 1915 avattiin ruotsalainen pientenlastenkoulu. Sen otti haltuunsa vuonna 1921 Huopalahden kunta ja se sai nimekseen Haagan alakansakoulu. Samalla vuonna 1906 perustettu Helsingin kaupungin

ylläpitämä ruotsinkielinen alakansakoulu lakkautettiin tarpeettomana. Suomenkielinen yksityinen kansakoulu oli puolestaan aluksi ollut täysin riippuvainen yksityishenkilöiden lahjoituksista. Vuodesta 1911 se alkoi saada avustusta Helsingin maalaiskunnalta ja vuonna 1915 kunta otti sen kokonaan haltuunsa. Koululla ei ollut omia tiloja, vaan se toimi vuokrahuoneistoissa, vuodesta 1916 alkaen suuren maantien varrella sijaitsevassa Erikssonin huvilassa yhdessä ruotsinkielisen kansakoulun kanssa.¹⁴

Kansakoulurakentamista vauhditti ja lisäsi itsenäistyminen vuonna 1917 ja sen jälkeen vuonna 1921 säädetty yleinen oppivelvollisuuslaki, joka takasi 7-13-vuotiaille maksuttoman kuusivuotisen kansakoulun. Kaupunkeja edellytettiin toimeenpanemaan laki kuudessa vuodessa, maalaiskunnille annettiin aikaa 16 vuotta. Haagassa kansakoulurakennuksen rakentamista hidastutti alusta saakka alueen kaksikielisyys, sillä suomalaiset ja ruotsalaiset eivät tahtoneet päästä sovintoon siitä rakennetaanko kummallekin kieliryhmälle oma kansakoulurakennuksensa vai molemmille yhteinen. Huopalahden kunnan viimeisinä vuosina pyrkimys oli yhteiseen koulurakennukseen, ja sitä varten kunnanhallinto oli lakkauttanut koulujen erilliset johtokunnat ja muodostanut yhteisen johtokunnan molemmille kieliryhmille. Tilanne tarkistettiin kuitenkin pian sen jälkeen kun Haagasta oli muodostettu kauppalalla. Joulukuussa 1924 kauppalanvaltuusto katsoi, että molemmille kieliryhmille oli muodostettava oma johtokuntansa. Johtokuntien tehtävänä oli ollut valmistella sekä Haagan kansakouluja koskeva johtosääntö että koulupiirijako kauppalalle. Kauppala jaettiin kahteen koko kauppalan alueen kokoiseen koulupiiriin, jotka muodostuivat kieliryhmien mukaan. Ohjesääntö ja koulupiirijako saivat kouluhallituksen vahvistuksen tammikuussa 1925. Samalla kouluhallitus velvoitti kauppalaa edistämään koulurakennuksen rakentamista pikimmiten.

Koulurakentamisen suunnittelua ja rakennuksen luonnoksia 1920-luvulla

Ruotsinkieliset olivat edistäneet yläkansakoulun perustamista ja saattaneet sen toimimaan kaksiluokkaisena nuorisoseuran rakennuksesta vuokrattuihin tiloihin. Suomenkielisellä kansakoululla oli puolestaan toimelias koulujohtokunta, joka puheenjohtajansa, metsänhoitaja Aug. Töttermanin johdolla edisti oman koulurakennuksen rakentamista hankkimalla koululle tontin rautatien pohjoispuolelta, kauppalan 1:ssä osassa olevasta korttelista N:o 95. Tontti oli M. G. Steniuksen lahjoitus. Tälle tontille laadittiin ensimmäiset suunnitelmat kansakoulurakennusta varten. Suunnitelmat oli allekirjoittanut arkkitehti Karl Hård af Segerstad. Nämä luonnokset olivat tyyliltään jugendia ja hengeltään näyttävät ja maanmerkinomaiset, etenkin Haagan kauppalan kokoon ja muuhun rakennuskantaan suhteutettuna. Luonnosteltu koulurakennus oli linnamainen, noppamainen, jyrkän aumatun harjakaton omaava rakennus. Opetustilat kiertyivät neliömäisessä pohjassa keskellä olevan aulan ja yhdessä kulmassa olevan portaan ympärille. Julkisviuissa ikkunat olivat pieniruutuisia ja koristelussa oli käytetty ristissä olevia keihäitä sekä muita keskieuropalaisista linnoista tutuja aiheita. Linnamaisuutta korosti edelleen katon keskelle

HKA. Haagan kansakoulu. Haagans kauppalan kortteliin N:o 95 rakennettavaksi aiotun kansakoulurakennuksen piirustus. Helsingfors i April 1923. Karl Hård av Segerstad.

sijoitettu kattoratsastaja. Suunnitelmat oli hyväksytty 22.3.1923.¹⁵

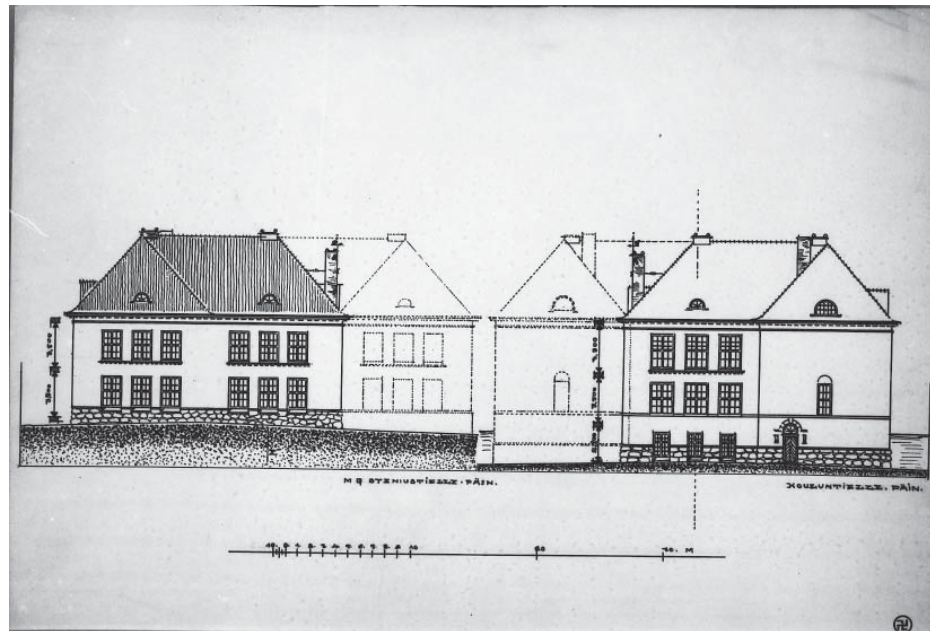
Tämä ensimmäinen tontti osoittautui kuitenkin koulurakentamiseen sopimattomaksi. Tontti sijaitsi osittain turvesuolla, joka olisi pitänyt ojittaa ja kuivattaa ennen kuin sille olisi voinut rakentaa. Se olisi nostanut rakennuskustannuksia paljon. Haagan kauppalan asemakaava-asiantuntijana toiminut arkkitehti F. Röösgren¹⁶ piti tonttia kokonaan koulurakentamiselle sopimattomana. Myös piirilääkäri, lääkintäneuvos K. Reijowaara totesi, ettei tonttia missään tapauksessa voinut käyttää koulurakentamiseen, ennen kuin se oli kuivatettu terveystieteellisesti tyydyttävään kuntoon. Valo, oikeaan ilmansuuntaan suuntaaminen sekä terveellinen ilmasto kuivalla, mieluiten happirikkaalla havupuilla kasvavalla rinteellä näyttelivät suurta osaa kansanterveydestä huolehtimisessa ja taistelussa kulkutauteja vastaan. Koulun johtokunta katsoi näistä syistä, että tontille rakentaminen oli mahdotonta, sillä tontin rakennettavuuteen ja terveellisyteen liittyvät epäkohdat muodostivat myös riskin valtion avustusten saamiselle. Tilalle johtokunta ehdotti tonttia N:o 15 kauppalan 1:ssä osassa. Sekä arkkitehti F. Röösgren ja piirilääkäri K. Reijowaara puolisivat tätä tonttia ja pitivät sitä koulurakentamiselle ja koulupuutarhalle edullisena. Asia kuitenkin ratkaistiin syksyllä 1924 hankkimalla koululle tontti kauppalan 3:sta osasta korttelista 88, eli nykyiseltä paikaltaan Steniuksentien ja Kylätien välistä.¹⁷

Uuden tontin ympäristö mäntypuisen kukkulan laella oli terveystieteitä vastaava. Sille ryhdyttiin suunnittelemaan koulurakennusta piirustuskilpailun avulla. Helsingin kaupungin arkistosta löytyy kaksi erilaista jugend-tyylistä suunnitelmaa, allekirjoituksen puutteen ja päiväämättömyyden perusteella ilmeisesti juuri tuon piirustuskilpailun satoa. Koska uusi tontti sijoittui rinteeseen, olivat rakennukset etenkin Kylätien puoleiselta sivultaan korkeita ja monumentaalisiakin. Molemmat suunnitelmista olivat julkisivuiltaan symmetrisesti jäsenneiltyjä.¹⁸

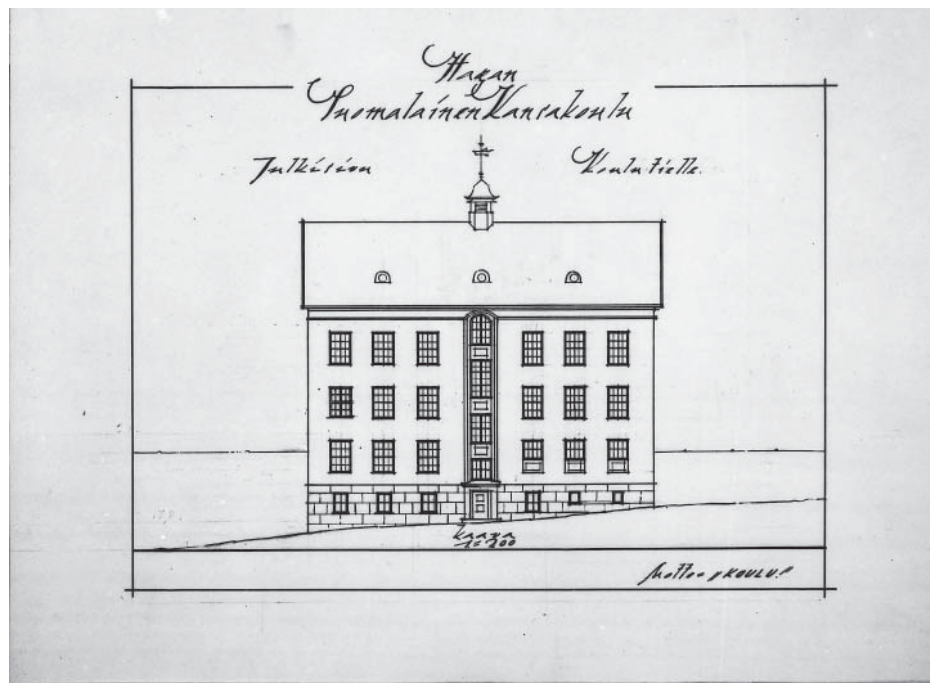
Lukuisista suunnitelmista huolimatta rakentamista ei saatu alulle, minkä vuoksi kouluhallituksesta saapui tarkastaja käynnille kauppalaan 29.1.1925, päämääränään saattaa oman rakennuksen rakentaminen mahdollisemman pikaisesti alkuun. Johtokunta ilmoitti tekevänsä voitavansa, että uusi kansakoulu saataisiin rakennetuksi seuraavaan syksyyn mennessä. Päämäärän toteuttamiseksi päätettiin hankkia uudet luonnokset arkkitehdit Jussi ja Toivo Paatelalta.¹⁹

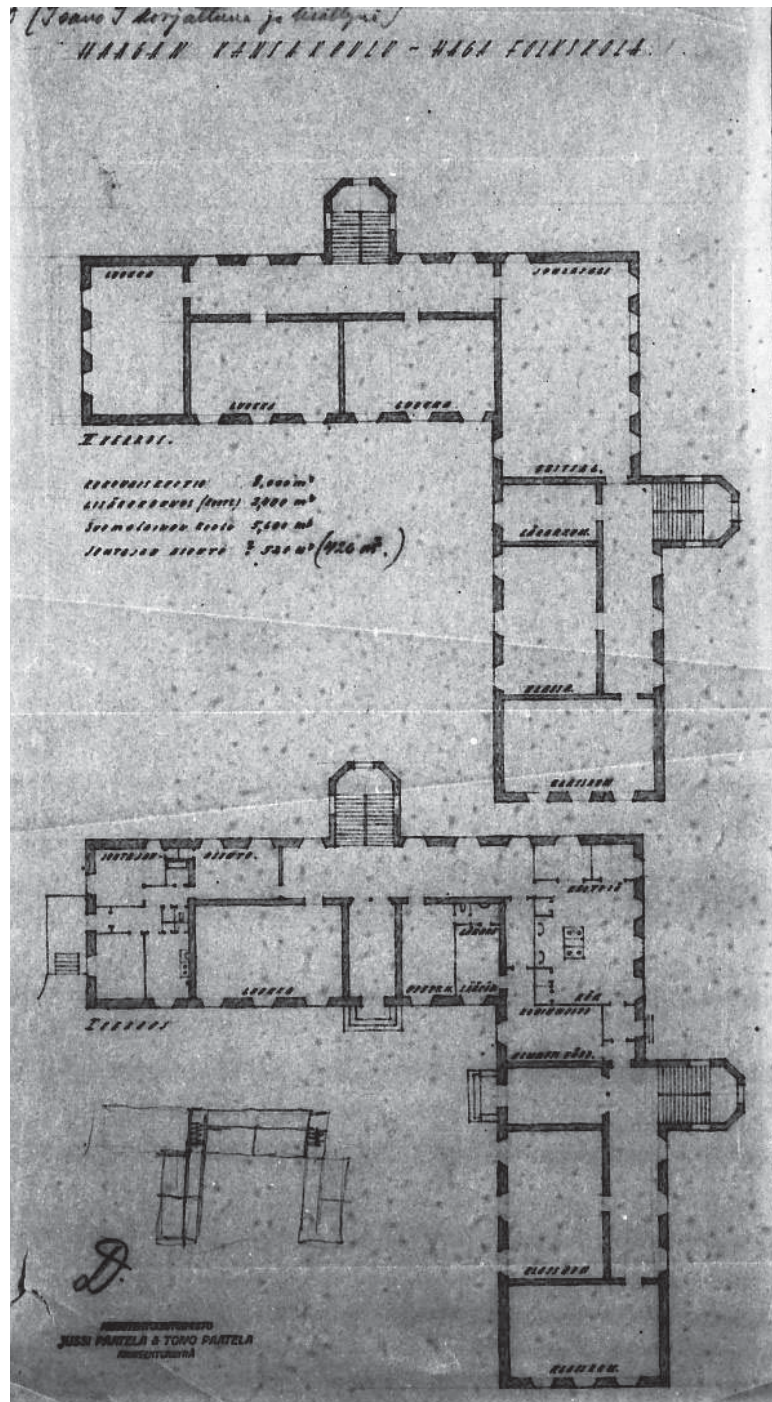
Uudet luonnokset esiteltiin seuraavassa johtokunnan kokouksessa. Näiden lisäksi ruotsinkieliset olivat itsenäisesti hankkineet omat uudet luonnoksensa. Kilpailevista suunnitelmista valittiin suomalaisten ja ruotsalaisten yhdessä hankkimat ja arkkitehdin kanssa työstämät suunnitelmat. Ruotsalaisten itsenäisesti hankkimat todettiin ylimalkaisiksi sekä lisäksi tarkoitukseensa huomommin sopiviksi.²⁰

Kokouksen liitteenä oli lausuntoluonnos, joka koski ruotsinkielisen kansakoulun sijoittamista samaan rakennukseen. Tämä aikakauden kielikiistoihin liittyvä kysymys sekä hidastutti että leimasi Haagan kansakoulun suunnittelua koko 1920-luvun ajan. Lausuntoluonnoksessa kansakoulun johtokunta totesi, että asiaa oli käsitelty kokouksessa 21.1.1923, jolloin yksimielinen kanta oli ollut että koulut oli rakennettava erikseen. Syyt olivat tuolloin sekä taloudellisia että pedagogisia. Saman vuonna oli kauppalanvaltuustossa tehty päätös, että molemmille kieliryhmille tuli rakentaa

HKA. Haagan kansakoulu. Haagan kansakoulun vaihtoehtoisia suunnitelmia 1923-24.

HKA. Haagan kansakoulu. Mahdollinen vaihtoehto D. Jussi Paatela ja Toivo Paatela

oma koulurakennus ja että suomenkielisille se rakennettaisiin ensimmäisenä. Tässä mainitussa lausuntoluonnoksessa kuitenkin todettiin, että yhteisestä rakennuksesta olisi sellaista taloudellista hyötyä, että niiden vuoksi ne pedagogiset hankaluudet, jotka aiheutuivat suomalaislasten ja ruotsalaislasten yhteisestä rakennuksen käytöstä ja välituntipihasta oli mahdollista sivuuttaa. Juhla-, voimistelu- ja rukoussalia samoin kuin veistosalia, talous- ja kodinhoidonopetustiloja ja terveydenhoitotiloja voitaisiin käyttää yhdessä samalla kun säästettäisiin rakennuksen ylläpitokuluissa, kuten lämmityksessä ja talonmiehen palkassa. Lausuntoluonnoksessa todettiin, että ruotsinkielisen kansakoulun tilat, neljä luokkahuonetta ja opettajainhuone voitaisiin sijoittaa siipirakennukseen tontin pohjoispuolelle. Juhlasalia laajennettaisiin hieman. Rakennuksen kokonaiskuutiomääräksi tulisi 8000m³ tästä suomenkielisten osuus olisi 5600 m³.

Johtokunta ilmoitti tarkastelleensa useita sille esitettyjä suunnitelmavaihtoehtoja ja päätyneensä siihen, että arkkitehdit Paateloiden korjattu suunnitelmavaihtoehto D oli tarkoitukseen sopivin.²¹ Arkistosta löytyy muita suunnitelma- ja julkisivuvaihtoehtoja, joita ei kuitenkaan ole päivätty, joten ne jäävät tässä selvityksessä irrallisiksi esimerkeiksi siitä, että molemmille kieliryhmille, tai vain suomenkielisille suunnattua kansakouluratkaisua haettiin sitkeästi erilaisten vaihtoehtojen avulla. Piirustusten joukossa on myös D-kirjaimella varustettu vaihtoehto, joka saattaa olla aiemmin mainittu maaliskuussa 1925 kokouksessa parhaimmaksi valittu vaihtoehto, jota sitten mahdollisesti kehiteltiin ylläkuvatuksi kouluhallituksen hyväksymäksi vaihtoehdoksi.²²

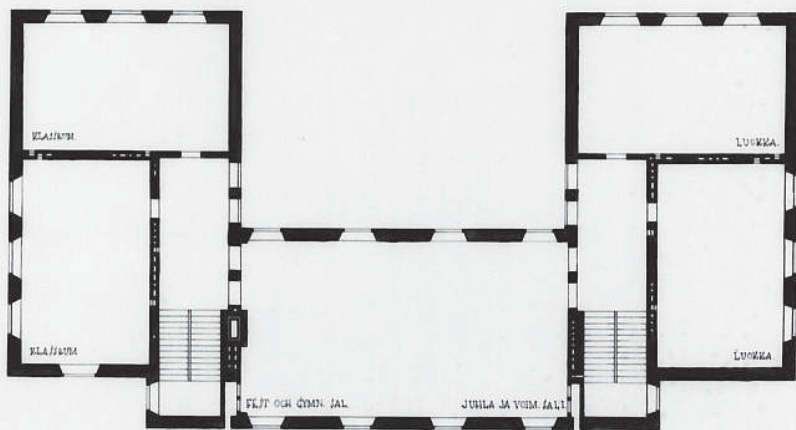
Jussi Paatela ja Toivo Paatela, kansakoulusuunnitelmia 1925-27

Veljekset, arkkitehti, professori Jussi Paatela ja arkkitehti Toivo Paatela olivat arkkitehtuurikilpailunestystä saavuttaneen Arkkitehtuuritoimisto Jussi ja Toivo Paatelan omistajia. Toimiston merkittäviä töitä olivat esimerkiksi Tampereen kirjastotalo, Helsingin yliopiston anatomian laitos, Atlaspankki sekä Kinkomaan, Muhoksen ja Etelä-Hämeen parantolat. Toimiston arkkitehtuuri edusti 1920-luvulla aikakauden klassisismia. Veljekset suosivat arkkitehtuurissaan näyttävää ja monumentaalista muotokieltä, kuten esimerkiksi Helsingin Mikonkadun ja Hallituskadun (nyk. Yliopistokatu) kulmaan vuonna 1929 valmistunut Atlaspankki osoittaa. Samoihin aikoihin Haagan kansakoulun suunnittelun ja rakentamisen kanssa käynnissä ollut Helsingin Anatomian laitoksen suunnittelu ja rakentaminen Siltavuorenpenger 20:ssa oli Paateloiden arkkitehtuurikilpailuvoitto. Myös tämä opetusrakennus edustaa 1920-luvun klassisismia ja sille ilmettä antavat salin apsiksen kaari-ikkunat ylimmässä kerroksessa, vähän samaan tapaan kuin Haagan kansakoulun ylimmän kerroksen juhlasalin ikkunat ovat kapeahkoja ja korkeita kaari-ikkunoita. Vaikka julkisivut Anatomian laitoksella olivat arkaaisellakin tavalla klassistisen yksinkertaiset, käyttivät Paatelat useissa rakennuksissaan hyödyksi Gunnar Finnen ja Bruno Tuukkasen kaltaisia koristemaalareita ja kuvanveistäjiä. Paateloiden veli, taidemaalari Oskari Paatela osallistui myös esimerkiksi Anatomian laitoksen koristemaalauksen suunnitteluun

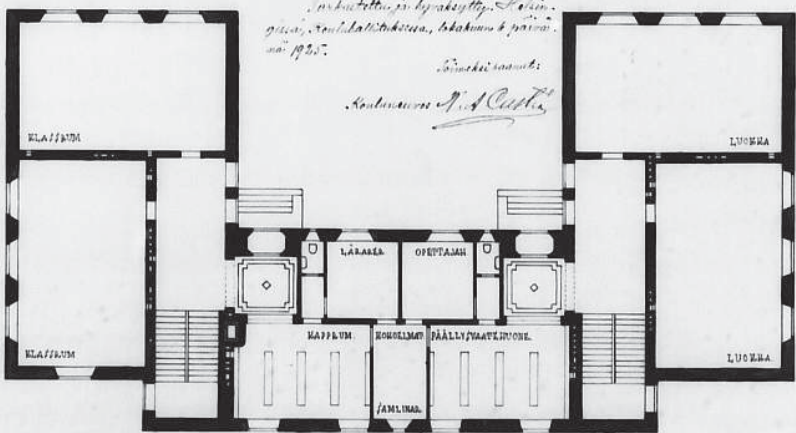
KANSAKOULURAKENNUKSEN PIIRUSTUKSIA HAAGAN KAUPPALAN TONTILLE N:o 22, 88:ssä KORTTELISSA.

RITNINGAR TILL FOLKSKOLEBYGGNAD Å TOMTEN N:o 22 I KVARTERET 88 I HAGA KÖPING.

III VÄNING.

III KÄRRE.

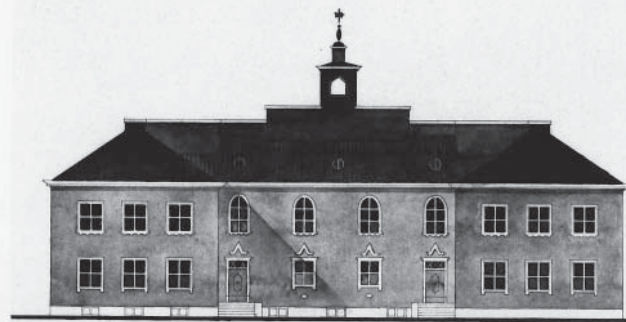
II VÄNING.

II KÄRRE.

HKA. Haagan kansakoulu Kansakoulurakennuksen piirustuksia Haagan kauppalan tontille N:o 22 88:ssa korttelissa. Helsingissä toukokuussa 1925. Jussi Paatela ja Toivo Paatela.

KANSAKOULURAKENNUKSEN PIIRUSTUKSIA HAAGAN KAUPPALAN TONTILLE N:o 22, 88:ssä KORTTELISSA.

RITNINGAR TILL FOLKSKOLEBYGGNAD Å TOMTEN N:o 22 I KVARTERET 88 I HAGA KÖPING.

Tarkoitettu ja hyväksytty Helsingin Seurakalenterissa, lokakuun 6 päivänä 1925. Siinä on mainittu: Arkkitehti J. A. Paatela

Helsingin Seurakalenterissa 1925. Toivo Paatela ja Jussi Paatela

KANSAKOULURAKENNUKSEN PIIRUSTUKSIA HAAGAN KAUPPALAN TONTILLE N:o 22, 88:ssä KORTTELISSA.

RITNINGAR TILL FOLKSKOLEBYGGNAD Å TOMTEN N:o 22 I KVARTERET 88 I HAGA KÖPING.

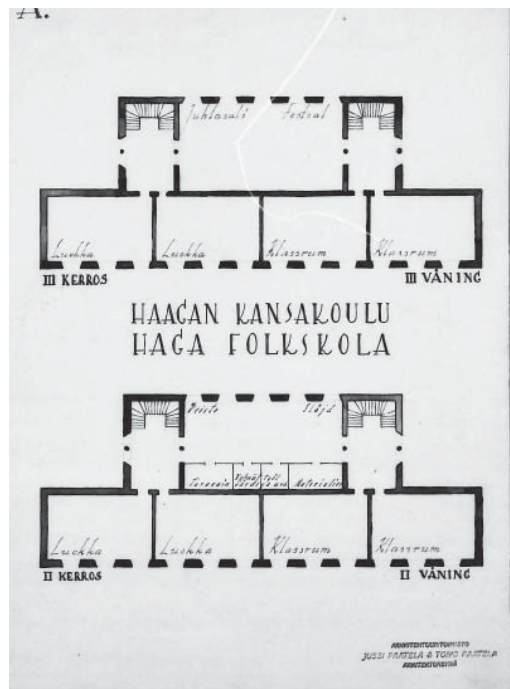

Tarkoitettu ja hyväksytty Helsingin Seurakalenterissa, lokakuun 6 päivänä 1925. Siinä on mainittu: Arkkitehti J. A. Paatela

Helsingin Seurakalenterissa 1925. Toivo Paatela ja Jussi Paatela

HKA. Haagan kansakoulu. Mahdollinen vaihtoehto A. Jussi Paatela ja Toivo Paatela 1925?

ja toteuttamiseen. 1930-luvulla arkkitehtiveljesten tiet erkanivat ja muutokieli muuttui funktionalismin suuntaan. Arkkitehti Jussi Paatelan myöhempiä tunnettuja töitä on Helsingin yliopiston metsätalo Kaisaniemessä.²³

Haagan kansakoulurakennuksesta on myös vuosina 1925-27 laadittu useita erilaisia luonnoksia, joissa esitetään erilaisia vaihtoehtoja suomenkieliselle ja ruotsinkieliselle yhteiselle kansakoulurakennukselle. Yhteisen koulurakennuksen rakentaminen oli voittanut valtuuston äänestyksessä kesäkuussa 1925. Tässä vaiheessa kaikki suunnitelmat olivat Arkkitehtuuritoimisto Veli ja Toivo Paatela Arkkitektbyrån laatimia. Tyyllillisesti suunnitelmat edustivat nyt 1920-luvun klassismia muutamaa vuotta aiempien suunnitelmien jugendin sijaan. Vuoden 1925 vaihtoehdot olivat edelleen linnamaisia, symmetrisesti sommiteltuja, mutta tyylliltään ja koristeaiheiltaan klassistisia.

Parhaaksi ja siksi hyväksyttäväksi lähetetyksi suunnitelmaksi valikoitui Helsingissä toukokuulla 1925 Jussi Paatelan ja Toivo Paatelan allekirjoittama suunnitelma, jonka kouluneuvos K. A. Castrén oli Kouluhallituksen puolesta tarkastanut ja hyväksynyt 6. päivänä lokakuuta 1925. Tämä hyväksytty suunnitelma oli tarkoitettu molempia kieliryhmiä varten. Rakennus oli symmetrinen, matalan U:n muotoinen. Sisäänkäynti tapahtui rakennuksen molemmista kainaloista U:n sisäsvuilta. Luokkahuoneet järjestyivät myllynsiipimäisesti porrashuoneen ympärille. Juhlasali oli sijoitettu kolmanteen kerrokseen rakennuksen keskelle. Tämä oli koulusuunnittelussa kansakouluihin jäänyt vanha tapa ja ehkä arkkitehteilta ulkoarkkitehtuurin määräämä ratkaisu, sillä 1900-luvun alussa oppikoulutalojen rakennusnormit olivat uusiutuneet siten, että aiemmin alakerroksissa sijainneen voimistelu- ja juhlasaliyhdistelmän sijoitus yläkerrokseen todettiin huonoksi ratkaisuksi. Uusien rakennusnormien myötä voimistelusalit sijoitettiin oppikouluissa aina rakennuksen pohjakerrokseen tai pihalle rakennettuun erilliseen voimistelusalisiipeen. Rakennuksen ylimmän kerroksen ikkunat olivat kaari-ikkunoita ja keskellä, juhlasalin päällä oli kattoratsastaja. Ulkoarkkitehtuuriltaan tämä suunnitelma viittasi Ruotsin suurvalta-ajan kartanolinnoihin. Rakennuksen julkisivu Kylätielle on kolmikerroksinen, Steniuksentielle kaksikerroksinen tontin rinteeseen korkeuseroista johtuen.²⁴

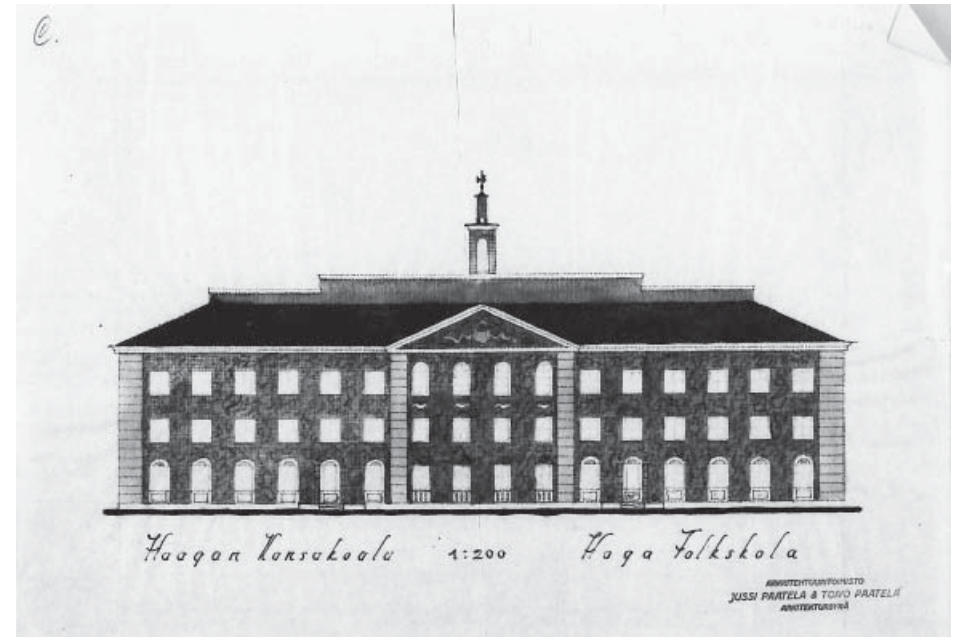
Haagan kansakoulua ei kuitenkaan lähdetty toteuttamaan vielä yllä kuvattujen suunnitelmien mukaan. Kauppalaan suomenkieliset valtuutetut eivät hyväksyneet ajatusta molempien kieliryhmien kansakoulun toteuttamisesta, eivätkä äänestyksessä kohtaamaansa tappiota, vaan halusivat heti lykätä ruotsinkielisen koulun toteuttamisen myöhempään ajankohtaan valittamalla äänestytuloksesta maaherralle. Tämä kumosi valtuuston päätöksen, mikä puolestaan sai ruotsinkieliset valittamaan Korkeimpaan hallinto-oikeuteen. KHO kuitenkin lopulta vahvisti maaherran päätöksen huhtikuussa 1926, eivätkä muut asiaa koskevat valitukset enää muuttaneet tilannetta. KHO lisäksi katsoi, että valitukset olivat viivästyttäneet koulun rakentamista siinä määrin, että 20 000 markan uhkasakon voimalla velvoitti kauppalaan rakennuttamaan suomalaisen kansakoulun elokuun 1. päivään vuonna 1927 mennessä.²⁵

Haagan kansakoulun alkuperäiset suunnitelmat vuonna 1927

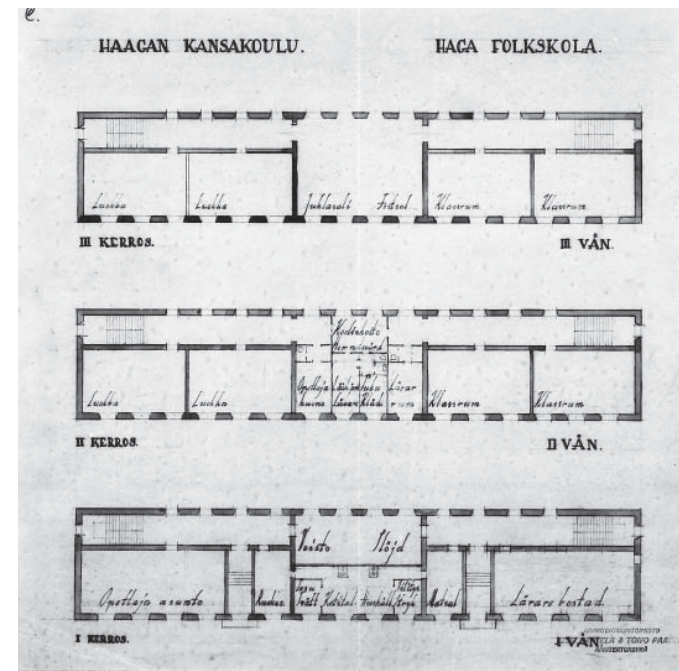
Rakennustyö alkoivat miltei heti tämän päätöksen jälkeen. Paatelat laativat jälleen kerran uudet suunnitelmat. Helsingissä joulukuussa 1926 Jussi Paatelan ja Toivo Paatelan allekirjoittamat suunnitelmat on Kouluhallituksen puolesta hyväksynyt kouluneuvos Kyösti Sipilä 12. päivänä helmikuuta 1927. Hyväksymiseen liittyi ehto, joka viittasi Kouluhallituksen 18/3 1926 kiertokirjeen suunnitteluohjeisiin, niissä oleviin vaatimuksiin varustaa voimistelusalii kiinteillä voimisteluntelineillä. Kouluhallituksen kansakoulurakennusten kiertokirjeet suunnitteluohjeineen toimivat kansakoulurakentamisen lainansaannin ehtona ja ohjasivat siten suunnittelua. Haagan kansakoulun arkistosta löytyy tällainen kiertokirje vuodelta 1928.²⁶ Koulurakennuksen piirustusten ohella myös työselitys ja kustannusarvio saivat Kouluhallituksen hyväksynnän, Uudenmaan piirin kansakoulujen tarkastaja lähetti tästä tiedon kirjeitse helmikuussa 1927.²⁷ Kauppala anoi myös hyväksytyjen suunnitelmien perusteella 1 200 000mk lainaa kouluhallitukselta kustannusarvion 1 450 000mk rakennuskulujen kokonaissummaa varten. Vs. ministeri Väinö Voionmaa myönsi lainaa ja avustusta yhteensä 870 000mk.²⁸

Haagan kauppalan kansakoulurakennus ei ollut kaupunkikansakoulu, mutta kauppalan sijainti Helsingin naapurissa lienee vaikuttanut näyttämisen halua nostavasti. Rakennus sijoittui näyttävälle, avoimelle paikalle kauppalan kukkulan laelle. Arkkitehti oli juhlavaa ja ajan tyylivirtausten mukaista. Koulun suunnittelijat, arkkitehdit Toivo ja Jussi Paatela olivat arvostettuja ja heillä oli merkittäviä projekteja myös pääkaupungissa samanaikaisesti meneillään. Hyväksytyjen ja toteutettavien suunnitelmien lähtökohtana toimivat ilmeisesti vuonna 1925 kouluhallituksen hyväksynnän saaneet suunnitelmat, sillä pohjapiirustus on jäsenöity samaan tapaan, lukuun ottamatta sitä, että toinen U:n sakara ja porrashuone on jätetty pois. Rakennus ei ole enää symmetrinen, ja muutoinkin tyyllisesti on siirrytty vapaampaan, funkista enteilevän 1920-luvun klassismiin. Rakennus oli Kylätielle kellarin ja kolme varsinaista kerrosta omaava, Steniuksentielle aukesi kaksi kerrosta sekä alimman kerroksen yläikkunat. Rakennuksen ulkoseinät olivat tiiltä, katto peltiä ja julkisivut rapatut. Välipohjien rakenne ei selviä saatavilla olevista piirustuksista, mutta todennäköisesti ne olivat alalaatan osalta betonia, jota oli ryhdytty koulurakennusten välipohjissa tuossa vaiheessa suosimaan. Alalaatan päällä oli eriste ja lattia oli puuta.

Klassismi näkyy renessanssipalatsista innoitusta hakeneessa ulkoisessa hahmossa sekä yksityiskohdissa, kuten ulotetuissa räystäissä, ristijakoisissa, pieniruutuisissa ikkunoissa, alimman kerroksen puolikaaren muotoisissa kellarikerroksen ikkunoissa sekä pääoven geometrisessa koristeaiheessa. Rapatuissa julkisivuissa pyrittiin myös sileään, reliefittömään ilmeeseen siten, että ikkunat sijaitsivat hyvin lähellä pintaa, kuten myös varhaisessa uusklassismissa oli 1700-1800-luvun taitteessa ollut tapana. Ylintä kerrosta oli korostettu sijoittamalla juhlasali edelleen kolmanteen kerrokseen, kuten aiemmin on mainittu, vastoin uudempiä koulusuunnittelusuosituksia. Ylimmän

HKA. Haagan kansakoulu. Mahdollinen vaihtoehto C. Jussi Paatela ja Toivo Paatela 1925?

HKM Haagan kansakoulu Grünberg Constantin, valokuvaaja 1965

HKM Helsingin yliopiston anatomian laitos Helsinki. Jussi Paatela ja Toivo Paatela 1928; Siltavuorenpenger 20;

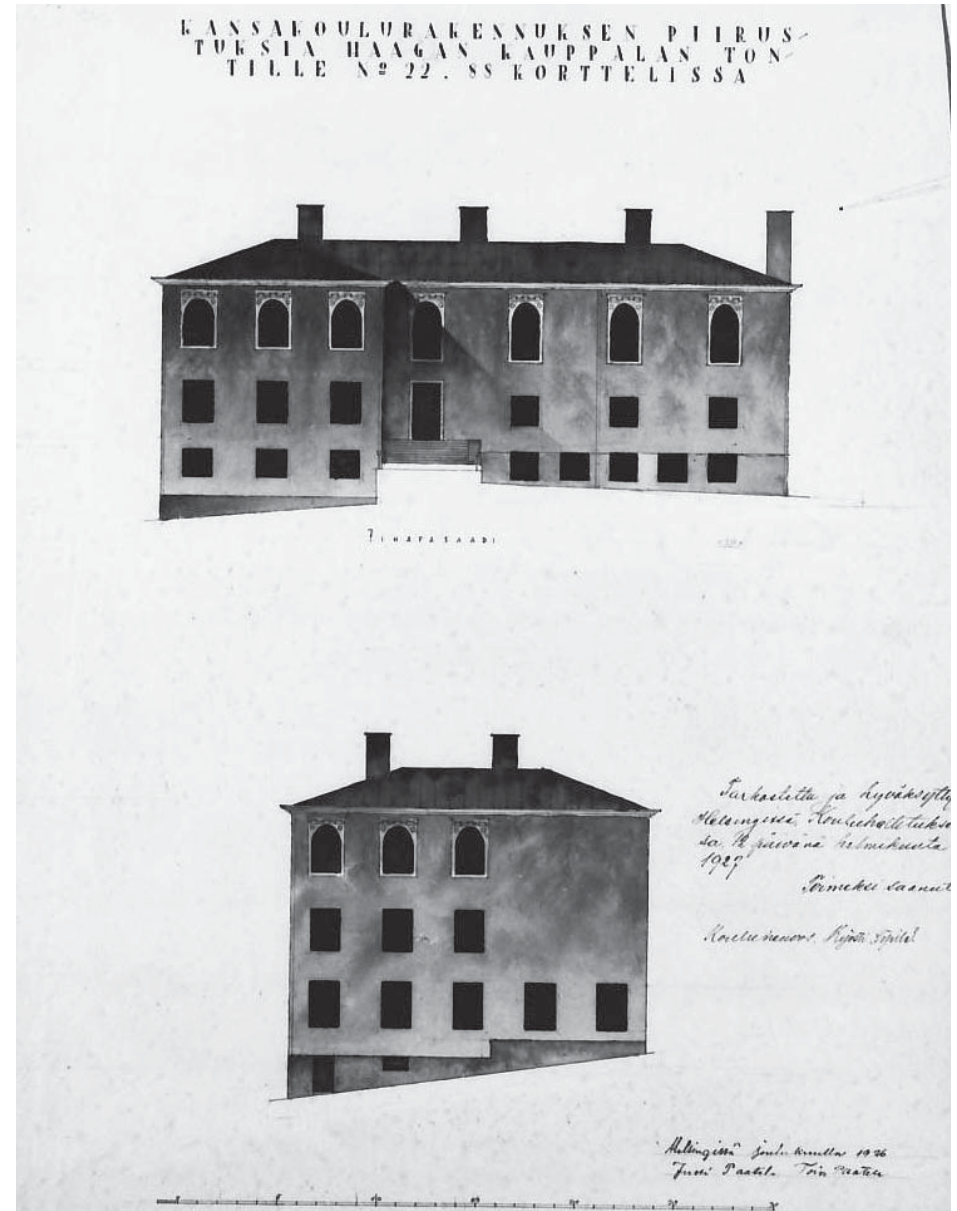
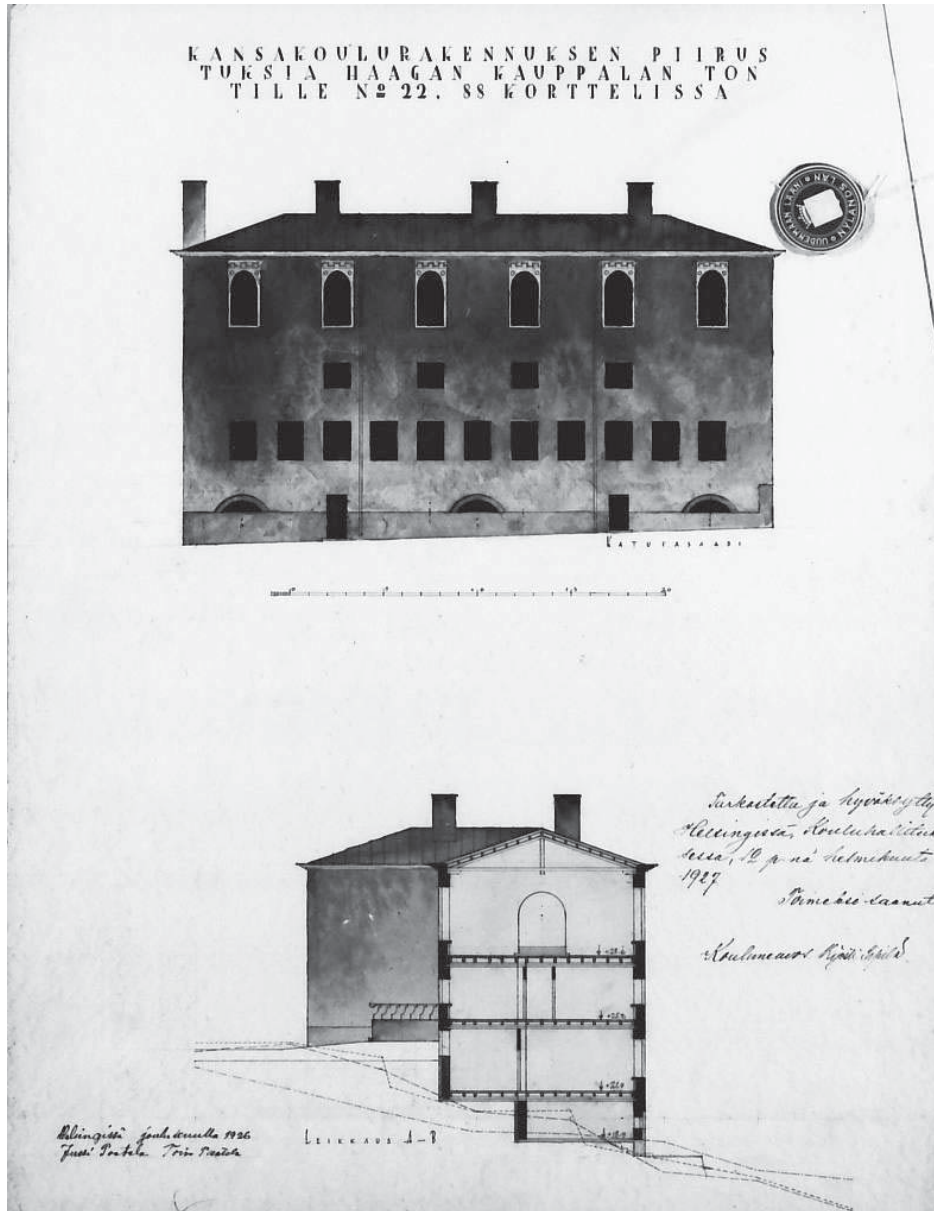
kerroksen ikkunat olivat kaari-ikkunoita. Juhla- ja liikuntatilojen, samoin kuin tietenkin luokkahuoneiden valaistukselle sijainti korkealla oli kuitenkin edullinen. Valaistukseen oli ryhdytty koulusuunnittelussa kiinnittämään aiempaa enemmän huomiota 1800-luvun puolella välissä. Tuolloisten ohjeiden mukaan valon tuli langeta sivulta, mieluiten vasemmalta. Kouluhallituksen maalaiskansakouluja koskevista kiertokirjeistä valaistuskysymykset olivat edelleen myös keskeisessä asemassa 1920-luvulla.²⁹ Haagan kauppalan historiassa vuodelta 1950 kiitelläänkin rakennuksessa sisätiloissa huomion kiinnittävää valoisaa ja ilmavaa arkkitehtuuria, joka ilmenee aulassa, käytävissä ja luokkahuoneissa. Erityisen upeaksi mainitaan kolmannen kerroksen korkea juhla- ja voimistelusal, joka ulottuu koko rakennuksen halki ja saa siten valoa molemmilta sivuilta. Myös toisessa ja kolmannessa kerroksessa sijaitsevat neljä varsinaista luokkahuonetta mainitaan tilaviksi ja valoisiiksi.³⁰

Pohjaratkaisultaan rakennus oli L:n muotoinen, Steniuksentielle kolmikerroksinen ja Kylätielle nelikerroksinen. Sisäänkäynti tapahtui rakennuksen toisesta kerroksesta L:n sisäkainalosta laajaan neliömäiseen sisähalliin, jonka perällä, sisäänkäyntiä vastapäätä, sijaitti kolmivartinen porttas. Sisäänkäyntihallin sivulla avoimessa, vain pilarien hallista erottamassa tilassa sijaitsevat naulakkotilat ja niiden takana opettajien työskentelytilat. Tässä kerroksessa oli ainoa muutoin koulurakennuksille ominainen keskikäytäväratkaisu. Vastapäätä opettajainhuoneita, käytävän toiselle puolelle oli sijoitettu puku- ja suihkutilat sekä lääkärin vastaanottohuone. Kaksi suurta luokkahuonetta jäsenyi myllynsiipimäisesti sisääntulohallin toiselle sivulle, L:n lyhyempää siipeen. Valo oli molemmissa luokkahuoneissa järjestetty lankeavaksi sivulta.

Alemmassa, ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevat veistotilat ja niiden perällä vahtimestarin asunto. Hallin toisella sivulla oli puolestaan opetuskeittiö sekä ruokasali.

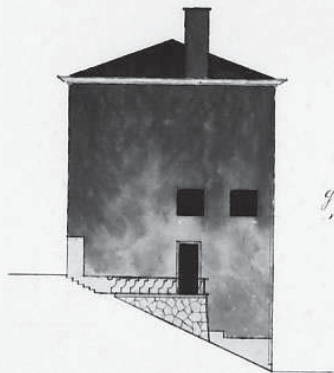
Sisääntulokerroksen yläpuolella, kolmannessa kerroksessa oli valoisa, avoin halli, jonka toisella sivulla sijaitti sisääntulokerroksen tapaan kaksi luokkahuonetta. Toiselta sivulta hallia laskeuduttiin portaita juhlaavaan voimistelu- ja juhlasaliin. Portaiden sisäkatto oli kaariainehinen ja koristeltu klassistiseen tyyliin sekä kauppalan vaakunalla. Juhlasalin oven yläpuolella oli maalattuna vuosiluku 1928. Juhlasalin kattoa kannattelivat avoimeksi jätetyt kattoristikot ja myös katossa oli pyöreisiin, medaljonkimaisiin kenttiin sijoitettuja kattomaalauksia, joiden aiheet ovat tyyliteltyjä ihmishahmoja sekä koristeaiheita.

Koristemaalauksen tekijöistä ei ole selvitystä tehtäessä löytynyt tietoa. Koristemaalauksista tuli tiiviimpi osa arkkitehtisuunnittelua 1900-luvun alussa. Aikakautena vaikuttaneita koristemaalareita olivat mm. 1920-luvulla aloittanut Salomo Wuorion koristemaalausliike, joka teki yhteistyötä taideteollisten suunnittelijoiden kanssa. Henry Ericsson, Gunnar Forsström, Antti Salmenlinna ja Bruno Tuukkanen tekivät koristemaalauksia, monumentaalimaalauksia ja lyijylasitöitä sekä itsenäisesti että yhteistyössä S. Wuorion liikkeen kanssa³¹. Jussi ja Toivo Paatela suunnittelivat samaan aikaan Haagan kansakoulurakennuksen kanssa Helsingin yliopiston anatomian laitosta ja myös rakentaminen oli käynnissä samanaikaisesti. Anatomian laitoksen sisätilojen värivalinnoista ja koristelusta vastasi taiteilija Gunnar Finne, arkkitehtien veli Oskari Paatela ja Bruno

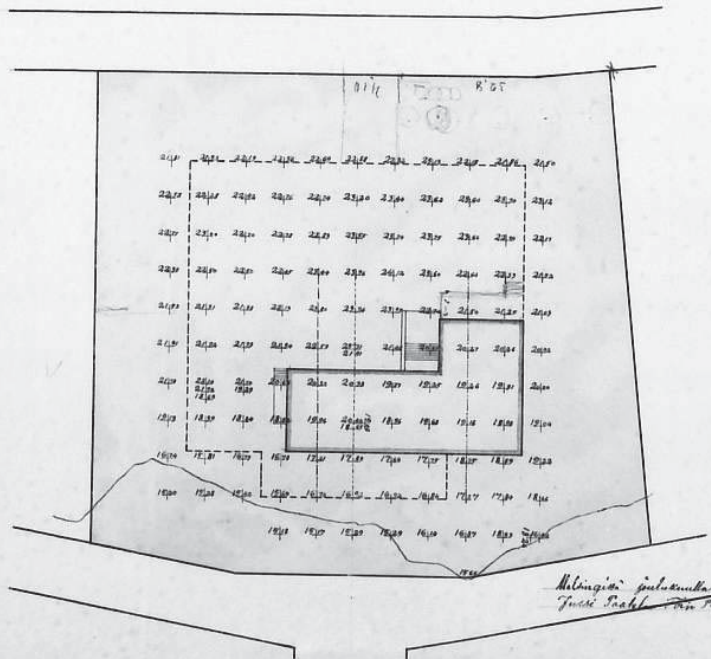

HKA. Haagan suomenkielinen kansakoulu. Kansakoulurakennuksen piirustuksia Haagan kauppalan tontille N:o 22 88 korttelissa. Helsingissä joulukuulla 1926. Jussi Paatela Toivo Paatela.

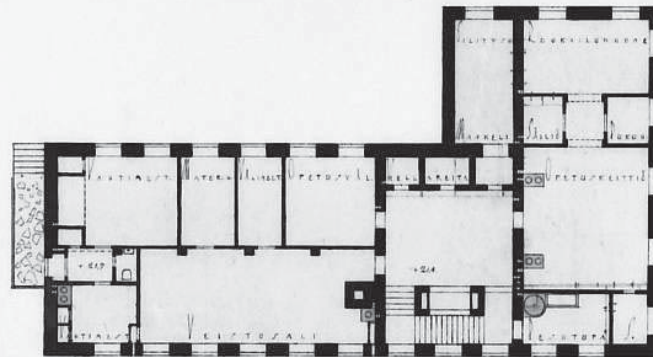
KANSAKOULURAKENNUKSEN PIIRUSTUKSIA HAAGAN KAUPPALAN TONTILLE N° 22 88 KORTTELISSA

*Tuokaitella ja höyrykattily kellarissa, kouluhallin koono, 12 päivä nä helmikuuta 1907.
Simeon Seaman
Koulunneuvos N. J. J. J.*

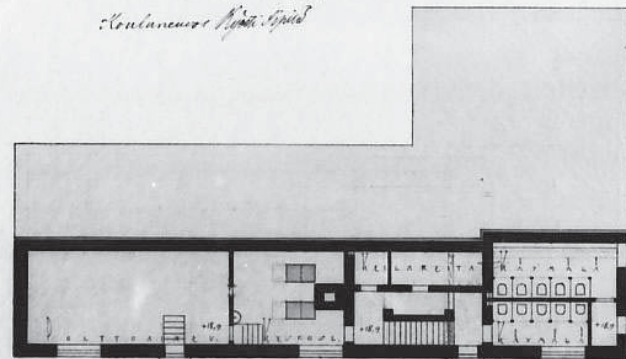

KANSAKOULURAKENNUKSEN PIIRUSTUKSIA HAAGAN KAUPPALAN TONTILLE N° 22. 88 KORTTELISSA

I Kertosa

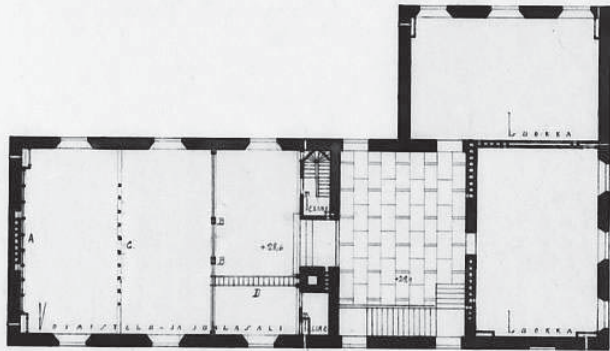
*Tuokaitella ja höyrykattily, kellarissa oltta
ommitelutaloin piirustetyn kouluhallin
koono koono 12 päivä nä helmikuuta 1907
Simeon Seaman
Koulunneuvos N. J. J. J.*

Kellari

*Määräyksiä julkisista 1906
Touko Pöytä Toinen kerta*

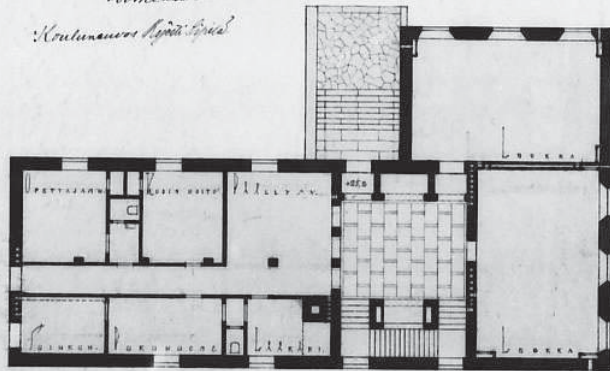
KANSAKOULURAKENNUKSEN PIIRUSTUKSIA HAAGAN KAUPPALAN TON-
TILLE N° 22. SS KORTTELISSA

I KERTA

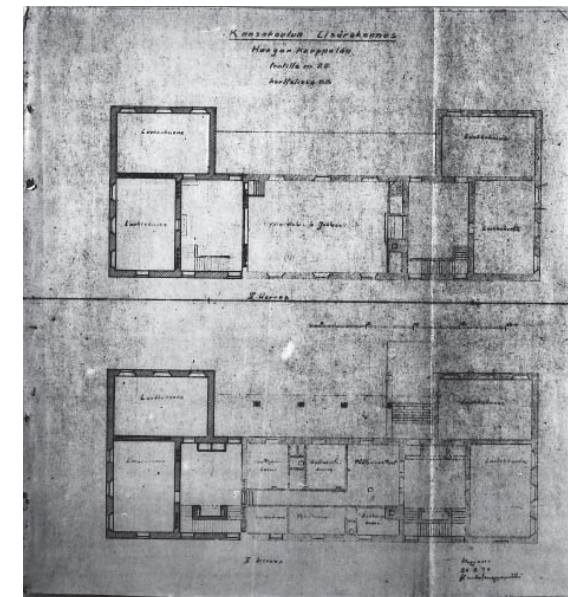
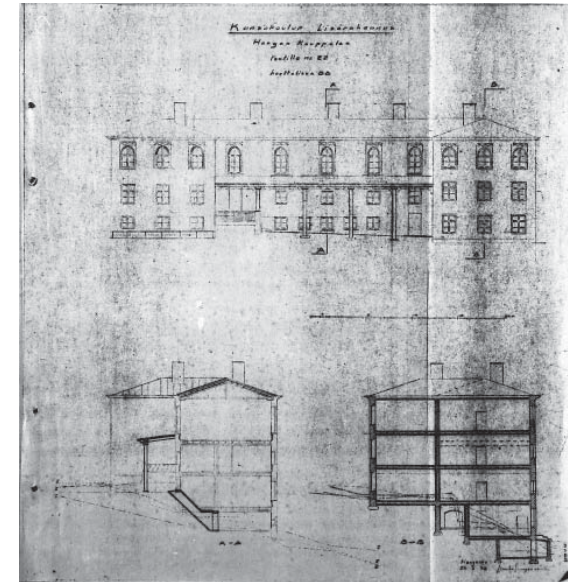
*Arkkitehtit ja hyväksytyt ehdotukset, alle
vornitettujen ja jätettyjen koulukalusteiden
sen koulukalusteiden sovitettujen kinteiden
suunnitelmien osat. Helsinki, Koulukaluste-
laitos, 12 päivänä helmikuuta 1927.
Terveksi saanut.*

Koulunsaajan hyväksyntä

II KERTA

*Helsingin joulukuusta 1926
Jussi Paatela Toivo Paatela*

HKA. Haagan
kansakoulu. Vuoden
1926 suunnitelman
laajennusluonnos.
Jussi Paatela ja Toivo
Paatela 1927

Ylhäällä juhlasali 301, oikealla juhlasalin portaikko maalauksineen.

Tuukkanen³². Tuukkanen ja Finne työskentelivät hieman myöhemmin myös Eduskuntatalon koristemaalausten ja koristelun parissa. Tuukkasen koristemaalaustöille oli ominaista tuohon aikaan, että ne täydensivät harkitusti arkkitehtuuria muodoillaan ja sijoituksellaan. Maalauksissa on figuurien taustana usein geometrinen, arkkitehtuuriin sitoutuva pohjakenttä. Töistä, etenkin väritusten suunnittelusta, löytyy usein vain vähän dokumentaatiota. Syytä tähän saattaa olla taiteilijoiden työtapana. Värien suunnittelu ja värien sekoittaminen tapahtuivat työmaalla, eikä niistä tehty muistiinpanoja sen kummemmin.³³ Juhlasalissa koristemaalaukset on palautettu ilmeisesti 1990-luvulla nykyiseen, oletettavasti alkuperäiseen asuun.

Haagan Kansakoulun laajennus vuonna 1948

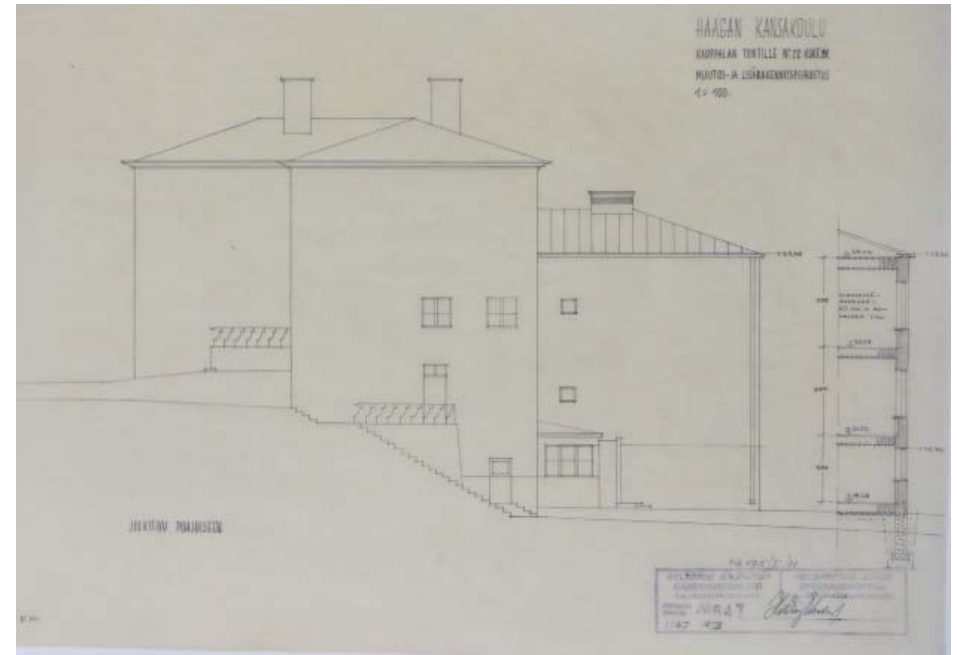
Haagan kansakoulun suunnittelua vaikeuttaneet ja hidastaneet kielikysymykset eivät loppuneet Korkeimman oikeuden päätökseen pelkästään suomenkielisen kansakoulun rakentamisesta vuonna 1926. Asia nousi uudelleen esille pian kansakoulun rakentamisen lähdettyä käyntiin kun kauppalan valtuuston ruotsinkielinen ryhmä esitti kauppalan ruotsinkielistä kansakoulua varten ostettavaksi Haagan nuorisoseuran talon. Ostos ja ylläpidon aiheuttamat kustannukset kuitenkin kauhistuttivat valtuustoa ja toukokuussa 1929 se päätti, että ruotsinkieliset oppilaat alkaisivat käyttää uutta suomenkielistä koulurakennusta niillä ehdoin, jotka suomenkielinen kansakoulu ja kauppalanhallituksen enemmistö olivat yhteiskäytölle asettaneet. Ruotsinkieliset luonnollisesti esittivät vastalauseen, mutta asia ratkaistiin lopullisesti kouluhallituksessa 3.3. 1930 siten että ruotsinkieliset koululaiset sijoitettiin aiemman päätöksen mukaisesti uuteen kansakoulurakennukseen.

Tästä jälkikäteen päätetystä yhteiskäytöstä seurasi, että kansakoulurakennus ei ollut niin väljä, millaiseksi se vain suomenkieliset oppilaat huomioiden oli suunniteltu. Sodan jälkeen Haaga liitettiin Helsinkiin alueliitoksin, ikäluokat kasvoivat ja lisäksi kansakoulu velvoitettiin tarjoamaan koululaisille maksuton lämmin lounas vuonna 1943. Ilmainen kouluruokailu tuli toteuttaa vuoteen 1948 mennessä. Haagan kansakoululle tämä tarkoitti ilmeistä lisätilan tarvetta ja Helsingin kaupungin rakennustoimistossa laadittiinkin laajennusta koskevat suunnitelmat heti alueliitosta seuraavana vuonna 1947. Suunnitelmat oli allekirjoittanut Hilding Ekelund, joka tuolloin toimi rakennustoimiston johtajana. Laajennusosa oli kolmikerroksinen, Kylätien puolelle sijoittuva noppamainen, aumatun katon omaava lisäsiipi, jonka rakentamisen jälkeen kansakoulun pohja oli T:n muotoinen. Laajennusosan ulkoseinärakenne oli 45cm tiiliä ja 15cm kevytbetonia. Lisäsiipeen sijoittui 1. ja 2. kerrokseen kaksi uutta luokkahuonetta ja niiden alapuolelle Kylätien maantason uuden sisääntulon yhteyteen ruokasali ja koulukeittiö. Kaupunginarkkitehti Hilding Ekelundin allekirjoittamista suunnitelmista eivät kielijaot käy selville, mutta koska vuoden 1964 nykytilannepiirustuksissa laajennusosan ruokasalin päällä olevat kaksi luokkahuonetta mainittu ruotsinkielisille osoitetuiksi, on mahdollista olettaa, että nämä tilat suunniteltiin ruotsinkielistä kansakoulua varten. Laajennusosalla ruotsinkielisille muodostui oma kokonaisuutensa koulutalon

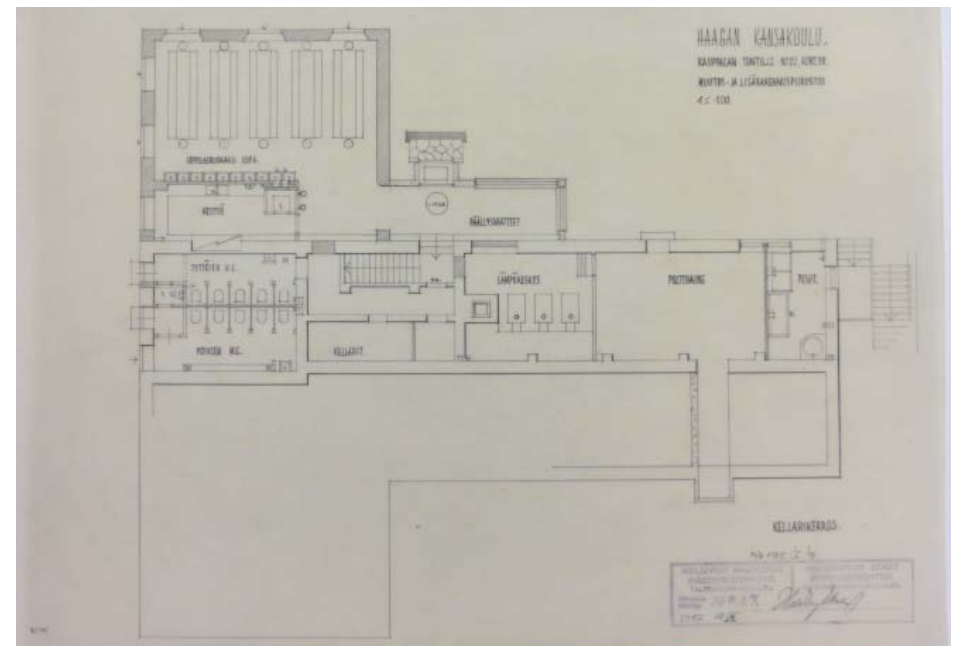
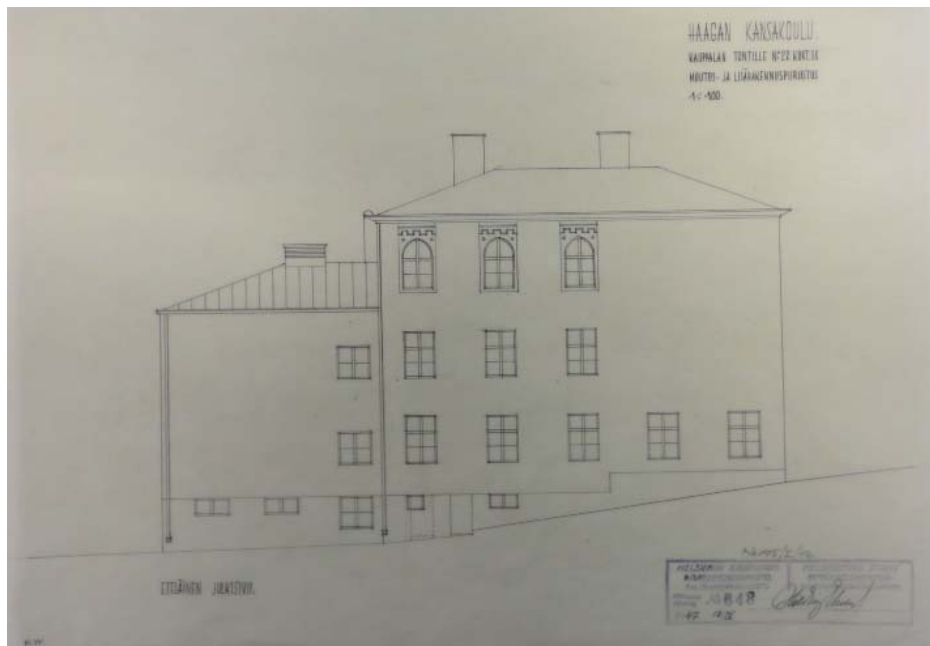

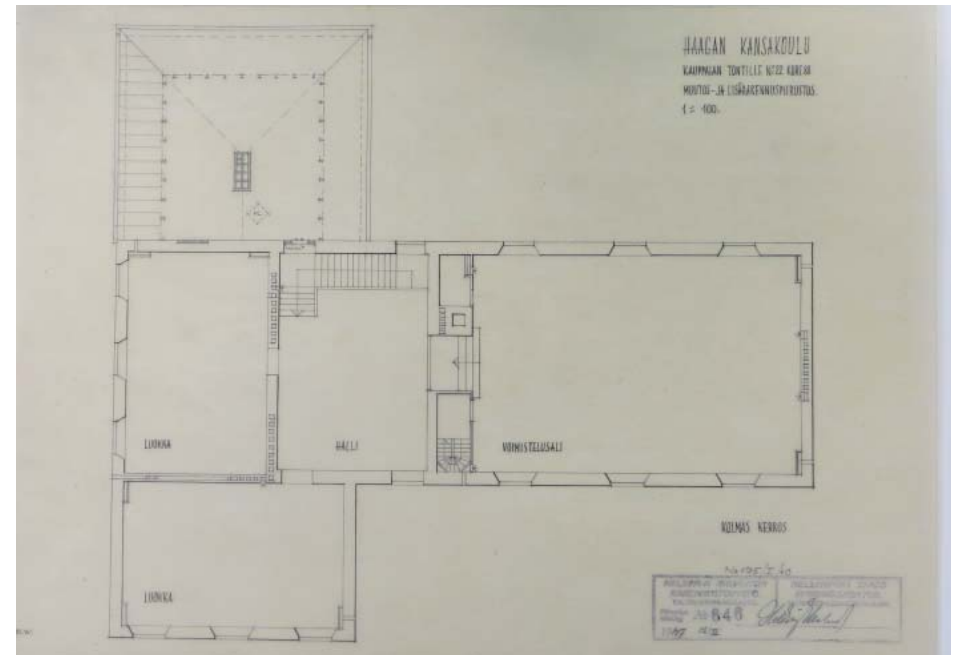
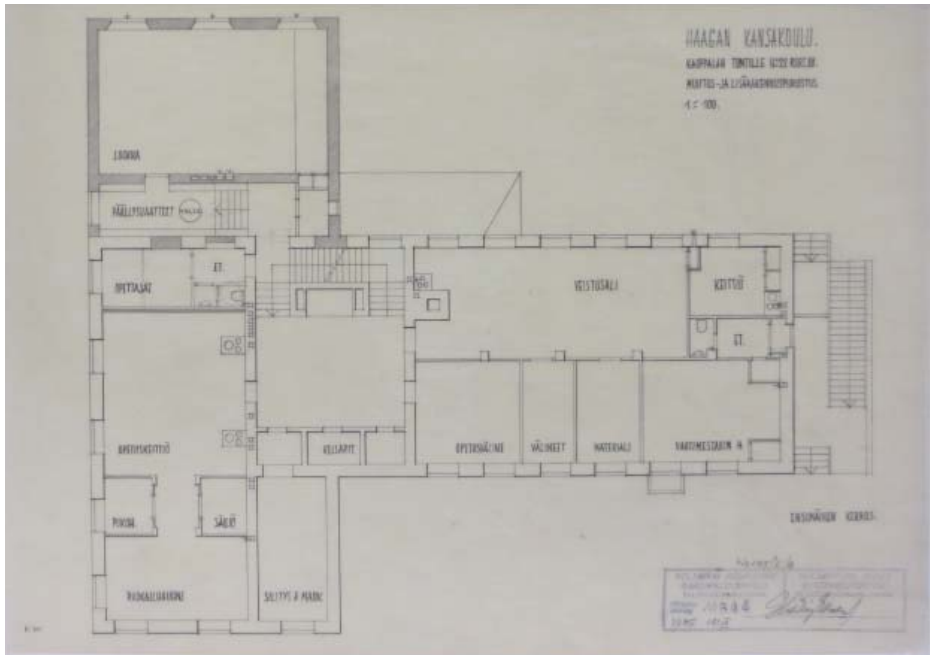

HKR Haagan kansakoulu. Kauppalan tontille N:o 22 kort. 88 Muutos ja lisärakennuspiirustukset. Helsingin kaupungin rakennustoimisto. Talonrakennusosasto. 12 IX 1947. Hilding Ekelund. Ylhäällä julkisivu luoteeseen, alhaalla julkisivu lounaaseen

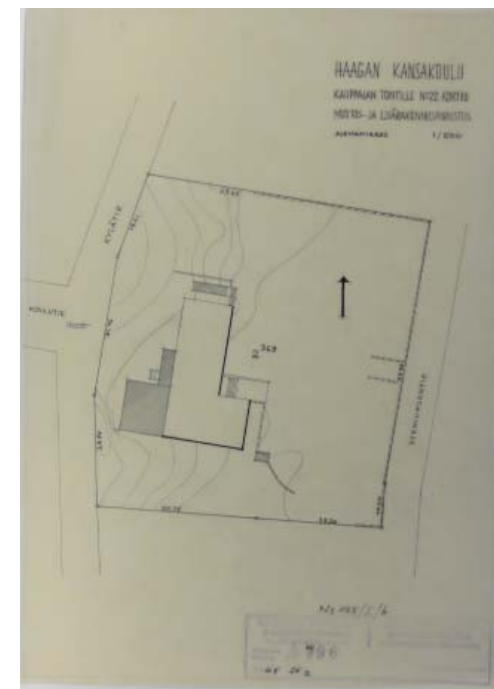
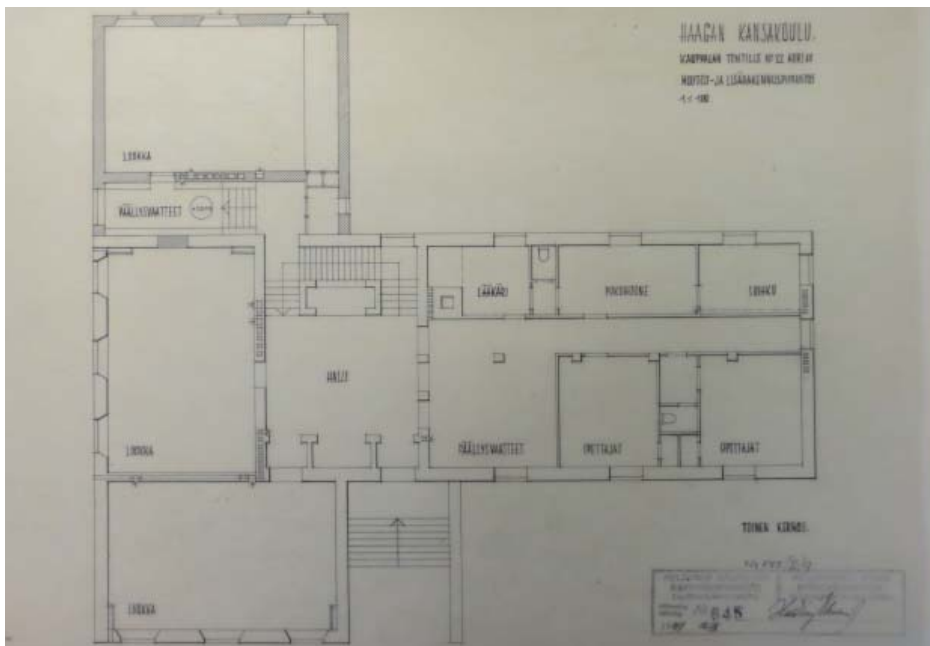

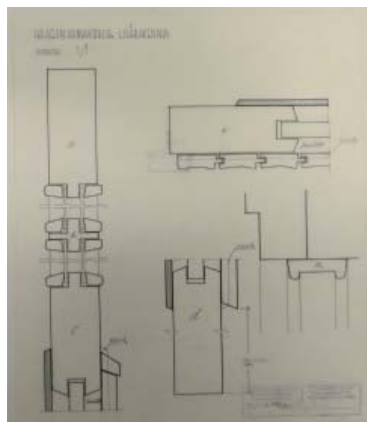
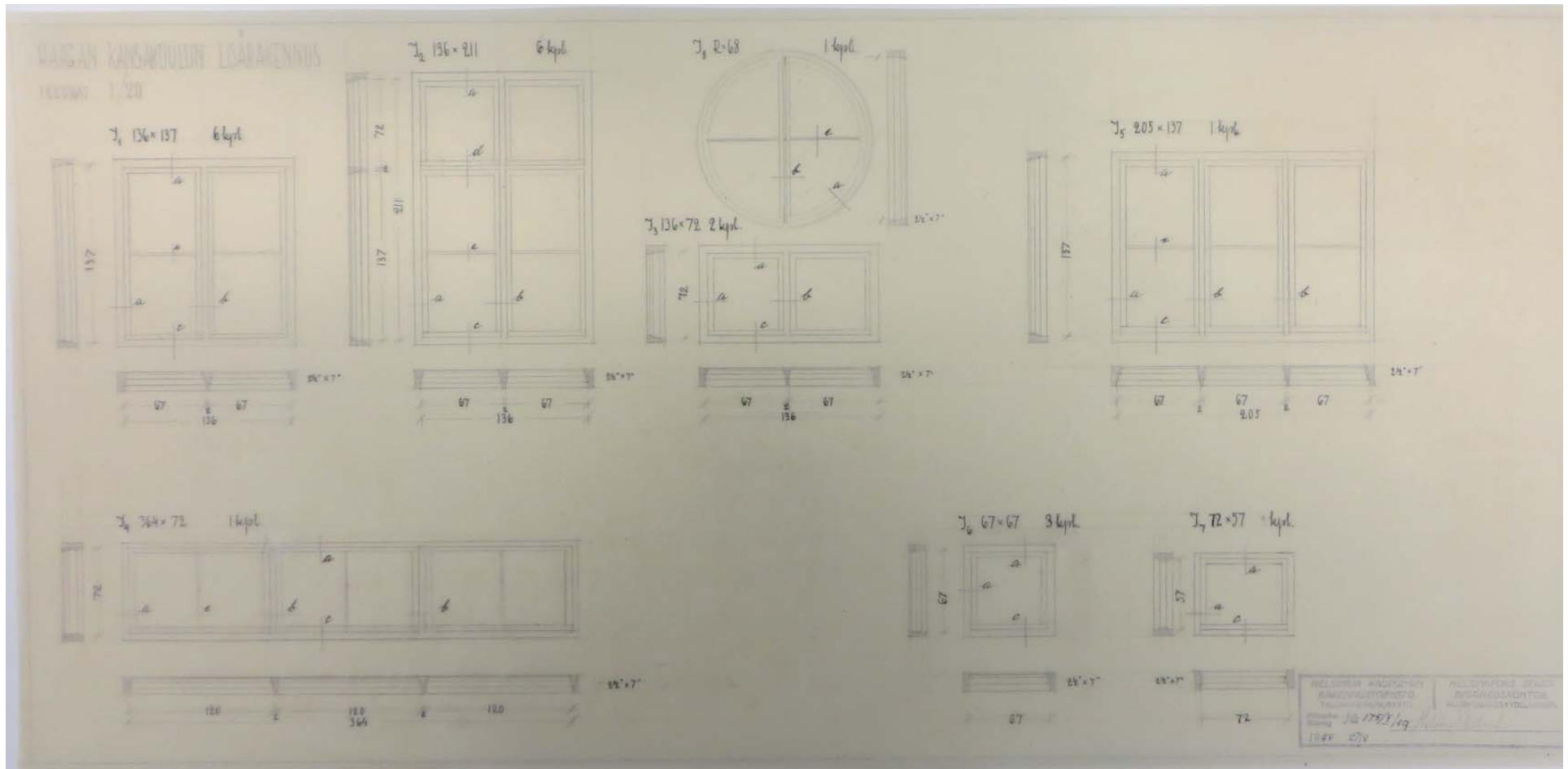
Ylhäällä julkisivu koilliseen, alhaalla kellarikerros.

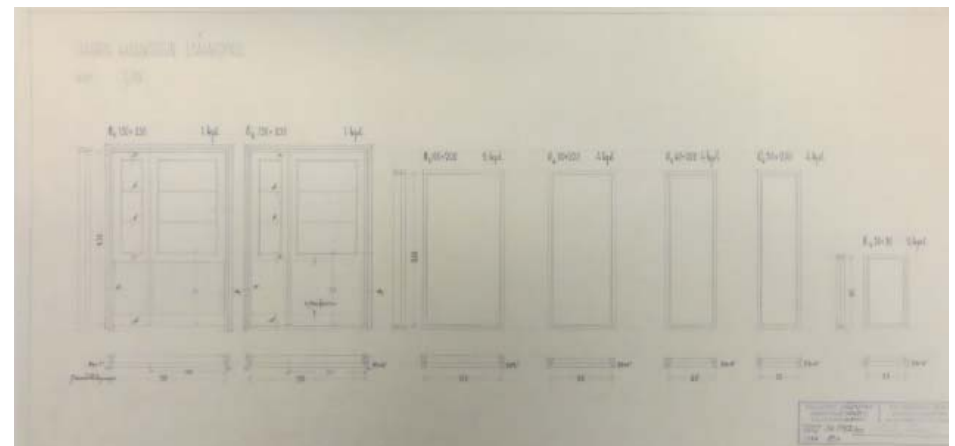

Ylhäällä 1. kerros, alhaalla 2. kerros, oikealla ylhäällä 3. kerros, oikealla alhaalla asemapiirros.

HKR Haagan kansakoulu.
 Kauppalan tontille N:o
 22 kort. 88 Muutos ja
 lisärakennuspiirustukset.
 Helsingin kaupungin
 rakennustoimisto.
 Talonrakennusosasto. 12
 IX 1947. Ikkunakaaviot,
 ovikaaviot ja sovituksia.

sisällä.³⁴ Vuoden 1964 suunnitelmissa lisäksi vielä 1947 suunnitelmissa alkuperäisessä käytössään ollut opetuskeittiö osoitettiin ruotsinkielisten luokkatiloiksi.

Vuoden 1947 Hilding Ekelundin laajennus ei aiheuttanut suurempia muutoksia muualle kouluun eikä julkisivuihin. Kylätien puoleisen kolmannen kerroksen kaksi laajennusosan kaariikkunaa jouduttiin kuitenkin muokkaamaan. Toisesta niistä tehtiin pyöröikkuna, toinen täytettiin, mutta toteutuksessa sivun kehysreliefi jätettiin paikoilleen.

Helsingin pelastuskoulun käyttöön vuonna 2006

Haagan kansakoulun käyttö kansakouluna lakkasi vuonna 2006 kun rakennus siirtyi Helsingin pelastuskoulun käyttöön. Tämä käyttäjän muutos tarkoitti joitain muutoksia sisätiloissa. Rakennuksen toisessa kerroksessa sisääntuloaulaan avoimesti yhteydessä ollut vaatehalli eriytettiin pukuhuone- ja pyykkituloiksi. Sisäporras osastoitiin ja ensimmäiseen kerrokseen rakennettiin vahtimestarin koppi kolmiomaisena hallitilaan työntyvänä rakennelmana. Teknisen käsityön tilat rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa muutettiin työhuoneiksi rakentamalla väliseinillä käytävä ja työhuoneita. Samalla jo aimmin asutokäytöstä v. 1999 luokkahuoneiksi muutettu entinen vahtimestarin asunto yhdistettiin sisäisen portaan ja uuden oviaukon avulla toimistotiloihin.

*Oikealla juhlasalin varaston ovi,
yläpuolella katon maalauksia*

Nykytila ja säilyneisyys

Ulkopuoli

Haagan kansakoulun julkisivut ovat säilyneet pääosin alkuperäisessä ja vuoden 1948 laajennuksen asussaan. Ensimmäinen huomio koskee vuoden 1927 suunnitelmien ja toteutuksen eroavaisuutta koillispään käsittelyn suhteen. Suunnitelmissa päädyn katto on aumattu, tällaisena se esitetään myös vuoden 1948 laajennusvaiheen julkisivupiirustuksissa ja sittemmin vaihtelevasti myöhemmissä lupapiirustuksissa. Haagan alueen ilmakuvista ja Haagan historiassa olleesta vanhasta valovasta käy kuitenkin ilmi, että kattomuotoa ei ole jälkikäteen muutettu, vaan se on toteutettu alkujaankin satulakattoisena aumatun päädyn sijaan.

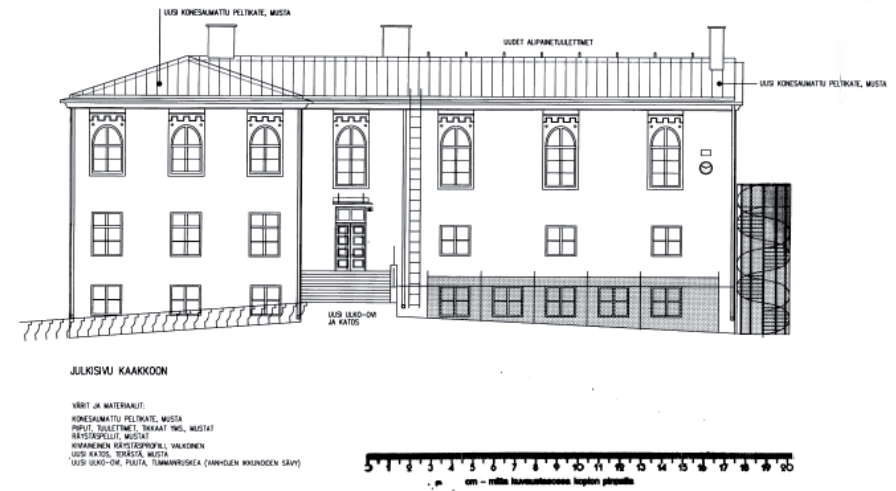
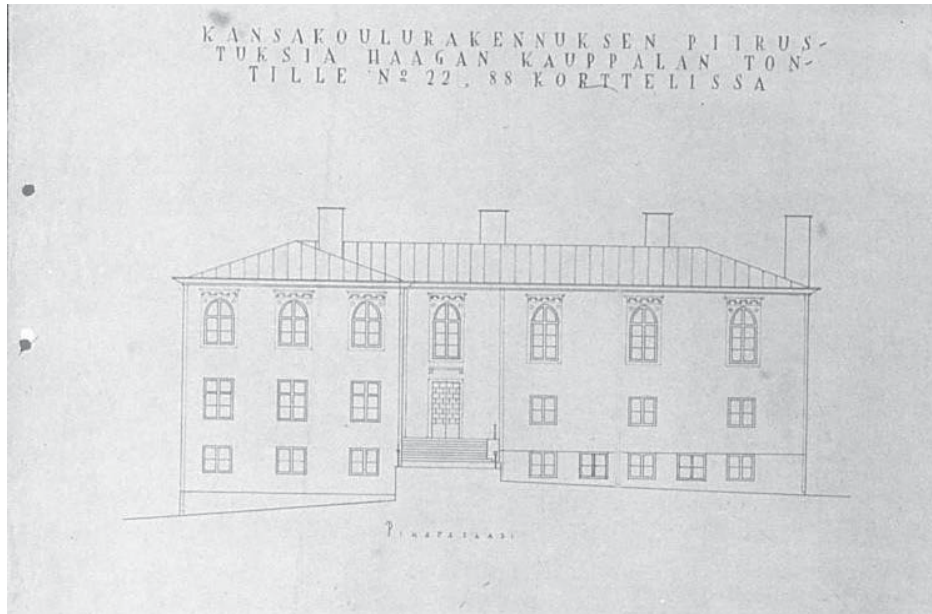
Muita muutoksia ovat laajennuksen eteen ylimmässä kerroksessa jääneet ja poistettut alkuperäiset kaari-ikkunat, joista toinen on korvattu pyöröikkunalla. Poistumistien järjestäminen kolmannen kerroksen juhlasalista rakennuksen koillispäätyn vuonna 1990 edellytti koillisjulkisivulle puhkaistavaa uutta oviaukkoa. Porras toteutettiin avoimella, kevyellä erillisellä teräsportaalla. Samassa yhteydessä kansakoulun pääovi uusittiin sisäovien mallia soveltaen. Ovi oli jossain vaiheessa, mahdollisesti rakennuksen laajennuksen yhteydessä, uusittu alkuperäistä modernimmaksi. Rakennuksen peltikaton uusimisen yhteydessä vuonna 2001 järjestettiin tuuletus, joka toteutettiin räystäään ilmettä muuttamatta ylemmäksi katolla sijoitettuvan tuuletussaaman kautta. Rakennuksen ikkunat ovat pääosin alkuperäisiä. Niitä on kunnostettu 1970-luvulla. Ainoastaan ensimmäisen kerroksen lounaispään sekä kaakkoisjulkisivun kaksi lounaisinta ikkunaa on uusittu uudemman malliseksi, vailla kulmarauta-vahvistuksia oleviksi ikkunoiksi.

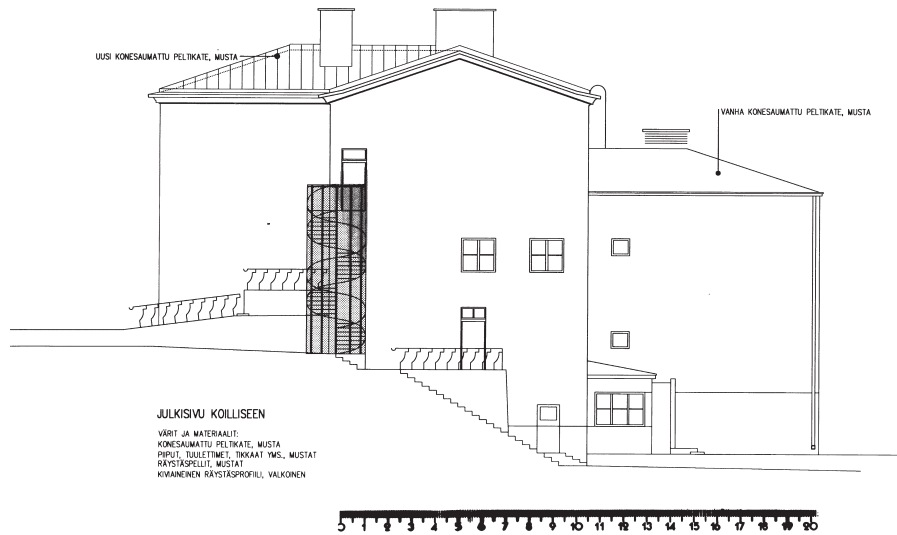

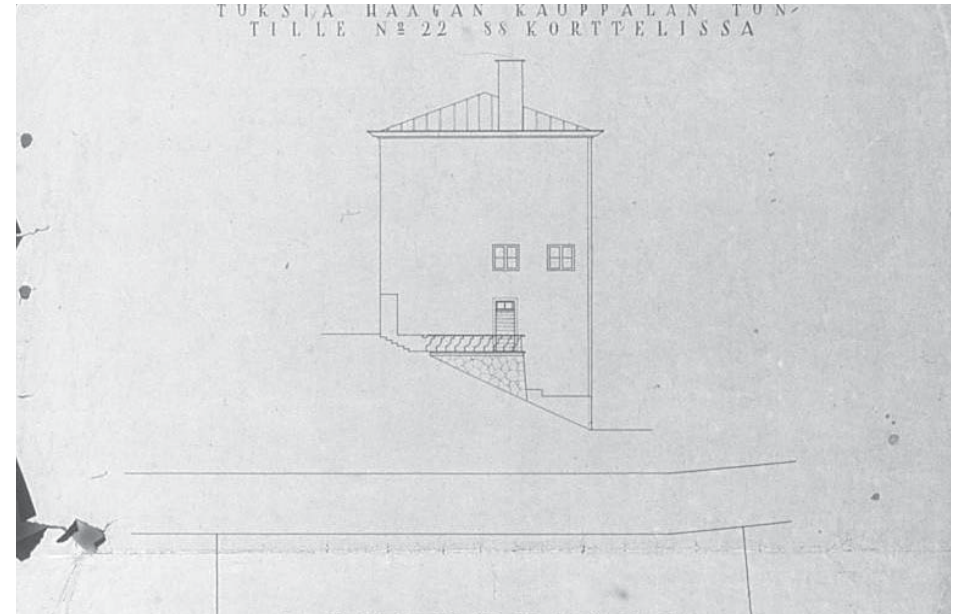
Julkisivu kaakkoon. Ylhäällä Jussi Paatelan ja Toivo Paatelan alkuperäisjulkisivut (HKA), alla Helsingin rakennusviraston inventointipiirustus vuodelta 1964 (HKR).

Ylhäällä lupakuva 29-749-01-C vahvistettu 10.04.2001 §340. Arkkitehti Leena Yli-Lonttinen, Arkkitehtitoimisto Leena Yli-Lonttinen (HRVA)

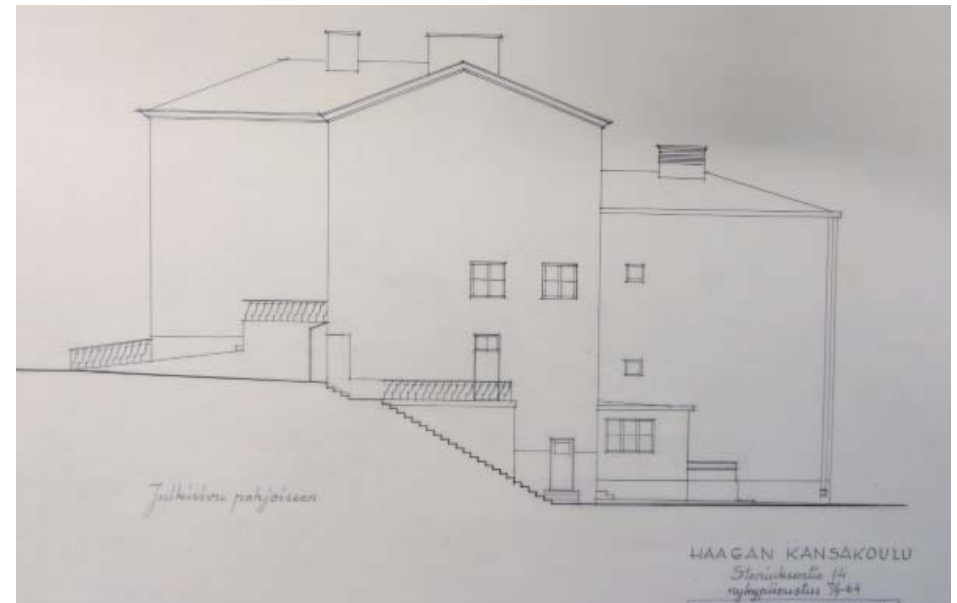

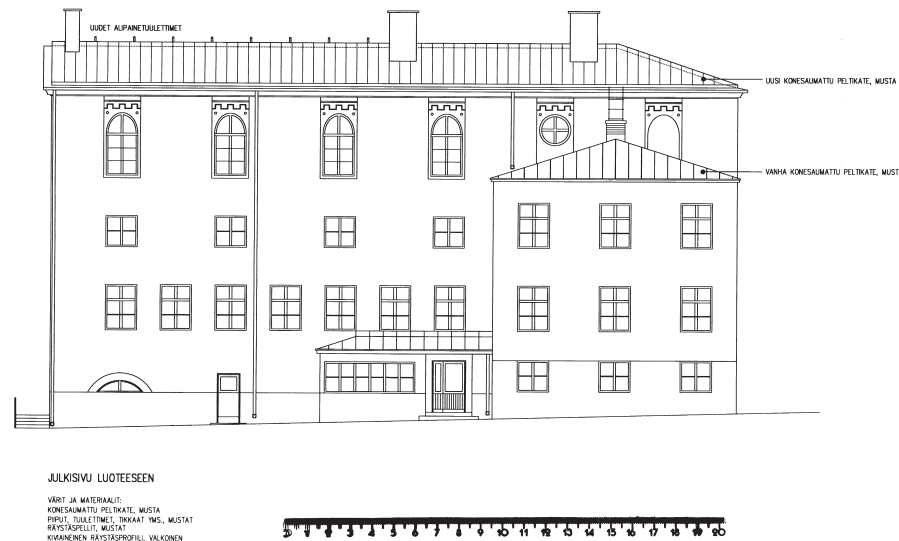
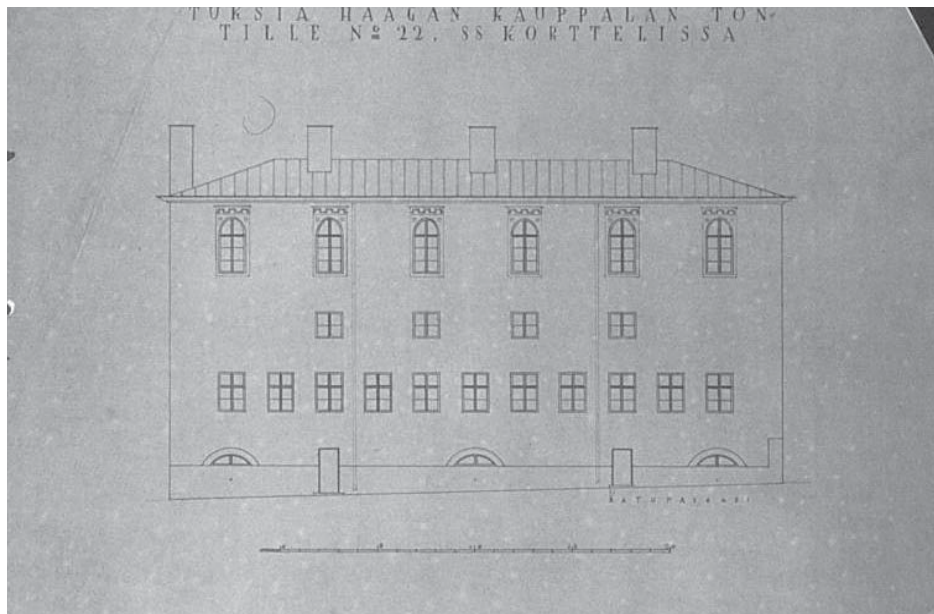

Julkisivu koilliseen. Ylhäällä lupakuva 29-749-01-C vahvistettu 10.04.2001 §340. Arkkitehti Leena Yli-Lonttinen, Arkkitehtitoimisto Leena Yli-Lonttinen (HRVA)

Ylhäällä Jussi Paatelan ja Toivo Paatelan alkuperäisjulkisivut (HKA), alhaalla Helsingin rakennusviraston inventointipiirustus vuodelta 1964 (HKR)

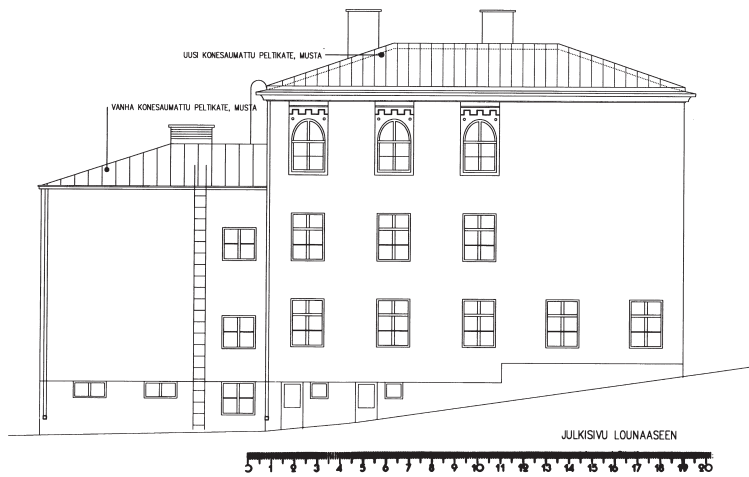

Julkisivu luoteeseen. Ylhäällä Jussi Paatelan ja Toivo Paatelan alkuperäisjulkisivut (HKA), alhaalla Helsingin rakennusviraston inventointipiirustus vuodelta 1964 (HKR).

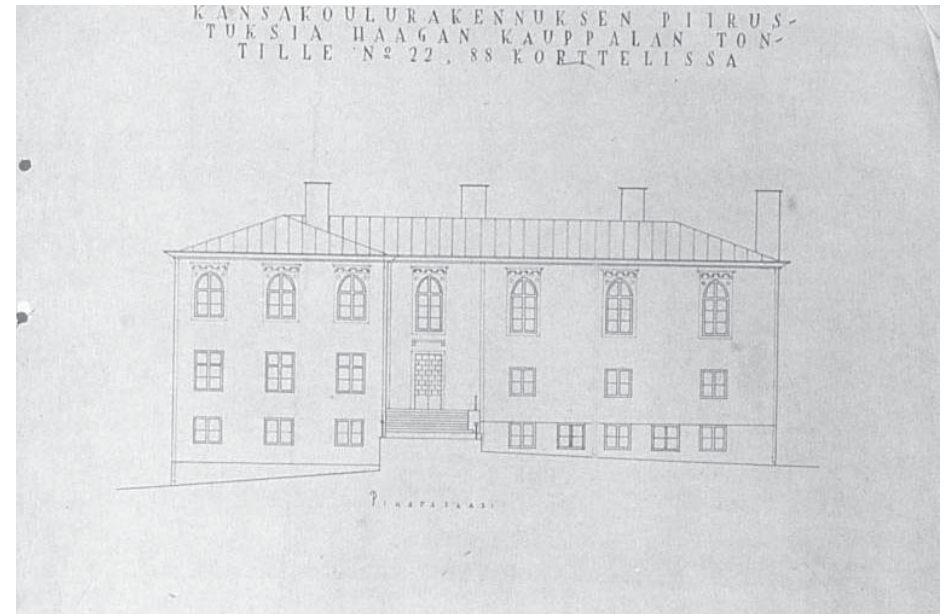
Ylhäällä lupakuva 29-749-01-C vahvistettu 10.04.2001 §340. Arkkitehti Leena Yli-Lonttinen, Arkkitehtitoimisto Leena Yli-Lonttinen (HRVA)

VÄRT JA MATERIAALIT:
 KONESAIMATTU PELTIKATE, MUSTA
 PIIPUT, TUULETIN, IINKAAT YMS., MUSTAT
 RÄYSTÄSPELLET, MUSTAT
 KYMÄKINEN RÄYSTÄSPROFIILI, VALKONEN

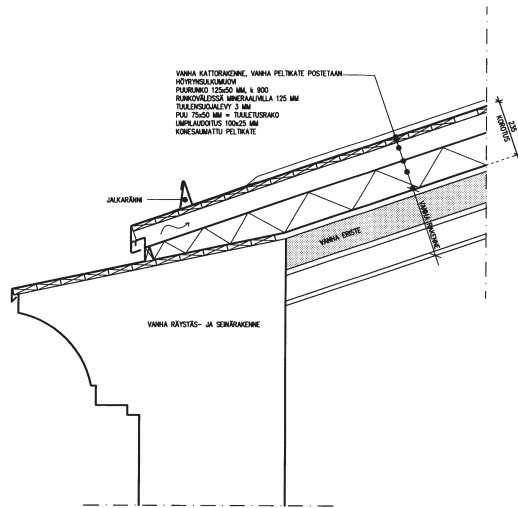

Julkisivu lounaaseen. Ylhäällä lupakuva 29-749-01-C vahvistettu 10.04.2001 §340. Arkkitehti Leena Yli-Lonttinen, Arkkitehtitoimisto Leena Yli-Lonttinen (HRVA)

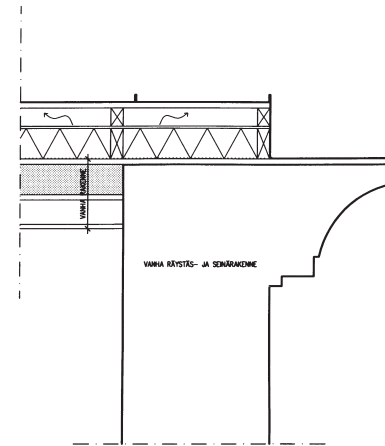

Ylhäällä Jussi Paatelan ja Toivo Paatelan alkuperäisjulkisivut (HKA), alhaalla Helsingin rakennusviraston inventointipiirustus vuodelta 1964 (HKR).

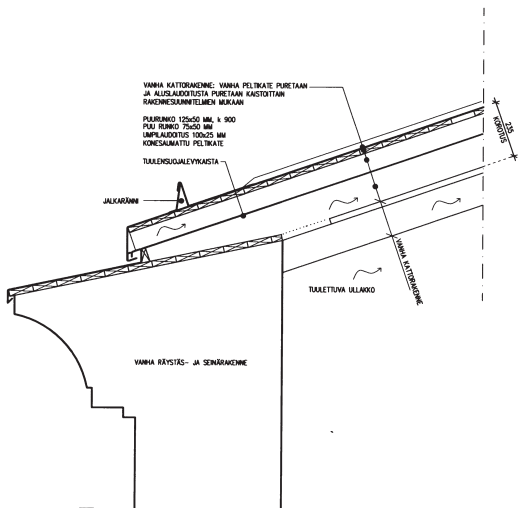

DET A
LEIKKAUS SIVURÄYSTÄÄSTÄ TUULETTUVAN ULLAKON KOHDALTA 1:10

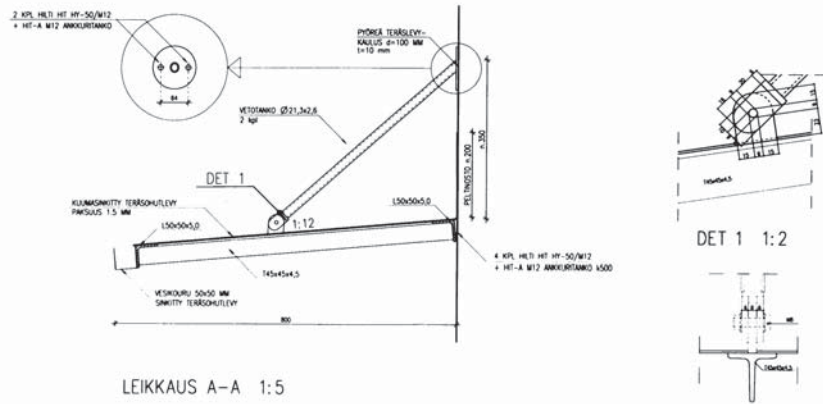
DET C
LEIKKAUS PÄÄTYRÄYSTÄÄSTÄ 1:10

DET B
LEIKKAUS SIVURÄYSTÄÄSTÄ TUULETTUVAN ULLAKON KOHDALTA 1:10

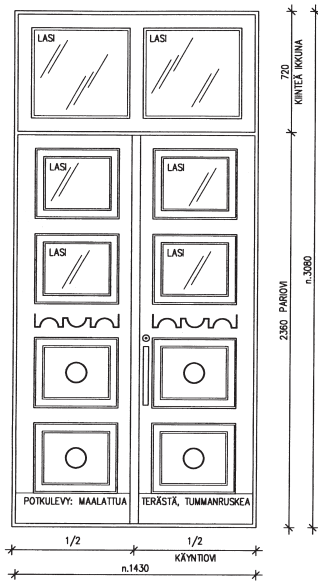
Oikealla räystäsdetalleja, vasemmalla uusi pääsisäänkäyntiovi ja katos.
Lupakuva 29-749-01-C vahvistettu 10.04.2001 §340. Arkkitehti Leena Yli-Lonttinen, Arkkitehtitoimisto Leena Yli-Lonttinen (HRVA)

LEIKKAUS A-A 1:5

KATOS KOOTTAAN HITSAAMALLA JA KUUMASINKITÄÄN
 KAIKKI TERÄSOSAT MAALATAAN MONICO OR M168, MUSTA, KIILTOASTE 3
 KATOKSEN JA ULKOSEINÄN LIITOKSET TIIVISTETÄÄN ELASTISELLÄ TIIVISTYSMASSALLA

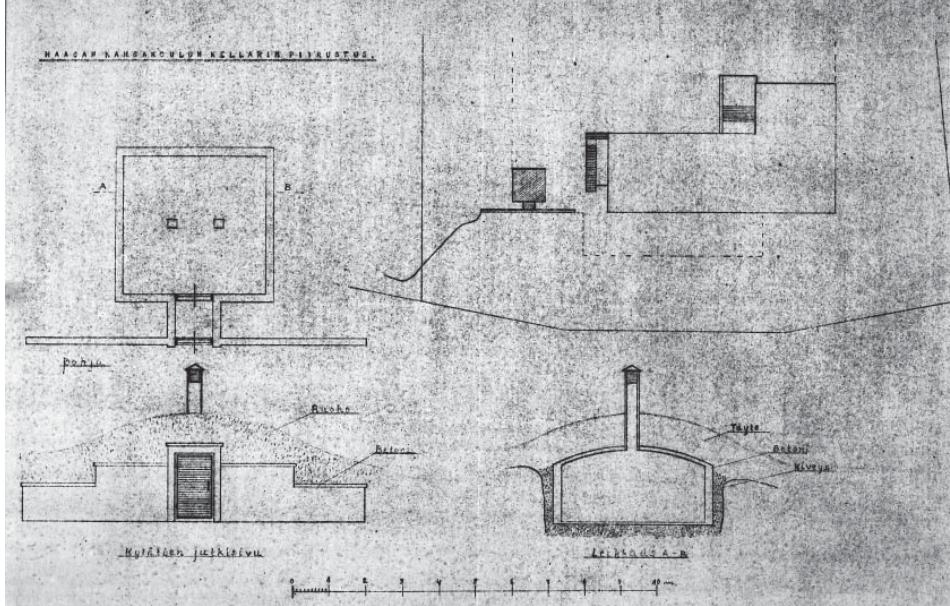
KATOKSIA TEHDÄÄN 1 KPL

UUSI PÄÄSISÄÄNKÄYNTIOVI

PUUOVI, JOKA TEHDÄÄN VANHOJEN SISÄOVEN DETALJEJA SOVELTAEN.
 OVI MAALATAAN TUMMANRUSKEAKSI VANHOJEN ULKO-
 IKKUNOIDEN SÄVYYN.
 OVEN IKKUNAOSAT LASITETAAN 2 -KERT. UMPIOLASILLA

Tukimuureja,

Vasemmalla: HKA. Haagan suomenkielinen kansakoulu. Kansakoulurakennuksen piirustuksia Haagan kauppalan tontille N:o 22 88 korttelissa. Helsingissä joulukuulla 1926. Jussi Paatela ja Toivo Paatela.

Oikealla: Perunakellarin sisäänkäynti

Alhaalla vasemmalla koillispäädyn portaat.

Alhaalla oikealla: Sadekatos vuodelta 1964.

Piha

Pihalla ei olla tehty suuria muutoksia. Steniuksentien sekä koillispään tukimuurit vaikuttavat alkueräisiltä ja säilyneiltä. Lounaispään tukimuurista osa saattaa olla vuoden 1948 laajennuksen ajoilta. Alkuperäinen perunakellari Kylätien varressa on jäljellä. Pihalle on rakennettu siro ja aikaansa kauniisti edustava sadekatos vuonna 1964. Jätekatos on uusittu vuonna 1999. Pihan asfaltointi on 1970-luvulta.

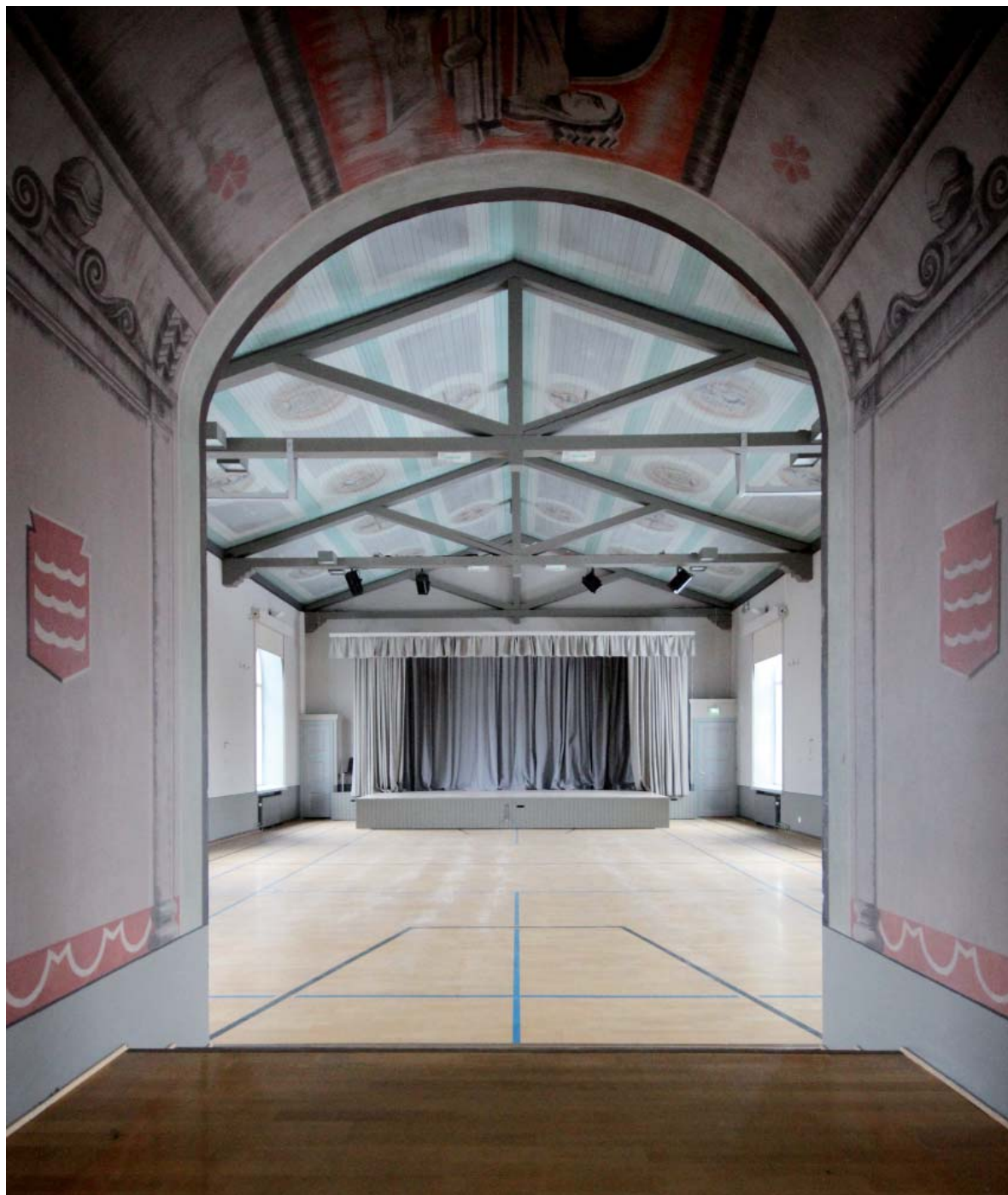
1943 HKA

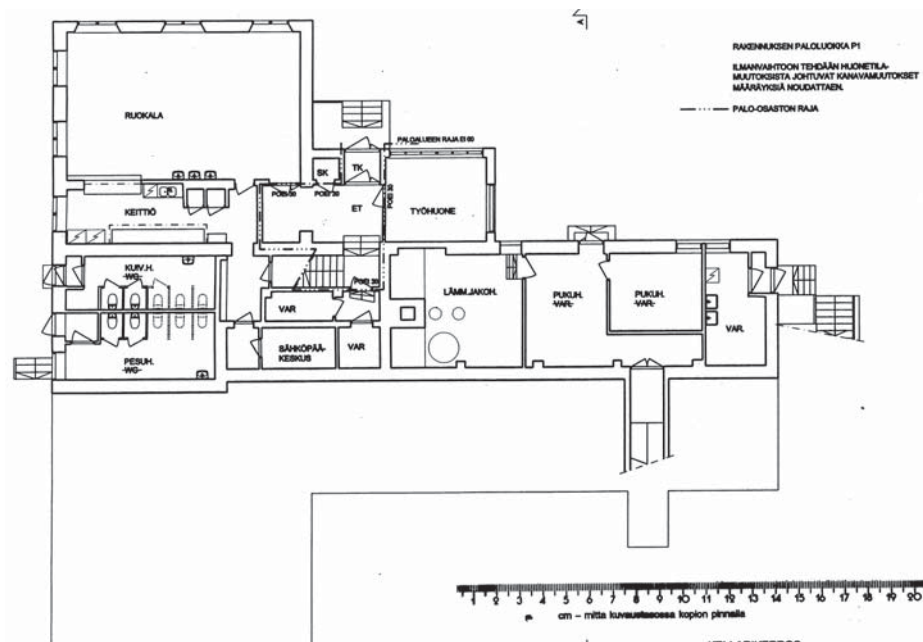

1964 HKA

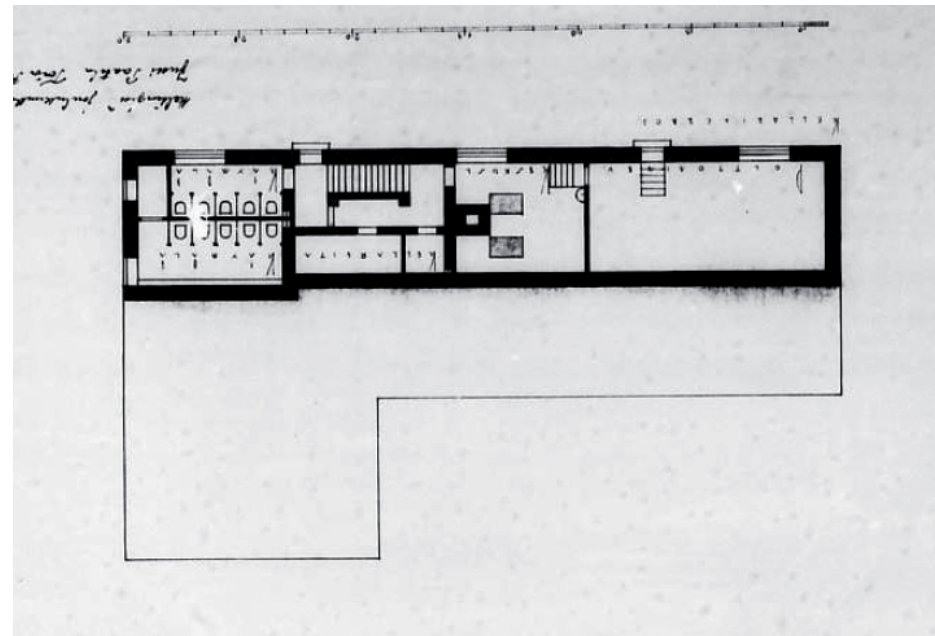

2015 HKA

Lupakuva 29-2294-06-D vahvistettu 25.07.2006. HKR / Arkkitehtiosasto / Arkkitehti S. Lijebblad (HRVA).

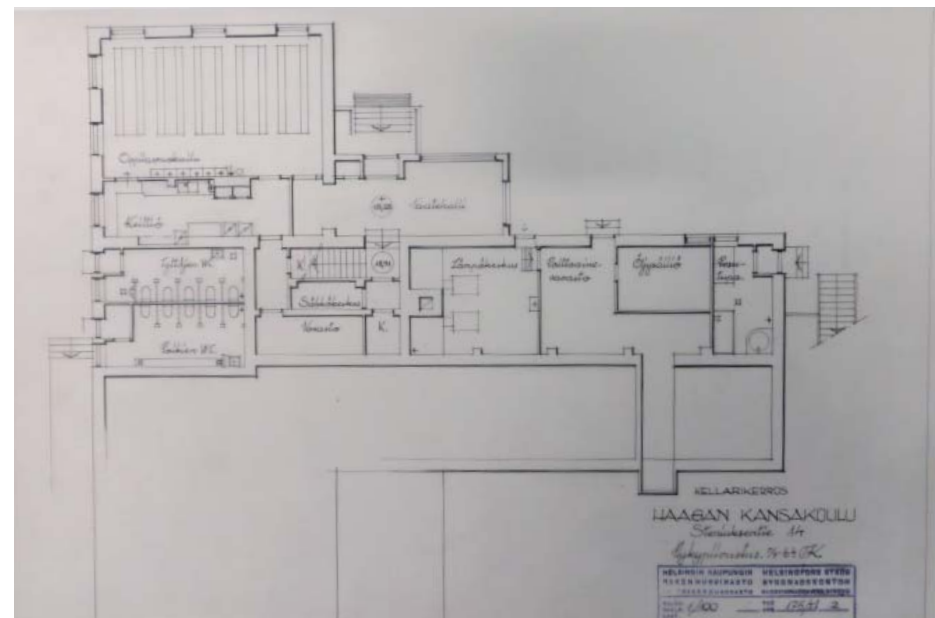

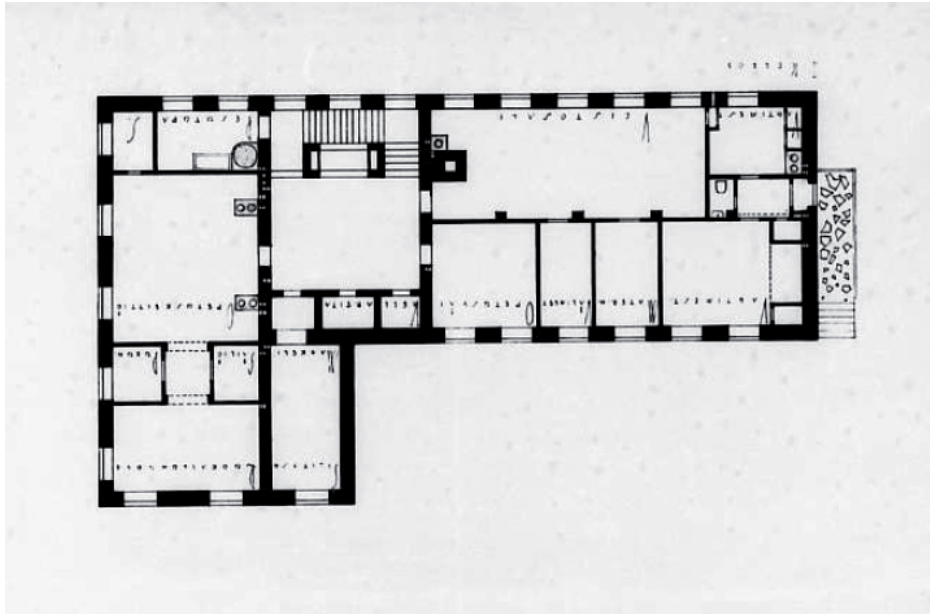
Ylhäällä Jussi Paatelan ja Toivo Paatelan pohjapiirros 1926 (HKA), alhaalla Helsingin rakennusviraston inventointipiirustus vuodelta 1964 (HKR).

Sisäpuoli

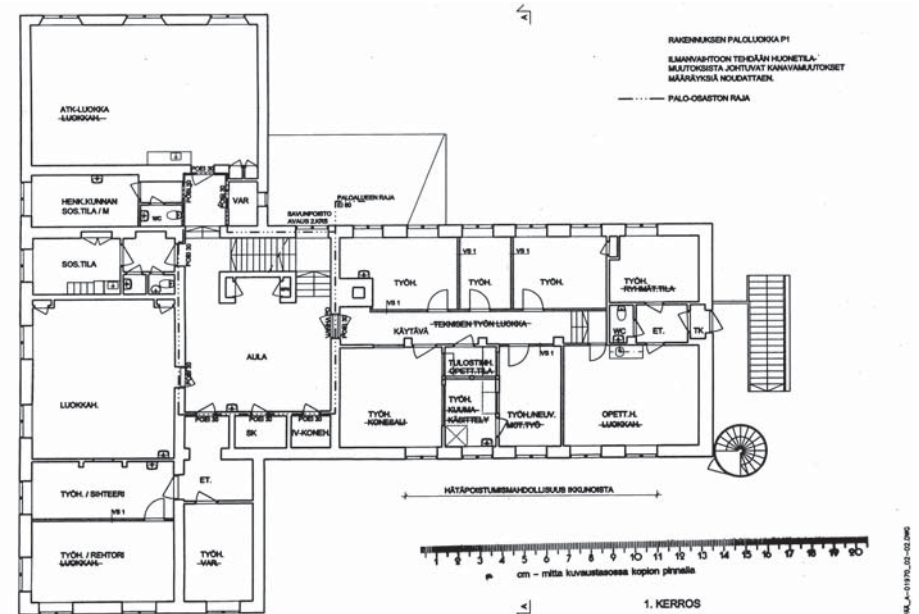
Kellarikerros

Laajennuksen yhteydessä kellarikerrokseen rakennettiin koulukeittiö sekä ruokala ja uusi sisäänkäynti. Ruokalan lattiamateriaali on muovimatto, joka on uusittu. Keittiön pintamateriaaleja on uusittu. Kellarikerroksessa entinen varastohuone on muutettu pukuhuoneeksi ja jaettu väliseinän.

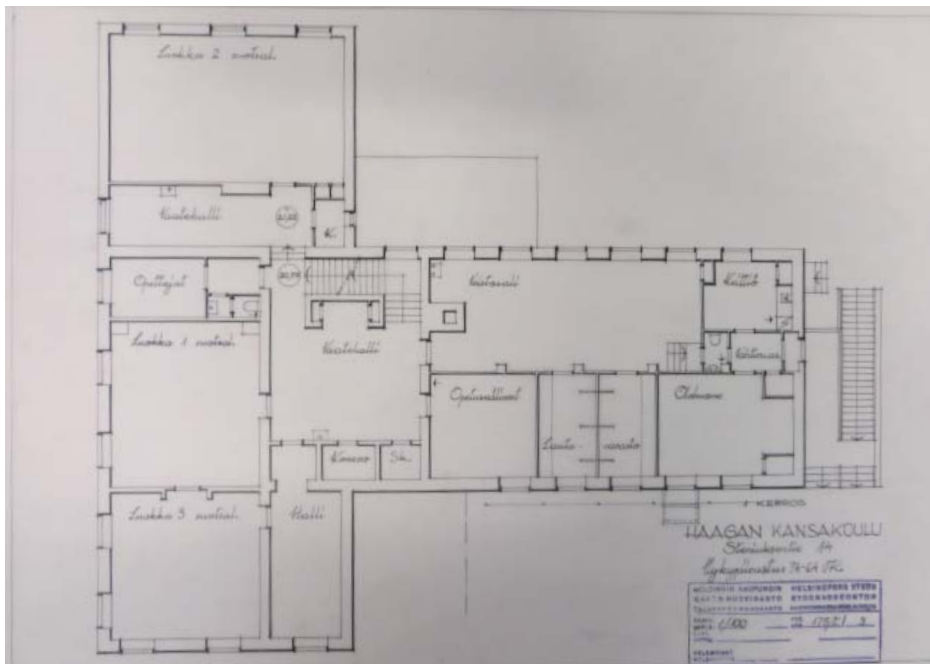

Ylhäällä Jussi Paatelan ja Toivo Paatelan pohjapiirros 1926 (HKA), alhaalla Helsingin rakennusviraston inventointipiirustus vuodelta 1964 (HKR).

Lupakuva 29-2294-06-D vahvistettu 25.07.2006. HKR / Arkkitehtiosasto / Arkkitehti S. Liljeblad (HRVA).

1. kerros.

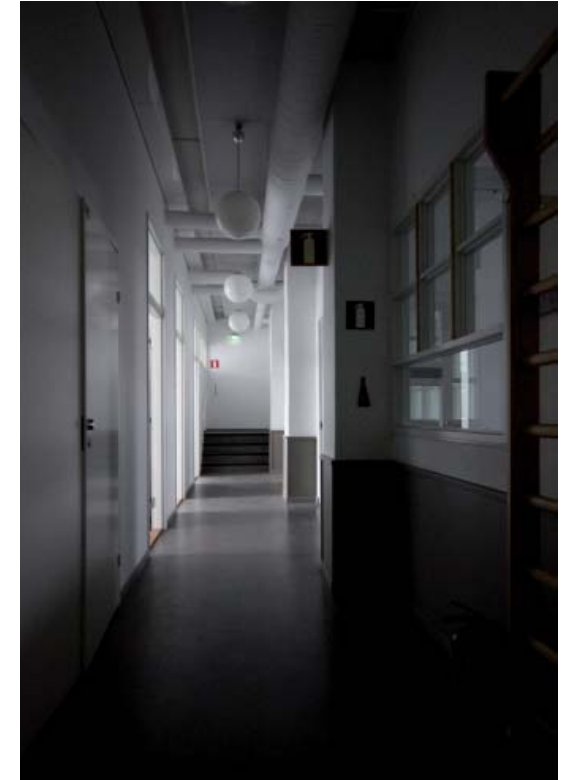
Ensimmäinen kerros on säilynyt alkuperäisenä vain porrasaulan osalta sekä entisen opetuskeittiötilan tilan osalta. Porrasaulan lattiamateriaali on alkuperäinen mosaiikkibetoni ja seinät ja katto ovat maalattuja. Porrasaulasta pois johtavat ovet ovat alkuperäisiä peiliovia. Laajennuksen yhteydessä vuonna 1948 lounaispäädyssä sijainneesta pesutuvasta tehtiin opettajainhuone. Alkuperäinen opetuskeittiö ruokailutiloineen muutettiin vuonna 1964 luokkahuoneiksi ruotsinkielisille oppilaille. Vahtimestarin asunto otettiin opetuskäyttöön kahdeksi luokkatilaksi vuonna 1997. Veistosalista aputiloinen tehtiin Pelastuslaitoksen toimistotiloja väliseinämuutoksin vuonna 2006. Samalla rakennettiin sisäinen porras ja luotiin sisäinen yhteys puhkaisemalla ovi entisen vahtimestarin asuntoon. Muutetuissa tiloissa alkuperäiset materiaalit eivät ole säilyneet ja pelastuslaitoksen toimistotiloissa väliovent ovat pääosin uusia.

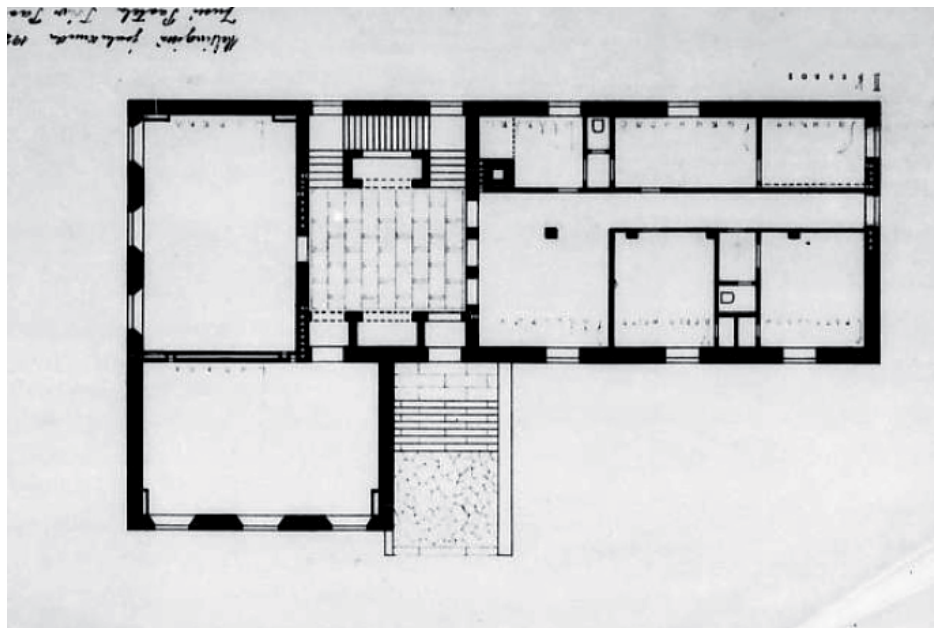

Ylhäällä 100 aula, alhaalla 108 luokkahuone

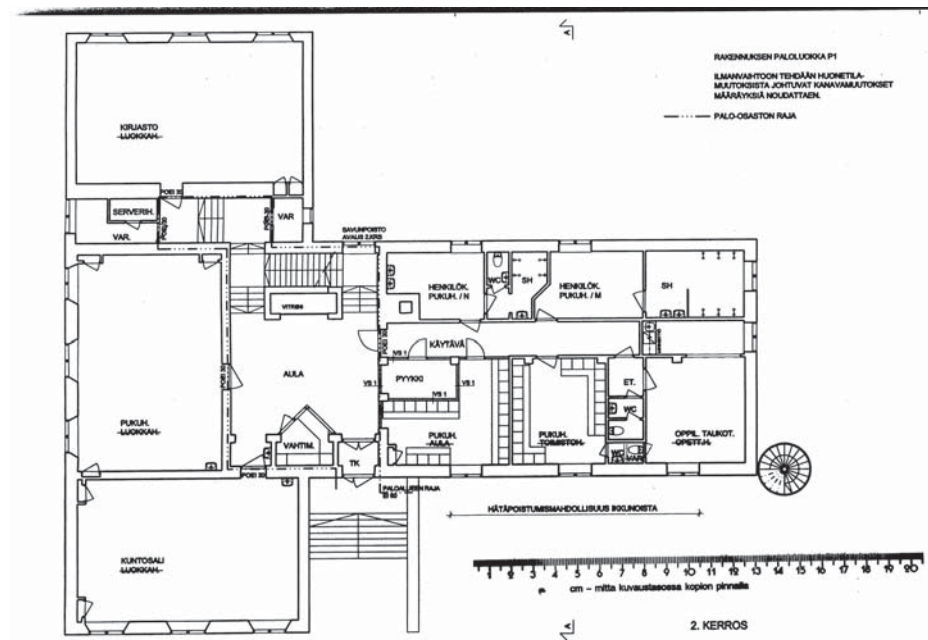

Ylhäällä 100 aula, alhaalla 117 käytävä

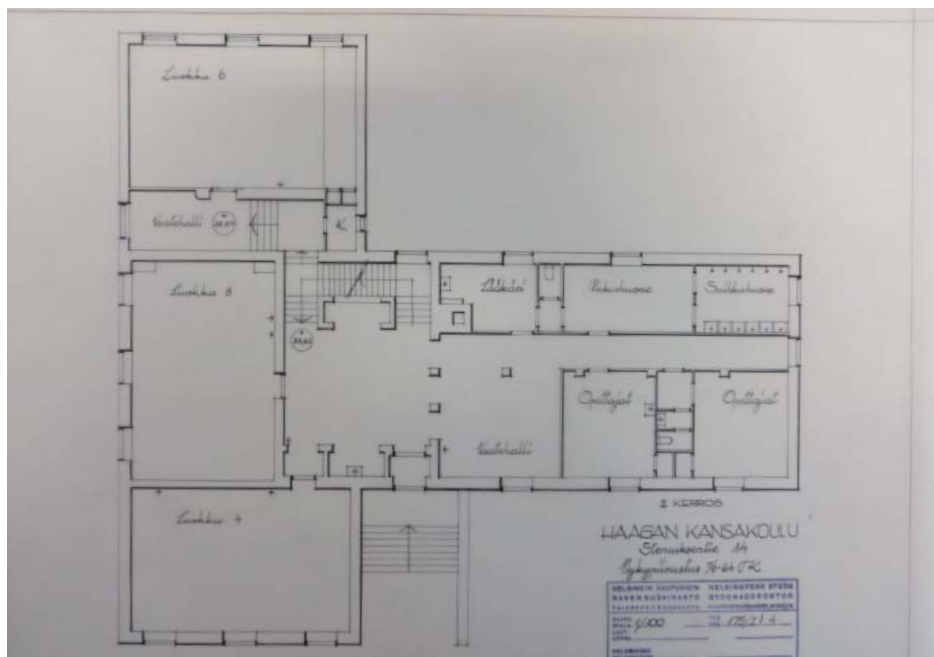

Ylhäällä Jussi Paatelan ja Toivo Paatelan pohjapiirros 1926 (HKA), alhaalla Helsingin rakennusviraston inventointipiirustus vuodelta 1964 (HKR).

Lupakuva 29-2294-06-D vahvistettu 25.07.2006. HKR / Arkkitehtiosasto / Arkkitehti S. Liljeblad (HRVA).

2. kerros

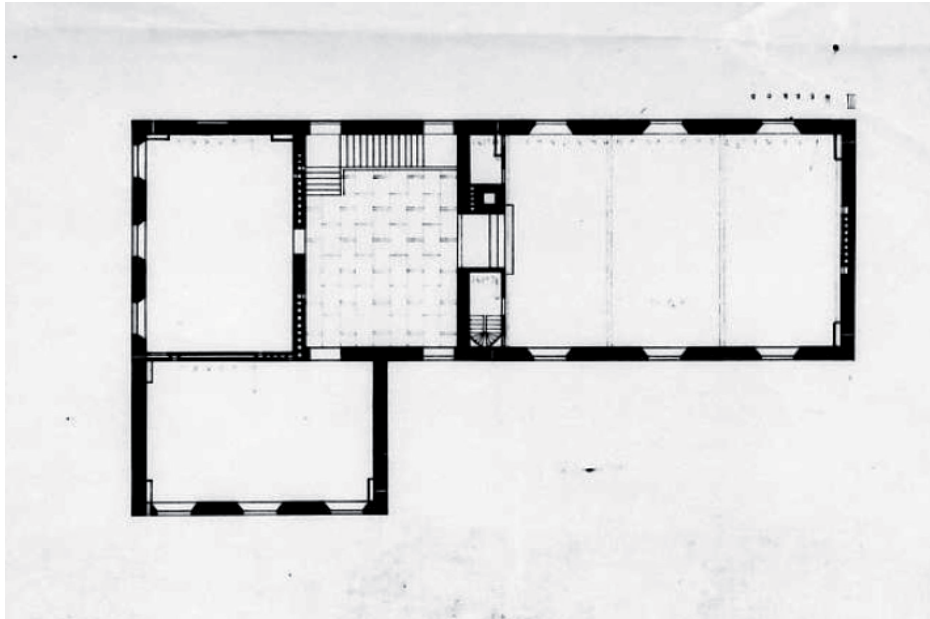
Alkuperäiset luokkatilat ovat säilyttäneet tilajakonsa sekä päätyseinillä molemmin puolin sijainneet peiliovet ja kaapistot. Ikkunoiden alla on vanhoja ripapattereita. Lattiamateriaali on uusittu muovimatoksi. Sisäkatoissa on uusia ääntä vaimentavia alakattolvyyjiä. Myös laajennusosan luokkahuone on säilyttänyt alkuperäisen tilajakonsa. Yksityiskohdissaan, ilman päätyseinien kaapistoja ja ikkunoiden alapuolisia vanhoja ripapattereita tila ei ole yhtä arvokas kuin vanhemman osan luokkahuoneet.

Sisätilojen ilmeeseen sisääntulokerroksessa eniten vaikuttava muutos on sisääntuloalaan avoimesti yhteydessä olleen vaatehallin eriyttäminen pukuhuone- ja pyykkitiloiksi vuoden 2006 peruskorjauksen yhteydessä Tämä vähensi luonnonvaloa sisääntuloaulassa ja teki siitä pienemmän ja suljetumman. Samalla sisäporras osastoitiin ja ensimmäiseen kerrokseen rakennettiin vahtimestarin koppi kolmiomaisena hallitilaan työntyvänä rakennelmana. Sisääntuloalan ja portaan sisäovet ja lattiamateriaali ovat kuitenkin säilyneet. Lattia on mosaiikkibetonia ja ovet alkuperäisiä peiliovia. Entisessä opettajainhuoneissa suoritettiin vuonna 2006 muitakin sisätilamuutoksia. Tiloista tehtiin puku- ja pesutiloja Pelastuskoulun henkilökunnalle.

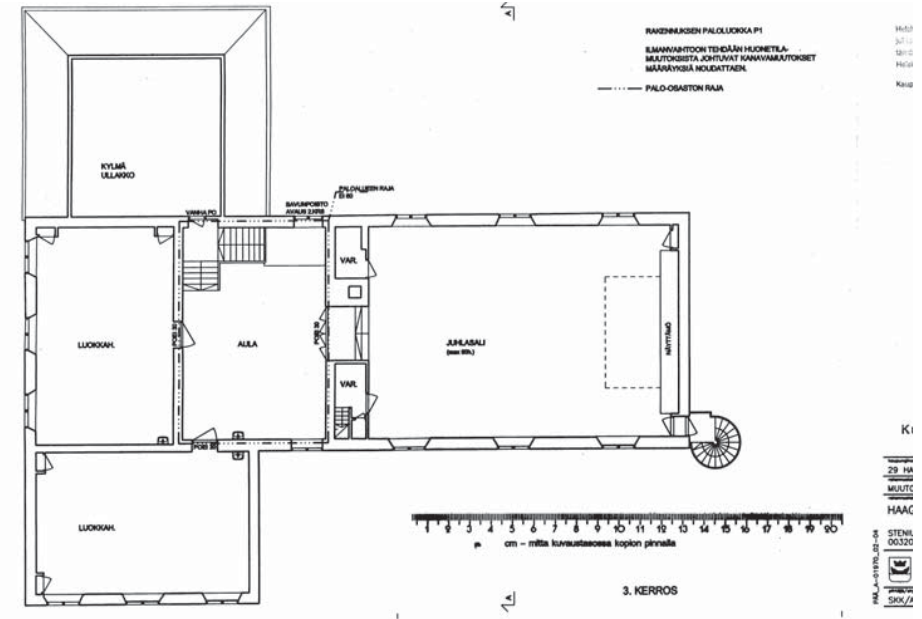

*Oikealla ylhäällä
205 kuntosali(
luokkahuone),
oikealla alhaalla
206 pukuhuone
(luokkahuone),
alhaalla
vasemmalla 200
aula, vasemmalla
ovia.*

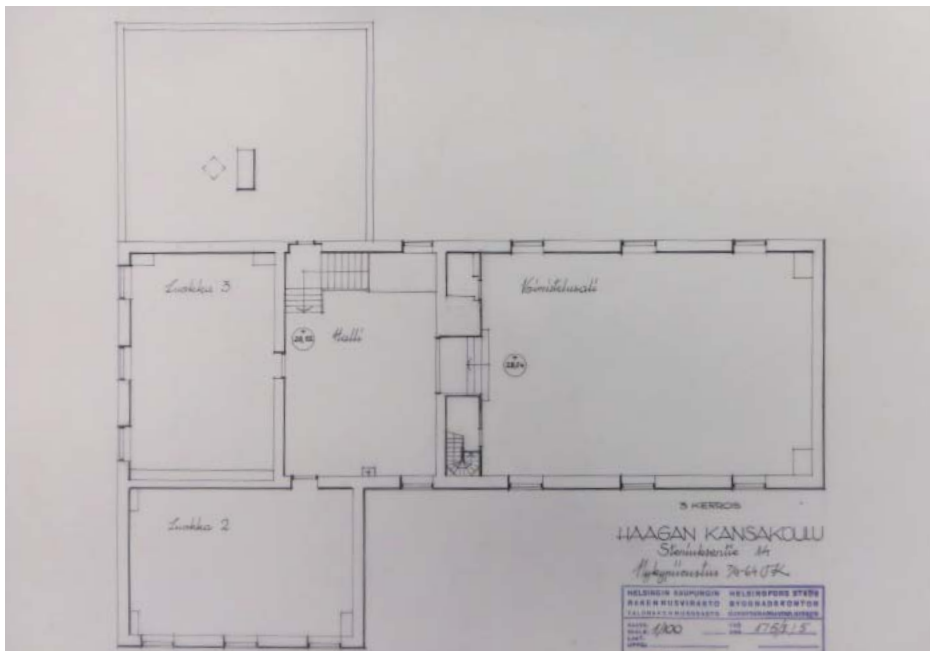

Ylhäällä Jussi Paatelan ja Toivo Paatelan pohjapiirros 1926 (HKA), alhaalla Helsingin rakennusviraston inventointipiirustus vuodelta 1964 (HKR).

Lupakuva 29-2294-06-D vahvistettu 25.07.2006. HKR / Arkkitehtiosasto / Arkkitehti S. Liljeblad (HRVA).

3. kerros

Kolmas kerros on säilynyt ja merkittävä 1920-luvun sisätila. Portaiden yläaula on valoisa, yksinkertainen klassistinen tila, josta alkuperäisten paripeiliovien välityksellä aukeaa arkkitehtonisesti komea, kaariholvatus sisäportaan ja sitä koristavien maalausten kehystäjä näkymä juhlasaliin. Aulan ilmettä jossain määrin rikkoo vuoden 1947 laajennus, jonka vuoksi aulan toinen kaari-ikkunoista korvattiin pyöröikkunalla ja ikkunan alapuolelle avattiin palo-ovi laajennuksen kylmään ullakkotilaan. Muutos ei kuitenkaan ratkaisevasti vähennä yläaulan arvoa, jonka avaruus ja näkymät juhlasaliin ovat merkittäviä. Aulan sisäovet ovat alkuperäisiä peiliovia. Lattiamateriaali on alkuperäinen mosaiikkibetoni. Jalkalistat vaikuttavat alkuperäisiltä.

Juhlasali sisämaalauksineen on komea, aikakaudelle ominainen juhla- ja voimistelusalii, joka on osin sellaisenaan säilynyt, osin konservoitu 1990-luvulla. Sali on koko rakennusrungon levyinen. Katossa kattoristikot on klassisten historiallisten tyyllisten innoittajien hengessä jätetty näkyviin. Kaupunginmuseon lausunnossa vuodelta 1994 nostettiin esiin, että juhlasali ja sen kattomaalaukset ovat säilyttämisen arvoisia. Muistioon on kirjattu myös toimintaohjeita, joiden mukaan salin pääoven kaariholven maalaus tulisi ottaa kokonaan konservoiden esiin, puhdistaan ja entistään, uudelleenmaalaukselta välttämällä, katon loisteputkivalaisimet poistaa kattomaalauksen

Ylhäällä 3. kerroksen aula, juhlasalin pariovet avattuina, oikealla alhaalla aula ja suljetut pariovet

tieltä ja katto puhdistaa varoen. Muistiossa ohjeistettiin myös väritutkimusten jatkamiseen salin päätyseinällä mahdollisten koristeaiheiden löytämiseksi. Salin lattiamateriaali todetaan muistiossa uudeksi parketiksi.³⁵ Ikkunoiden alla on vanhoja ripapattereita.

Kaupunginmuseon muistiossa esitetyt toimenpiteet suoritettiin. Väritutkimuksen laati maalaamo Ancelo Oy. Kaariholvin osalta löydettiin kaksi koristemaalausvaihetta, joista ensimmäisessä ilmenivät kattomaalauksesta jatkuvat, liimaväreillä maalatut pilarit ja väriraidat viivoituksineen. Toisessa vaiheessa seinäpintaa oli maalattu yli tummahkolla ruskean sävyllä ja kehystetty reunoiltaan tummalla raidalla ja kapealla viivalla. Keskialueelle oli maalattu vaakunakilpeä muistuttava kenttä. Salin päätyseinistä ei mainittu löydetyn koristemaalauksia, vaan väritutkimuksessa todettiin, että se oli liimamaalilla maalattu. Myös oven sävyt ja rajaukset tutkittiin.³⁶ Sali on siten konservoitu tutkimusten jälkeen. Samalla päätyseinälle on sijoitettu uusi paljenäyttämö.

Kolmannen kerroksen kaksi luokkahuonetta ovat säilyneet, lukuun ottamatta lattiamateriaalia, joka on muovimattoa, sekä alakaton vaimennuslevyjä. Päätyseinillä olevat peiliovelliset kaappiparit ja ikkunoiden alla säilyneet ripapatterit antavat luokkahuoneille aikakaudelle ominaisen ilmeen.

Oikealla aula 300, alla
oikealla luokka 303, alla
vasemmalla luokka 302.

Vasemmalla ja alla juhlasalin
301 maalauksia,

Yhteenveto

Haagan entinen kansakoulu osoitteessa Steniuksentie 14 on rakennustaiteellisesti ja historiallisesti, niin paikallis- kuin kaupunkisuunnittelun historian kannalta, merkittävä rakennus. Koulu sijaitsee mäen päällä, hallitsevalla ja aikoinaan hyvin näkyvällä paikalla. Koulun tonttia reunustavat Steniuksentie ja Kylätie ovat ainoita säilyneitä Haagan huvilayhdyskunnan aikaisia sekä toteutuneita Eliel Saarisen Munkkiniemi-Haaga-suunnitelman tielinjauksia. Helsingin alueella on jäljellä 12 vuosien 1920-29 välillä rakennettua koulua ja Haagassa on kauppalan ajalta säilynyt vain 25 rakennusta.

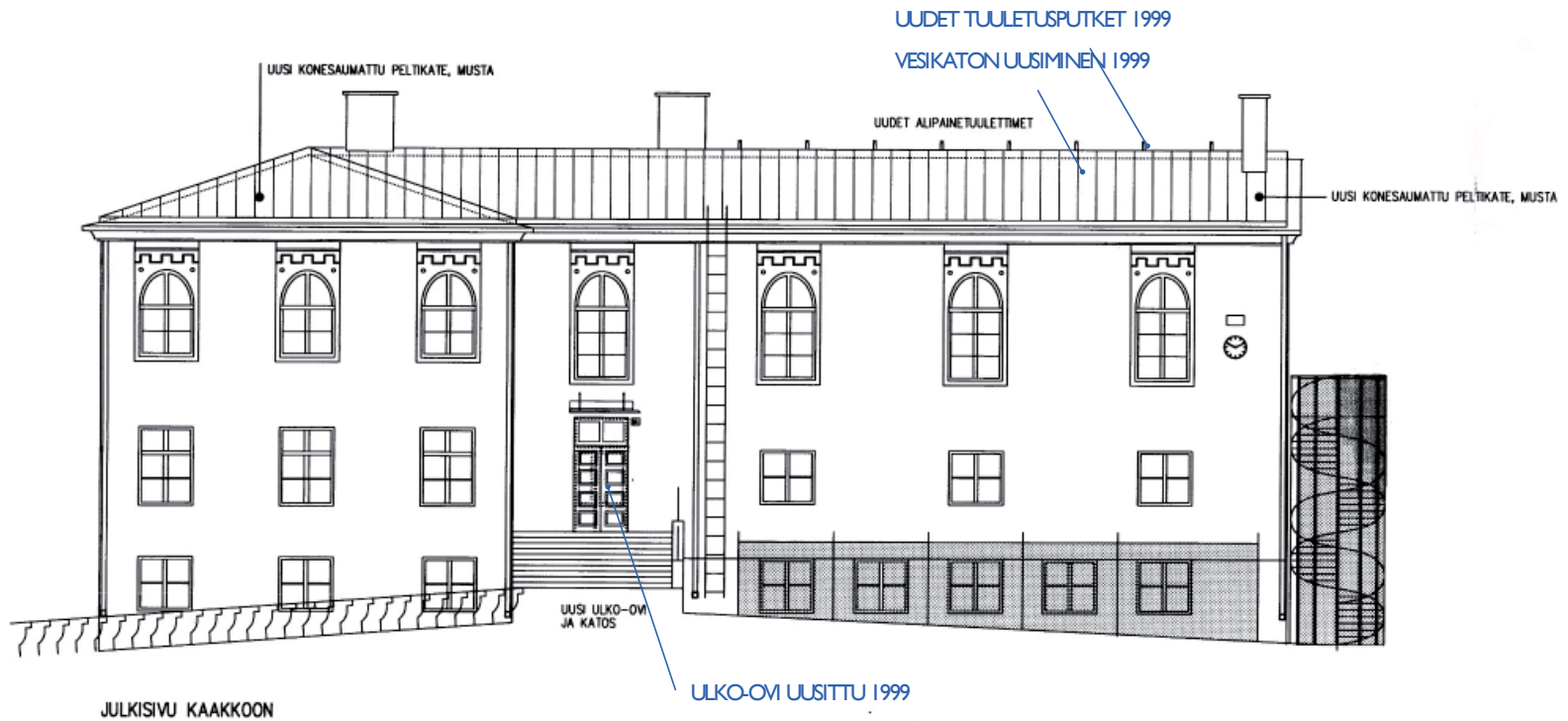
Arkkitehtuuriltaan vuonna 1928 valmistunut koulurakennus edustaa ajankohdalleen ominaista, Italian arkitettura minore-rakennustaiteesta ja pohjoismaisesta 1920-luvun klassismista inspiraationsa saanutta tyyliä. Tämä näkyy paitsi ylimmän kerroksen klassistisissa koristeaiheissa myös ikkunoiden sijoittamisessa lähelle julkisivun pintaa. Suunnittelijoina olivat arvostusta saaneet arkkitehdit Jussi ja Toivo Paatela. Sekä alkuperäiset että vuoden 1948 laajennusosan (kaupunginarkkitehti Hilding Ekelund) julkisivut ovat säilyneet alkuperäisessä asussaan, pääosin yksityiskohtiaan myöten. Ikkunat ovat alkuperäisiä lukuun ottamatta lounaispäädyn ensimmäisen kerroksen ikkunoita, jotka nekin on uusittu alkuperäisen mallin mukaan 1970-luvulla. Portaiden, luiskien ja pengerrysten kaiteet ovat säilyneet. Kevyt metallirakenteinen poistumistieporras on lisätty vuonna 1990, samalla on avattu uusi ovi koillispuolelta kolmannen kerroksen julkisivuun. Pääovi on palautettu sisäovien malleja noudattaen klassistiseksi vuonna 2001. Vesikatto on uusittu saman julkisivukorjauksen yhteydessä, jolloin sille on järjestetty tuuletus. Räystääs ja räystääslistojen liittyminen on säilytetty alkuperäisen kaltaisina.

Myös sisätilat ovat ajalleen ominaista klassismia. Erityisen hieno on kolmannen kerroksen portaiden yläaulan, aulatasosta neljän porraskaskelman verran laskeutuvan juhla- ja liikuntasalin sekä kahden luokkahuoneen muodostama, koko kerroksen kattava sisätilakokonaisuus. Juhlasali

on kaunis, koko rakennusrungoin levyinen ja molemmilta puolin korkeiden kaari-ikkunoiden valaisema. Juhlasalin näkyviin jätetyt ristikkokattotuolit, pastellivärit samoin kuin katon ja kaarevan porrasholvin punaisensävyiset koristemaalaukset ovat klassismille ominaisia. Koko kolmas kerros sekä pääporras ja luokkahuoneet ovat säilyneet tilajalaltaan alkuperäisinä. Myös laajennusosan tilajako on pääpiirteissään säilynyt. Rakennusosista alkuperäiset peiliovet, portaan kaiteet sekä ikkunoiden alle sijoitetut ripapatterit ovat säilyneet. Kolmas kerros on myös yksityiskohdiltaan pääosin alkuperäisenä säilynyt kokonaisuus. Juhlasalin koristemaalaukset on konservoitu 1990-luvulla.

Pihalla ei ole tapahtunut suuria muutoksia. Tukimuurit, portaat ja luiska ovat alkuperäisiä.

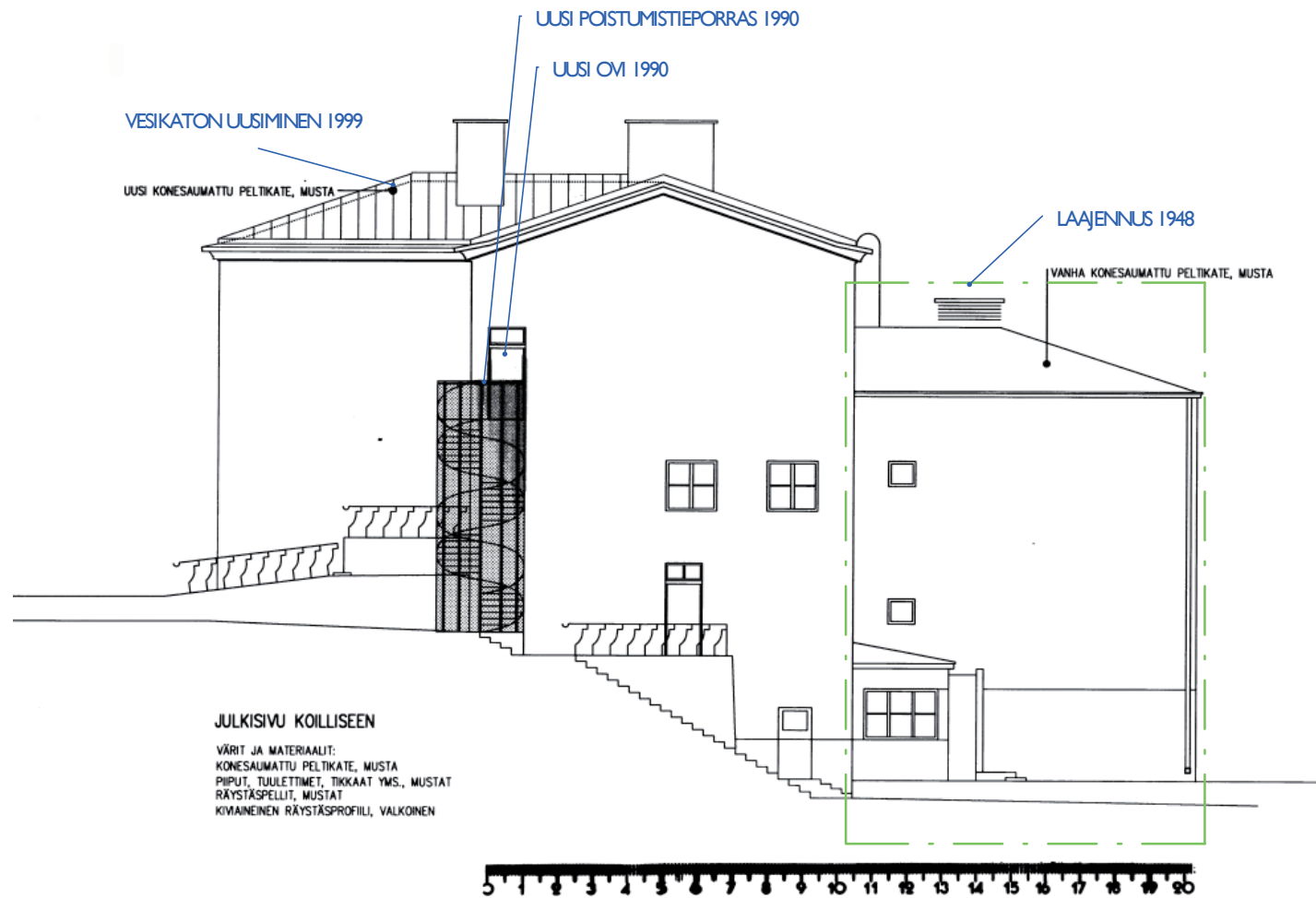
Haagan kansakoulu oli merkittävä rakennushanke Pikku-Huopalahden kylän ja huvilayhdyskunnan alueelle vuonna 1923 perustetulle Haagan kauppalalle. Sen suunnittelu- ja rakentamisprosessi on poikkeuksellisen mielenkiintoinen kietoutuessaan sekä Munkkiniemi-Haaga-suunnitelmiin että Haagan huvilayhdyskunnan ja kauppalan paikallishistoriaan monopolvisine kielikiistoineen. Koulurakennuksesta teetettiin lukuisia luonnoksia, joita laativat ainakin arkkitehdit Karl Hård af Segerstad sekä Jussi ja Toivo Paatela. Jälkimmäisten suunnitelma valittiin toteutettavaksi. Rakennus toimi valmistumisvuodestaan 1928 kansakouluna aina vuoteen 2006, jolloin se otettiin Helsingin Pelastuslaitoksen Pelastuskoulun käyttöön. Tyhjiillään rakennus on ollut vuodesta 2014.

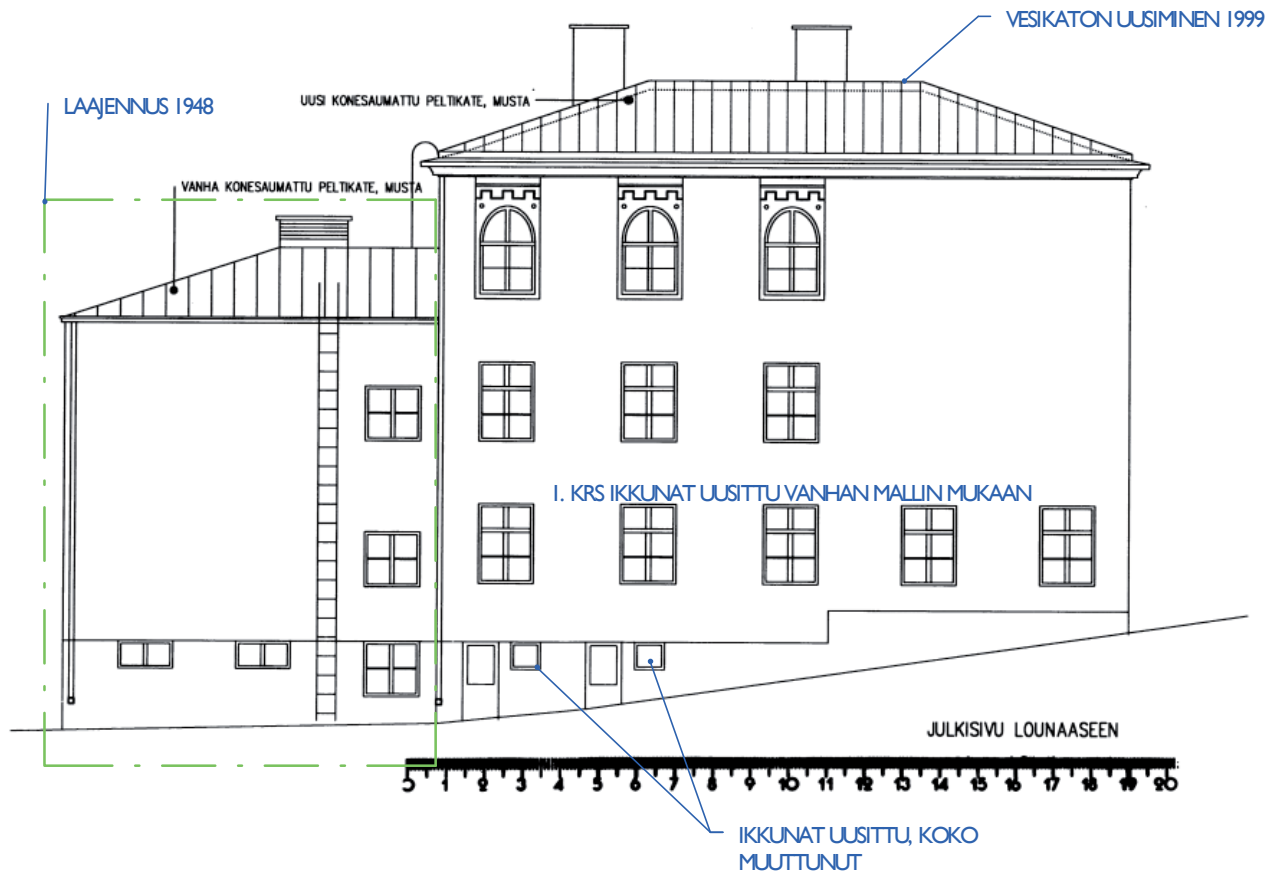
JULKISIVU KAAKKOON

VÄRIT JA MATERIAALIT:
 KONESAUMATTU PELTIKATE, MUSTA
 PIIPUT, TUULETTIMET, TIKKAAT YMS., MUSTAT
 RÄYSTÄSPELIT, MUSTAT
 KIVAINEN RÄYSTÄSPROFIILI, VALKONEN
 UUSI KATOS, TERÄSTÄ, MUSTA
 UUSI ULKO-OVI, PUUTA, TUMMANRUSKEA (VANHOJEN IKKUNOJEN SÄVY)

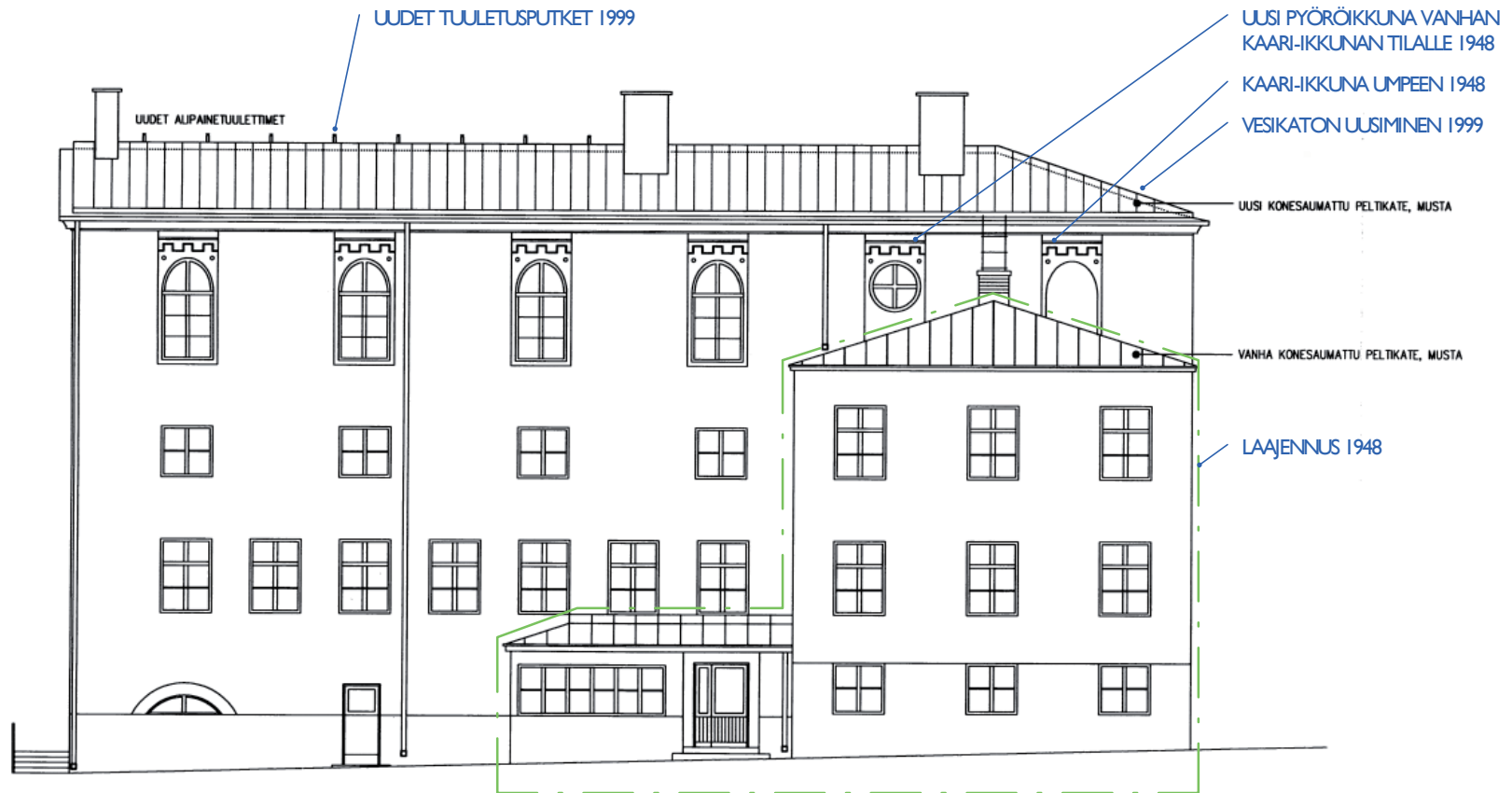

VÄRIT JA MATERIAALIT:
KONESAUMATTU PELTIKATE, MUSTA
PIIPUT, TUULETTIMET, TIKKAAT YMS., MUSTAT
RÄYSTÄPELIT, MUSTAT
KIVAINEN RÄYSTÄSPROFIILI, VALKOINEN

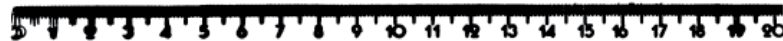

JULKISIVU LUOTEeseen

VÄRIT JA MATERIAALIT:
 KONESAUMATTU PELTIKATE, MUSTA
 PIPUT, TUULETTIMET, TIKKAAT YMS., MUSTAT
 RÄYSTÄSPELIT, MUSTAT
 KIVIAINEINEN RÄYSTÄSPROFIILI, VALKOINEN

LISÄRAKENNUS 1947

LISÄRAKENNUS 1947

TILAT ARVLUOKKA A
Arvoja omaavat ja säilyneet tilat

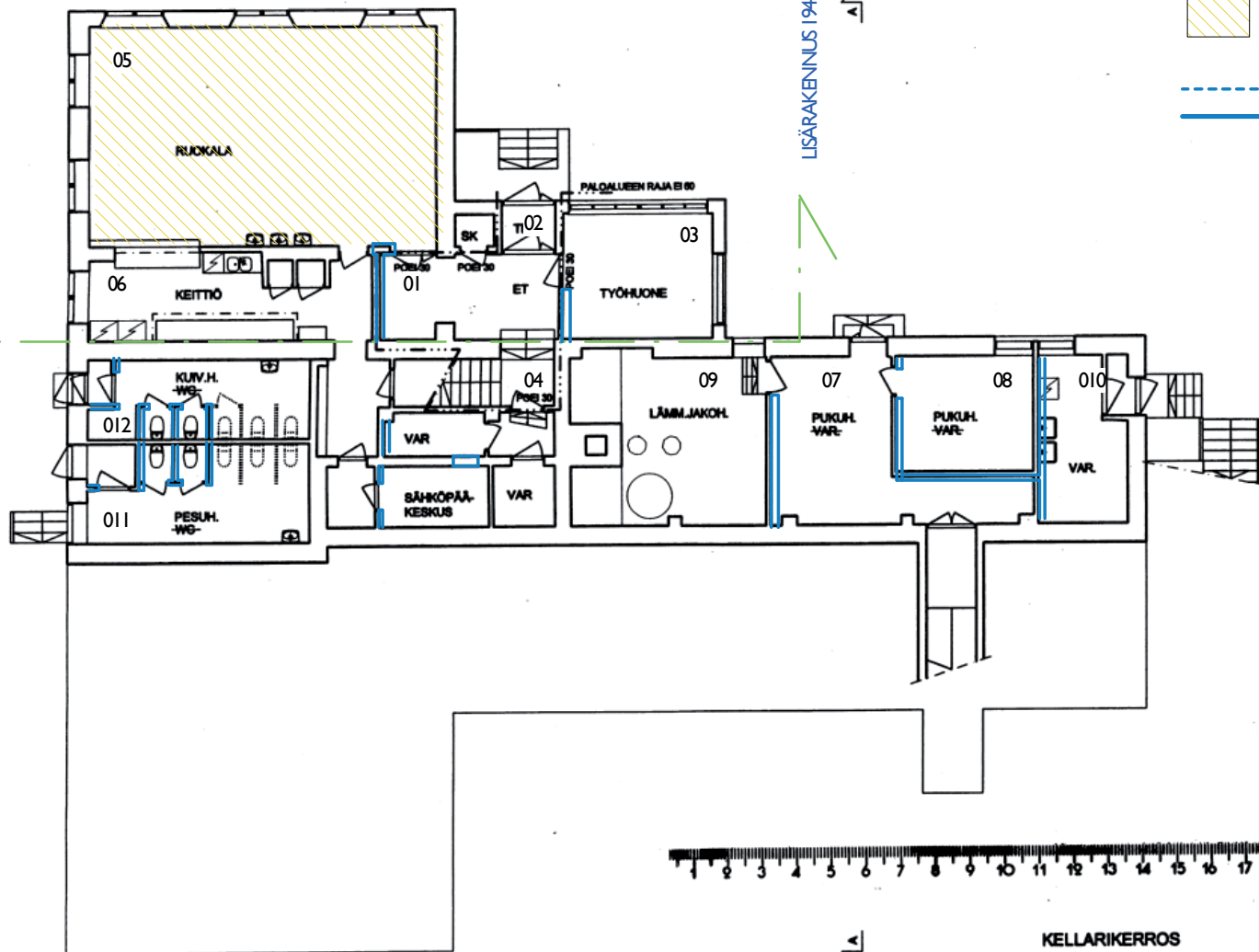
TILAT ARVLUOKKA B
Säilyneet, tyypilliset tilat

PURETUT SEINÄT

UUDET SEINÄT

LISÄRAKENNUS 1947

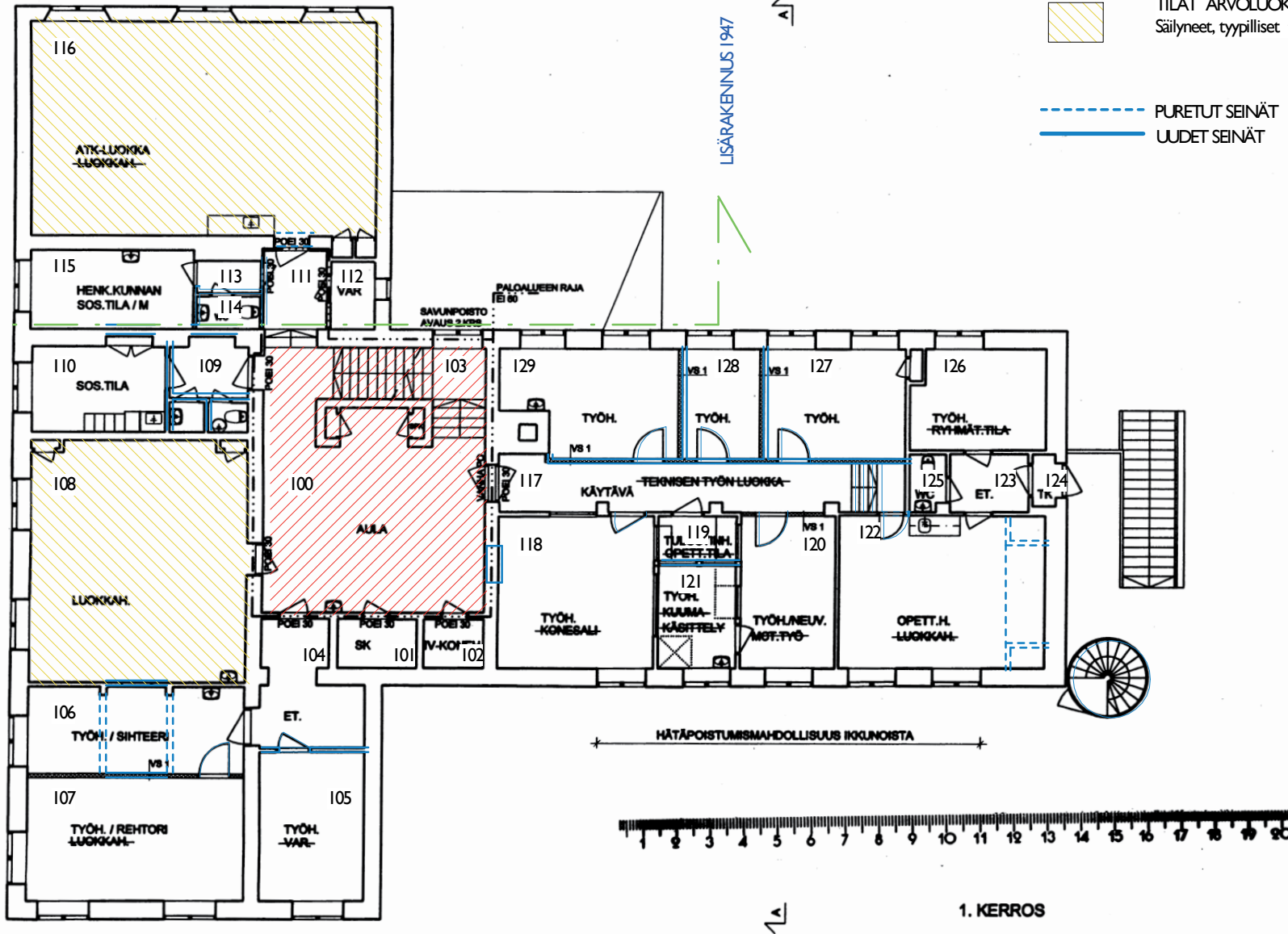
LISÄRAKENNUS 1947

TILAT ARVLUOKKA A
Arvoja omaavat ja säilyneet tilat

TILAT ARVLUOKKA B
Säilyneet, tyypilliset tilat

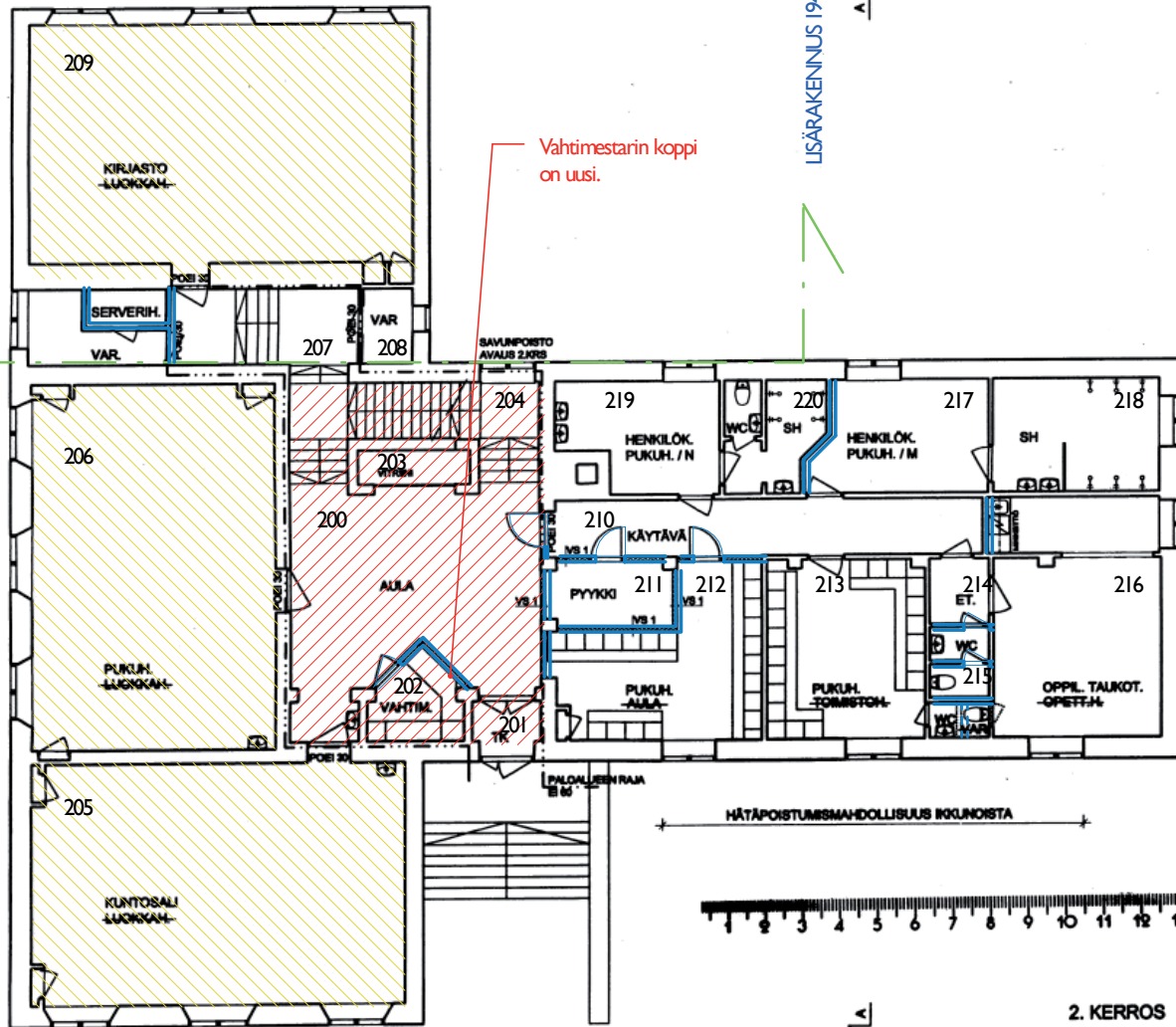
--- PURETUT SEINÄT
— UUDET SEINÄT

1. KERROS

LISÄRAKENNUS 1947

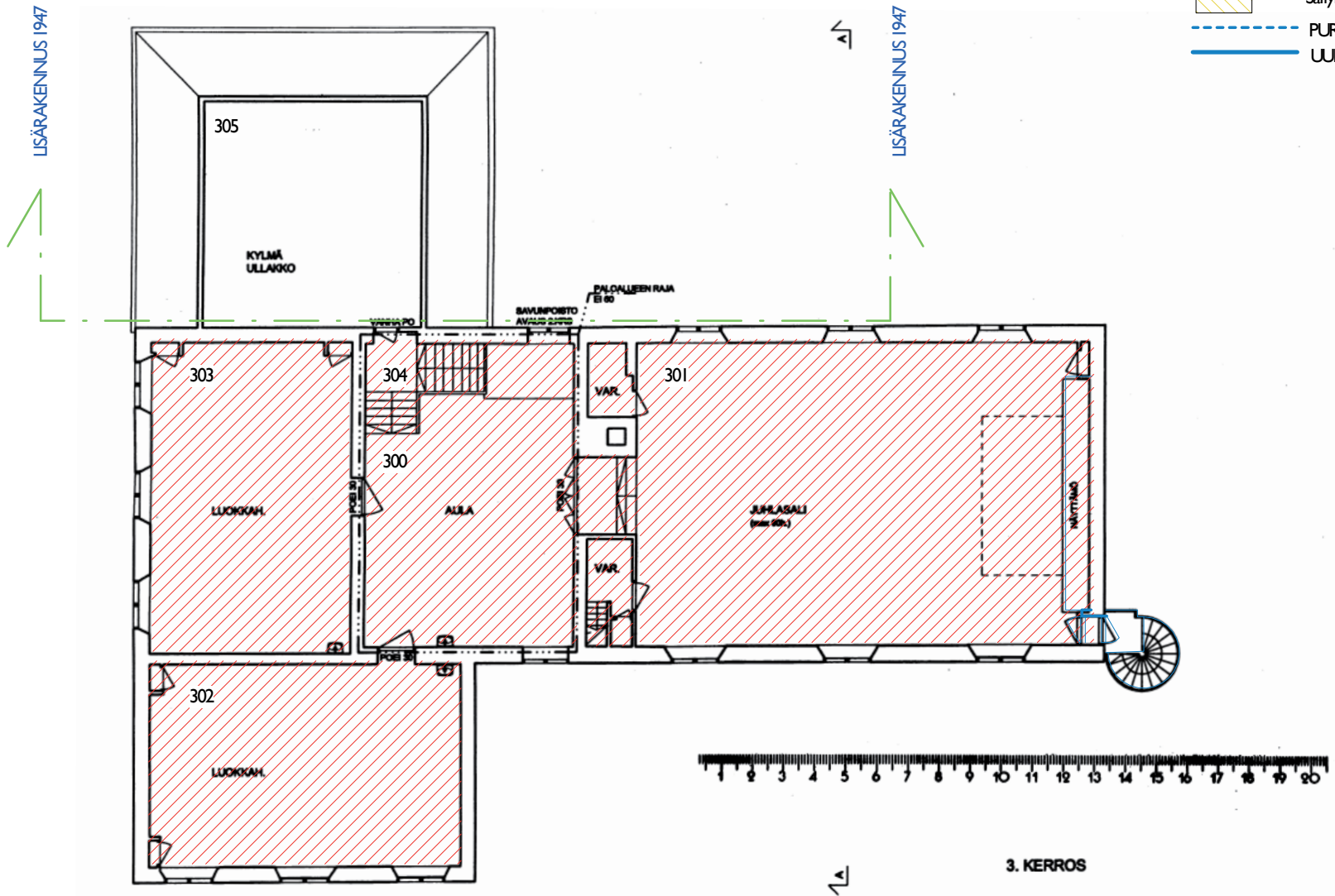
LISÄRAKENNUS 1947

- TILAT ARVOLUOKKA A
Arvoja omaavat ja säilyneet tilat
- TILAT ARVOLUOKKA B
Säilyneet, tyypilliset tilat
- PURETUT SEINÄT
- UUDET SEINÄT

2. KERROS

- TILAT ARVOLUOKKA A
Arvoja omaavat ja säilyneet tilat
- TILAT ARVOLUOKKA B
Säilyneet, tyyppiset tilat
- PURETUT SEINÄT
- UUDET SEINÄT

Viitteet

- 1 Roos 1950, s.10-11.
- 3 Roos 1950, s.11-17.
- 4 Roos 1950, s.18-29.
- 5 Roos 1950, s.18-29, Haagan rakennukset ja arvotus s. 11.
- 6 Roos 1950, s.30-38.
- 7 <http://www.raitio.org/ratikat/raitiot.htm>
- 8 Roos 1950, s.35-41.
- 9 Roos 1950, s.35-41.
- 10 Roos 1950, s.89-97, -41.
- 11 Lindh 1998, s. 18-20
- 12 Lilius 1982, s.100. Opintielä s.17.
- 13 Lilius 1982, s.100. Opintielä s.17.
- 14 Roos 1950, s.63-72.
- 15 HKA. Haagan kansakoulu. Haagan kauppalan kortteliin N:o 95 rakennettavaksi aijotun kansakoulurakennuksen piirustus. Helsingfors i April 1923. Karl Hård av Segerstad.
- 16 Haagan kansakoulu. Da:1-121 Kirjetoisteet 1923-46. Da:1 Kirjetoisteet v. 1923. Hagan kauppalan valtuustolle.
- 17 Roos 1950, s.63-72, 169-72. HKA. Haagan kansakoulu. Da:1-121 Kirjetoisteet 1923-46. Da:1 Kirjetoisteet v. 1923. Hagan kauppalan valtuustolle.
- 18 HKA. Haagan kansakoulu.
- 19 HKA. Haagan kansakoulu. Ca:1-12 Johtokunnan pöytäkirjat 1925-45. Ca:1 Haagan kauppalan suomalaisen kansakoulun johtokunnan pöytäkirjat 1925-26. Pöytäkirja Haagan kauppalan kansakoulun johtokunnan kokouksesta joka pidettiin kansakoululla tammik. 29. päivänä kello 6 i vuonna 1925.
- 20 HKA. Haagan kansakoulu. Ca:1-12 Johtokunnan pöytäkirjat 1925-45. Ca:1 Haagan kauppalan suomalaisen kansakoulun johtokunnan pöytäkirjat 1925-26. Pöytäkirja Haagan kauppalan kansakoulun johtokunnan kokouksesta joka pidettiin kauppalan kanslihuoneustossa 24/3 1925 kello 7i.
- 21 HKA. Haagan kansakoulu. Ca:1-12 Johtokunnan pöytäkirjat 1925-45. Ca:1 Haagan kauppalan suomalaisen kansakoulun johtokunnan pöytäkirjat 1925-26. Pöytäkirja Haagan kauppalan kansakoulun johtokunnan kokouksesta joka pidettiin kauppalan kanslihuoneustossa 24/3 1925 kello 7i. Roos 1950, s.169-72.
- 22 HKA Haagan kansakoulu. Haagan Kansakoulu Haga Folkskola. Arkkitehtuuritoimisto Jussi Paatela & Toivo Paatela Arkkitekturbyrå.
- 23 <http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=16313447>
<http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=16313457>
<https://hkm.finna.fi/Record/hkm.HKMS000005%3A000000suc>
- 24 HKA. Haagan kansakoulu Kansakoulurakennuksen piirustuksia Haagan kauppalan tontille N:o 22 88:ssa korttelissa. Helsingissä toukokuussa 1925. Jussi Paatela ja Toivo Paatela. Lilius 1982, s.116. Roos 1950, s. 171
- 25 Roos 1950, s. 171
- 26 HKA. Haagan suomenkielinen kansakoulu. Kansakoulurakennuksen piirustuksia Haagan kauppalan tontille N:o 22 88 korttelissa. Helsingissä joulukuulla 1926. Jussi Paatela Toivo Paatela. Ea:1-15 Saapuneet kirjeet. Ea:7 Saapuneet kirjeet 1928. Maalaiskansakoulujen koulurakennukset sekä niitä varten myönnettävät valtion avustukset ja lainat- kouluhallituksen kiertokirje vuodelta 1928.
- 27 HKA Haagan suomenkielinen kansakoulu. Ea:1-15 Saapuneet kirjeet. Ea:4 Saapuneet kirjeet 1925. Uudenmaanpiirin kansakoulujen tarkastaja helmikuun 19. päivänä 1927 N:o 97.
- 28 HKA. Haagan suomenkielinen kansakoulu. Ea:1-15 Saapuneet kirjeet. Ea:4 Saapuneet kirjeet 1925. Valtioneuvosto. Opetusministeriö. Helsingissä 12. päivänä elokuuta 1927. N:o 2055.
- 29 Lilius 1982, s.100-101. HKA. Haagan suomenkielinen kansakoulu. Kansakoulurakennuksen piirustuksia Haagan kauppalan tontille N:o 22 88 korttelissa. Helsingissä joulukuulla 1926. Jussi Paatela Toivo Paatela. Ea:1-15 Saapuneet kirjeet. Ea:7 Saapuneet kirjeet 1928. Maalaiskansakoulujen

koulurakennukset sekä niitä varten myönnettävät valtion avustukset ja lainat- kouluhallituksen kiertokirje vuodelta 1928.

- 30 Roos 1950, s. 172.
- 31 Niskanen 2005, s. 317-19
- 32 <https://hkm.finna.fi/Record/hkm.HKMS000005%3A000000m5g3>
- 33 Niskanen, Aino
- 34 HKR Haagan kansakoulu. Kauppalan tontille N:o 22 kort. 88 Muutos ja lisärakennuspiirustukset. Helsingin kaupungin rakennustoimisto. Talonrakennusosasto. 12 IX 1947. Hilding Ekelund.
- 35 HKMA Helsingin kaupunginmuseo. Muistio 10.5.1994.
- 36 HTKA Väritutkimus. Haagan ala-aste. Steniuksentie 14 helsinki. Maalaamo Ancelo Oy. koristelu ja entisöinti.

Lähteet ja kirjallisuus

Arkistot

HKA Helsingin kaupunginarkisto
HKMA Helsingin kaupunginmuseon arkisto
HKTA Helsingin kaupungin kiinteistövirasto, tilakeskuksen arkisto
HKRA Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto
HRVA Helsingin kaupungin rakennusvalvontaviraston arkisto

Painetut lähteet ja kirjallisuus

Haaga ja Kivihaka : inventointi ja yleiskaavan alueelliset ohjeet ja suositukset. Julkaisuja / Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluvirasto, yleiskaavaosasto, YB
Lilius, Henrik 1982. Suomalaisen koulutalon arkkitehtuurihistoriaa. Kehityslinjojen tarkastelua keskiajalta itsenäisyyden ajan alkuun. Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 83.Helsinki:
Lindh, Tommi 1998. Haagan rakennukset ja arvotus. Helsingin kaupunkisuunnitteluviraston julkaisuja 1998:4.
Makkonen, Leena 2004. Opintielä - Helsingiläisiä koulurakennuksia 1880-1980. Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto.
Niskanen, Aino 2005. Väinö Vähäkallio ja hänen toimistonsa. Arkkitehdin elämäntyö ja verkostot Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston tutkimuksia 2005/22. Helsinki.
Roos, John E. 1950. Haagan kauppalan historia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kirjapaino.
Suomala , Jussi 2006. Luotiskatu neljä 1906-2006. vuosisata katajanokkalaisen jugendtalon elämää. Multikustannus Oy. Jyväskylä: Gmmerus Oy.

Painamattomat lähteet ja internet

<https://hkm.finna.fi/Record/hkm.HKMS000005%3A000000m5g3> tarkastettu 8.3.2016.
<http://www.raitio.org/ratikat/raitiot.htm> tarkastettu 15.3.2016.
<http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=16313447> Tarkastettu 3.3.2016.
<http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=16313457> Tarkastettu 3.3.2016
<https://hkm.finna.fi/Record/hkm.HKMS000005%3A000000suc>. Tarkastettu 3.3.2016

